

Nazim Xəlilov, Elnur Nəciyev

**Ağır sınaqlarda sınmayan
böyük alim:**

YAQUB MAHMUDOV

Bakı - 2022

- Elmi məsləhətçi:** **Güntəkin Nəcəfli**
dosent, tarix üzrə fəlsəfə doktoru,
Dövlət Mükafatı laureatı
- Redaktor:** **Sevinc Məlikzadə**
tarix üzrə fəlsəfə doktoru
- Dizayner:** **Mehri Xanbabayeva**
dosent, riyaziyyat üzrə fəlsəfə doktoru
- Texniki redaktor:** **Esmira Kərimova**

Nazim Xəlilov, Elnur Nəciyev.

Ağır sınaqlarda sınımayan böyük alim: Yaqub Mahmudov.
Bakı: "Zərdabi-Nəşr" MMC, 2022, - 164 səh.

Kitabda dünya şöhrətli tarixçi-alim Yaqub Mahmudovun həyatı, elmi-pedaqoji və ictimai-siyasi fəaliyyəti barədə yığcam məlumat verilir. Nəşr ilk dəfə olaraq oxuculara tarixçi-alimin yenilənmiş bioqrafiasını təqdim edir. Kitaba, həmçinin Yaqub Mahmudovun maraqlı xatirələri, onun həyat və fəaliyyətini əks etdirən fotomateriallər daxil edilib

İSBN- 978-9952-479-46-1

© Nazim Xəlilov, Elnur Nəciyev, 2022

“Həmişə heç bir təmənnə ummadan xalqım üçün ən gərəkli, ən ağır işləri görmüşəm. Nəticəsindən başqaları istifadə edib özlərini gözə soxublar, mənim payıma isə təqiblər düşüb”.

**Yaqub Mahmudovun “7 gün”
qəzetinə müsahibəsindən.
27 mart, 1993**

Böyük tarixçinin şərəfli ömür yolu: təqiblər, təzyiqlər, təltiflər

Yaqub Mikayıl oğlu Mahmudov 1939-cu il fevralın 10-da Şəki rayonunun Baş Göynük kəndində anadan olub.

Yaqub Mahmudovun atası Mikayıl Mahmud oğlu 1918-1920-ci illərdə Şəkinin Göynük mahalında, o cümlədən Səbətli kəndində daşnaklara qarşı fəal mübarizə aparıb. Xalq arasında “Qara Mikayıl” adı ilə tanınan Mikayıl Mahmud oğlu başçılıq etdiyi xalq könüllüləri ilə birlikdə Nuru Paşanın xilaskarlıq əməliyyatlarında da yaxından iştirak edib və Biləcəriyə qədər döyüş yolu keçib. O, sonralar Şəkiddə sovet-bolşevik rejiminə qarşı baş vermiş Göynük üsyanının (1930) fəal iştirakçılarında biri olub. Sovet rejiminin təqibləri nəticəsində Mikayıl Mahmud oğlu öz ailəsi ilə birlikdə Baş Göynük kəndindən didərgin düşüb və bir müddət Qax-Zaqatala rayonları ərazisində gizli həyat sürdükdən sonra, nəhayət Balakən rayonunun Sarıbulaq kəndində qərar tutub.

Yaqub Mahmudov 1956-cı ildə Balakən rayonunun Sarıbulaq orta məktəbini bitirib. 1956-1957-ci illərdə Sarıbulaq orta məktəbində tərbiyəçi-müəllim işləyib. 1957-1962-ci illərdə Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki BDU) Tarix fakültəsində təhsil alıb və universiteti fərqlənmə diplomu ilə bitirib. 1962-ci ildə Tarix fakültəsi Elmi Şurasının xüsusi qərarı ilə orta əsrlər tarixi ixtisası üzrə aspiranturada saxlanılıb.

O, 1966-cı ildə “Ağqoyunlu dövlətinin Venesiya ilə qarşılıqlı əlaqələri (XV əsrin 60-70-ci illəri)” mövzusunda

namizədlik dissertasiyası müdafiə edib. Elmə mühüm yeniliklər gətirdiyinə görə Elmi Şura ona birbaşa tarix elmləri doktoru elmi dərəcəsinin verilməsini qərara alıb. Amma buna qısqançlıqla yanaşan bəzi tarixçilərin təzyiqi ilə bu qərar BDU-nun Böyük Elmi Şurasında təsdiq edilməyib və o, universitetdə işlə də təmin olunmayıb. Yaqub Mahmudov öz elmi prinsiplərindən dönməyərək, 1989-cu ildə M.V.Lomonosov adına Moskva Dövlət Universiteti Tarix fakültəsinin Elmi Şurasında “Ağqoyunlu və Səfəvi dövlətlərinin Qərbi Avropa ölkələri ilə qarşılıqlı əlaqələri (XV əsrin II yarısı - XVII əsrin əvvəlləri)” mövzusunda doktorluq dissertasiyası müdafiə edib. Moskva Dövlət Universiteti, SSRİ Elmlər Akademiyasının Şərqsünaslıq İnstitutu və Leninqrad Dövlət Universitetinin (indiki Sankt-Peterburq Dövlət Universiteti) görkəmli alimləri onun Azərbaycanın dövlətçilik tarixinə həsr olunmuş doktorluq dissertasiyasını yüksək qiymətləndiriblər. 1991-ci ildə Yaqub Mahmudovun “Ağqoyunlu və Səfəvi dövlətlərinin Qərbi Avropa ölkələri ilə qarşılıqlı əlaqələri (XV əsrin II yarısı-XVII əsrin əvvəlləri)” adlı fundamental tədqiqat işi Moskva Dövlət Universiteti “Orta əsrlər tarixi” kafedrasının qərarı ilə çap olunub və elə həmin il o, professor elmi adını alıb. Bu mühüm uğur, həm də onun Azərbaycanda qısqançlıq və təqiblərlə qarşılanmış elmi yeniliklərinin SSRİ-nin aparıcı elmi-tədqiqat müəssisələri tərəfindən qəbul olunması demək idi.

Yaqub Mahmudov 1966-1975-ci illərdə Azərbaycan Ensiklopediyasında elmi redaktor, böyük elmi redaktor, redaksiya müdiri, elmi işlər üzrə baş redaktor müavini

vəzifələrində çalışıb. Xalq şairi Rəsul Rzanın başçılıq etdiyi ensiklopediyaçılar və ensiklopediya ətrafında toplanmış qabaqcıl ziyalılar o zaman çox cəsarətli addımlar atıblar. Onlar Azərbaycan xalqının təşəkkülündə türk etnoslarının həlledici rol oynaması, Şimali Azərbaycanın çar Rusiyası tərəfindən işğalı, Xalq Cümhuriyyəti xadimlərinin Azərbaycan tarixində mütərəqqi rol oynaması, Cümhuriyyət dövrünün xadimlərinə obyektiv qiymət verilməsi, 1920-ci ilin aprel işğalı kimi bir çox məsələləri “yaşıl ensiklopediya”ya (Azərbaycan Ensiklopediyasının I cildi, 1970) daxil ediblər. Amma anti-Azərbaycan qüvvələri, o cümlədən Azərbaycan xalqına qarşı 1918-ci ilin mart soyqırımını törətmiş Stepan Şaumyanın oğlu, “Böyük Sovet Ensiklopediyası” baş redaktorunun birinci müavini Levon Şaumyan “yaşıl ensiklopediya”nın işıq üzü görməsinin qarşısını alıblar. Həmin illərdə anti-Azərbaycan qüvvələri ensiklopediyaçılara “millətçi”, “burjua məfkurəçiləri”, “Sovet hökumətinin və Rusiyanın düşmənləri”, “qardaş Azərbaycan və erməni xalqlarının arasına nifaq salanlar” damğasını vurmağa çalışıb, lakin məqsədlərinə çata bilməyiblər. Məhz ulu öndər Heydər Əliyevin sayəsində həm ensiklopediyaçılar, həm də ziyalıların böyük bir dəstəsi, o cümlədən də Yaqub Mahmudov, nəinki KQB-nin (Dövlət Təhlükəsizliyi Komitəsi) təqiblərinə düçar olmayıb, hətta o dövr üçün dəhşətli bir cəza sayılan partiya cəzasından da yaxa qurtara biliblər. Belə bir ağır vaxtda – 1971-ci ilin martında o, ensiklopediyanın elmi işlər üzrə baş redaktor müavini vəzifəsinə təsdiq olunub.

O vaxt Azərbaycanın öz xəritə fabriki yox idi və SSRİ-nin, demək olar ki, bütün xəritə fabrikləri ermənilərin inhisarında idi. Ona görə də Yaqub Mahmudov Azərbaycanın ilk tarix xəritələrini Rəsul Rzanın yaxından köməyi ilə SSRİ-də ermənilərin təsiri altında olmayan yeganə xəritə fabrikində – Kiyev Xəritə Fabrikində nəşr etdirib. Xəritələrin nəşrindən sonra – 1972-ci ildə Azərbaycan Ensiklopediyasının Baş redaksiyası tərəfindən “Azərbaycan SSR xəritələri” atlası çap olunub. Belə bir vaxtda “Azərbaycan SSR xəritələri” atlasının işıq üzü görməsi Azərbaycan elminin çox mühüm uğuru idi. Həmin atlasda daxil edilmiş Azərbaycanın ilk tarix xəritələri, o cümlədən “Azərbaycan SSR-dən kənarında yaşayan azərbaycanlılar” adlı xəritə isə sovet dönəmi üçün görünməmiş elmi nailiyyət idi.

Yaqub Mahmudov 1968-1981-ci illərdə Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutunda (indiki ADPU) baş müəllim və dosent vəzifələrində çalışıb. O, 1981-ci ildə BDU-da Qədim dünya və orta əsrlər tarixi kafedrasının açılması ilə əlaqədar olaraq, bu sahənin mütəxəssisi kimi universitetdə işə dəvət olunub. Lakin çox keçmədən növbəti haqsızlıqla üzləşib: kafedra müdiri seçkiləri zamanı Yaqub Mahmudov lazımi səs toplasa da, onun Qədim dünya və orta əsrlər tarixi kafedrasına müdir seçilməsinin qarşısı alınıb və qeyri-mütəxəssis həmin kafedranın müdiri “seçilib”.

Yaqub Mahmudov 1981-2004-cü illərdə BDU-nun Tarix fakültəsində dosent, kafedra müdiri, dekan müavini və dekan olub. O, həmin illərdə tarixçi kadrların hazırlanmasının keyfiyyətə yüksəldilməsi, tarix elminin tədrisinin yenidən qurulması, tədris planlarının təkmilləşdirilməsi

üçün genişmiqyaslı fəaliyyət göstərib və KİV-də konkret təkliflərlə çıxış edib. Onun təşəbbüsü ilə “Azərbaycan tarixinin tədqiqi, tədrisi və təbliği üzrə” Dövlət və Hökumət proqramları hazırlanıb, Respublika Tarix Liseyi yaradılıb, Tarix fakültəsində yeni ixtisaslar – “tarixçi-arxivşünas”, “tarixçi-şərqşünas”, “çinşünas”, “tarixçi-arxeoloq”, “tarixçi-etnoqraf”, “beynəlxalq münasibətlər”, “sosiologiya”, “psixologiya”, “etnopsixologiya”, “etnososiologiya” və “sosial psixologiya” ixtisasları açılıb, “Azərbaycan tarixi” fənninin saatları artırılıb, “Azərbaycanın maddi-mədəniyyət tarixi”, “Dünya azərbaycanlıları: tarixi-demoqrafiya” elmi-tədqiqat laboratoriyaları, “Tarixi tədqiqatlarda elektron-hesablama maşınları və riyazi üsulların tətbiqi” tədris laboratoriyası yaradılıb, qədim türk dili və folklorunun tədrisinə başlanılıb. 1980-ci illərin ikinci yarısında Tarix fakültəsinin əlaçı tələbələrinin SSRİ-nin aparıcı ali məktəblərinə göndərilməsi genişləndirilib. 1989-cu ilin payızında Tarix fakültəsinin 70 illiyi Rusiya, Ukrayna, Belarus, Özbəkistan, Qazaxıstan, Türkmənistan və Gürcüstandan olan tarixçi-alimlərin iştirakı ilə SSRİ miqyasında qeyd olunub.

1980-ci illərin sonlarında BDU-nun Tarix fakültəsi milli azadlıq hərəkatının mərkəzlərindən biri idi. 1989-cu ildə Yaqub Mahmudovun sədri olduğu fakültə Elmi Şurası S.M.Kirov adına Qırmızı Əmək Bayrağı Ordenli Azərbaycan Dövlət Universitetinin tarixi adı olan Bakı Dövlət Universiteti adının bərpa olunması haqqında qərar qəbul edib və bu qərarın icrası ilə bağlı müvafiq məsələ qaldırılıb. Elə həmin dövrdə onun təşəbbüsü ilə Sovet İttifaqı Kommunist Partiyasının Tarix fakültəsindəki ilk par-

tiya təşkilatı buraxılıb. O, 1990-cı ildə milli azadlıq hərəkatının fəalları olan bir qrup tələbənin universitetdən qovulmasının qarşısını alıb və bununla bağlı ona qarşı olan ağır təzyiqlər şəraitində dekan vəzifəsindən istefa verib. Onun istefasından sonra – 1991-1994-cü illərdə Tarix fakültəsində işgüzar elmi-pedaqoji mühit pozulub: onun təşəbbüsü ilə açılan yeni ixtisaslar, Respublika Tarix Liseyi və “Dünya azərbaycanlıları: tarixi-demoqrafiya” elmi-tədqiqat laboratoriyası bağlanıb. 1991-ci ildə isə Tarix fakültəsi parçalanaraq onun əsasında iki yeni fakültə yaradılıb.

O, 1991-ci ildən Tarix fakültəsinin Qədim dünya və orta əsrlər tarixi kafedrasının müdürüdür və həmin kafedranın formalaşması onun adı ilə bağlıdır.

Yaqub Mahmudov Azərbaycan Respublikasının yeni təhsil sisteminin yaradılması işində, o cümlədən qəbul proqramlarının tərtibində və təkmilləşdirilməsində, test bankının yaradılmasında, fənlər üzrə metodiki vəsaitlərin hazırlanmasında fəal iştirak edib. Hələ 1991-ci ildə – Azərbaycanda fəvqəladə vəziyyət rejiminin tətbiq olunduğu dövrdə onun rəhbərliyi ilə orta ümumtəhsil məktəbləri üçün ilk “Azərbaycan tarixi” proqramı nəşr olunub. O, 1991-1992-ci illərdə Təhsil Konsepsiyası və Təhsil Qanununu hazırlayan ekspert-işçi qrupuna rəhbərlik edib. O vaxt əhali, o cümlədən təhsil sistemi işçiləri konsepsiya və qanun layihələrini geniş müzakirə edərək bəyəniblər. Hətta 1992-ci ildə – Əbülfəz Elçibəyin prezidentliyinin 100 günü tamam olanda Təhsil Konsepsiyası Xalq Cəbhəsi iqtidarının uğuru kimi qeyd olunub. Lakin buna baxmayaraq, Xalq Cəbhəsi iqtidarının bəzi nümayəndələri Təhsil

Qanununun qəbul olunmasına kəskin müqavimət göstərib və hətta Prezidentin qanunu imzalamamasına (veto) da nail olublar. Bununla belə, 1992-ci il dekabrın 16-da Milli Məclis Yaqub Mahmudovun təqdimatı ilə Təhsil Qanununun qüvvəyə minməsi barədə qərar qəbul edib və beləliklə, ölkədə müasir təhsil sisteminə keçilib. Müstəqillik dövrünün ilk “Azərbaycan tarixi” və “Orta əsrlər tarixi” dərsliklərinin (orta ümumtəhsil məktəbləri üçün) yaradılması da onun adı ilə bağlıdır. Həmin dövrdə ilk dəfə olaraq türk imperiyalarının tarixi “Orta əsrlər tarixi” dərsliyinə daxil edilib və bu imperiyaların dünya tarixində yeri və rolu geniş işıqlandırılıb. Köhnə dərsliklərdən fərqli olaraq, bu dərslikdə türk-müsəlman xalqlarının tarixi və mədəniyyətinə daha geniş yer verilib. Onun hazırladığı “Ata yurdu” dərsliyi isə 2003-cü ildə Azərbaycan tarixinə aid yeni elmi baxışa və dərslik mədəniyyətində uğurlu səhifə açdığına görə “İlin dərsliyi” seçilib.

O, 1992-ci il mayın 14-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasının humanitar elmlər üzrə sədr müavini vəzifəsinə təsdiq olunub, lakin çox keçmədən vəzifəsindən uzaqlaşdırılıb. Yaqub Mahmudovun bu ağır günlərində Azərbaycan Ensiklopediyasının kollektivi ona mənəvi dayaq durub və onun ensiklopediyaya baş redaktor təyin olunmasını tələb edib. Ensiklopediyaçıların aylarla davam edən tətili nəticəsində Xalq Cəbhəsi iqtidarı 1992-ci ilin oktyabrında onun “Azərbaycan Ensiklopediyası” Nəşriyyat-Poliqrafiya Birliyinə baş direktor təyin edilməsinə razılıq verib. Lakin ona bu vəzifədə də fəaliyyət göstərmək imkanı verilmə-

yib. Belə bir ağır vaxtda – 1992-ci il noyabrın 12-də o, Naxçıvan Dövlət Universitetinin 25 illik yubileyində çıxış edib və ümummilli lider Heydər Əliyevlə görüşüb. Daha sonra 1992-ci ilin dekabrında “Səs” qəzetində ardıcıl çıxış edərək bildirib ki, Azərbaycanın gələcəyi Yeni Azərbaycan Partiyası ilə bağlıdır. Elə həmin dövrdə o, tez-tez cəbhə bölgələrinə – Xocalı, Şuşa, Ağdam, Laçın, Kərkicahan, Xankəndi, Meşəli, Cəmilli, Köhnəkənd, Qubadlı, Horadiz, Füzuli və başqa döyüş məntəqələrinə gedib, gəncləri qəhrəmanlığa ruhlandırır. Yaqub Mahmudov 1993-cü ilin iyununda – vətəndaş müharibəsinin reallaşmaqda olduğu bir vaxtda qarşı duran tərəflər arasında barışıq yaratmaq üçün bir neçə ziyalı ilə birlikdə Navahı kəndinə də səfər edib.

Heydər Əliyevin siyasi hakimiyyətə qayıdışından sonra – 1994-cü ildə o, yenidən BDU Tarix fakültəsinin dekanı seçilib. 1994-2004-cü illərdə Tarix fakültəsində əvvəlki işgüzar elmi-pedaqoji mühit yenidən bərpa olunub: “Qafqazşünaslıq” və “Amerikaşünaslıq” ixtisasları açılıb, yeni fənlər – “Azərbaycan toponimikası”, “Tarixi demoqrafiya”, “Altayşünaslığın əsasları”, “Beynəlxalq münasibətlər tarixi”, “Türk xalqları tarixi” və “Din tarixi” fənləri tədris planına daxil edilib, fakültədə Azərbaycanşünaslıq, Altayşünaslıq və Amerikaşünaslıq mərkəzləri, “Türk odası” yaradılıb və “Dünya azərbaycanlıları: tarixi-demoqrafiya” elmi-tədqiqat laboratoriyası yenidən fəaliyyətə başlayıb. Ulu Öndər 1999-cu ildə onu Azərbaycanda tarix elminin inkişafındakı xidmətlərinə və respublikanın ictimai-siyasi həyatında fəal iştirakına görə “Şöhrət” ordeni ilə təltif edib.

Yaqub Mahmudov 2004-2021-ci illərdə Azərbaycan

Milli Elmlər Akademiyasının (AMEA) Tarix İnstitutunun direktoru olub. O, 2007-ci ildə AMEA-nın müxbir üzvü, 2017-ci ildə AMEA-nın həqiqi üzvü seçilib. Onun Tarix İnstitutunun direktoru olduğu dövrdə Azərbaycan tarix elminin təhriflərdən və saxtalaşdırmalardan təmizlənməsi sahəsində mühüm uğurlar qazanılıb.

O, tarixşünaslıqda ilk dəfə olaraq XV-XVII əsrlərdə Azərbaycanın Avropa ölkələri ilə geniş diplomatik əlaqələr saxladığını və həmin ölkələrlə danışıqlar aparmış bir çox Azərbaycan diplomatlarının adlarını üzə çıxarıb. Onun rəhbərliyi ilə "Azərbaycan tarixi ilk mənbələrdə" layihəsi reallaşdı və respublikaya Türkiyə, Rusiya, Gürcüstan, Fransa, Böyük Britaniya, Almaniya, Hindistan və digər ölkələrdən on minlərlə arxiv sənədi gətirilib. Bu sənədlər əsasında sübut edilib: ermənilər Azərbaycana çar Rusiyası tərəfindən XIX əsrdə köçürülüb, 1918-ci ilə qədər Cənubi Qafqazda heç zaman erməni dövləti olmayıb, Stepan Şaumyan "Daşnaksütyun" partiyasının Bakı komitəsinin üzvü olub və o, "26 Bakı komissarı" sırasında güllələnənb. 2013-2018-ci illərdə Yaqub Mahmudovun təşəbbüsü və dünyanın görkəmli alimlərinin iştirakı ilə Bakı, Quba, Şamaxı, Lənkəran və Qusarda 5 beynəlxalq soyqırımını konfransı keçirilib və bu konfranslara Prezident İlham Əliyev müraciətlər ünvanlayıb. Onun yüksək ixtisaslı tarixçi kadrların yetişdirilməsi sahəsində də mühüm xidmətləri var. O, diplomatiya tarixi, itirilmiş torpaqlar və soyqırımları tarixi istiqamətləri üzrə elmi məktəblər yaradıb. Onun elmi rəhbərliyi ilə 67 nəfər fəlsəfə və elmlər doktoru yetişib.

O, Azərbaycanın diplomatiya tarixi, Azərbaycan və ümumdünya tarixinin ayrı-ayrı dövrlərinə dair 1000-dən çox monoqrafiya, kitab, dərslik, dərs vəsaiti, elmi, elmi-publisistik məqalə və s. nəşrlərin müəllifidir. O cümlədən, “Öyrənilməmiş səhifələr” (Bakı, 1972), “Səyyahlar Azərbaycana gəlir” (Bakı, 1977), “Odlar yurduna səyahət” (Bakı, 1980), “Səyyahlar, kəşflər, Azərbaycan” (Bakı, 1985), “Azərbaycanın Avropa ölkələri ilə əlaqələri” (Bakı, 1986), “Ağqoyunlu və Səfəvi dövlətlərinin Qərbi Avropa ölkələri ilə qarşılıqlı əlaqələri (XV əsrin II yarısı-XVII əsrin əvvəlləri)” (Bakı, 1991), “Azərbaycan diplomatiyası (XV-XVII əsrlər)” (Bakı, 1996), “Azərbaycan tarixində Heydər Əliyev şəxsiyyəti” (Bakı, 2002), “Azərbaycan: qısa dövlətçilik tarixi” (Bakı, 2005), “Heydər Əliyev ideyalarının zəfər yürüşü” (Bakı, 2011), “Şuşa-Pənahabad” (həmmüəllif, Bakı, 2012), “Heydər Əliyev” (həmmüəllif, 2 cildə, Bakı, 2013), “İlham Əliyev və Azərbaycan tarix elmi” (Bakı, 2014), “Azərbaycan Respublikasının tarixi” (həmmüəllif, 2 cildə, Bakı, 2016), “Azərbaycan xalqına qarşı 1918-ci il soyqırımları” (həmmüəllif, Bakı, 2016), “Real tarix və “böyük Ermənistan” uydurması” (Bakı, 2017), “Saxtakarların yalançı elmi, yaxud ermənisayağı “tarix” (Bakı, 2019) kimi fundamental monoqrafiyalarını və kitablarını nəşr etdirib. Yaqub Mahmudovun həmmüəllif və naşiri olduğu fundamental tədqiqatlar – “Qarabağ: real tarix, faktlar, sənədlər”, “Naxçıvan: tarixi və abidələri” və “İrəvan xanlığı: Rusiya işğalı və ermənilərin Şimali Azərbaycan torpaqlarına köçürülməsi” kitabları Dövlət Mükafatına layiq görülmüşdür. O, ikicildlik “Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Ensiklo-

pediyası”nın baş redaktorudur. 15 cildlik “Seçilmiş əsərləri” çapdan çıxıb. Əsərləri bir çox xarici ölkələrdə (Türkiyə, Pakistan, Rusiya, Böyük Britaniya, ABŞ, Qırğızıstan, Almaniya, Gürcüstan, Macarıstan, Rumıniya, Polşa, Ukrayna, İtaliya, Misir, Cənubi Koreya, İsveç və Meksika) nəşr olunub. O, həmçinin “Azərbaycan: tarixdən səhifələr” (ssenari müəllifi, 4 seriya: 2006-2008), “Tariximizin keşiyində” (ssenari müəllifi və aparıcı, 2011), “Şuşa-Pənahabad” (ideya müəllifi və elmi məsləhətçi, 2012), “İrəvan xanlığı” (elmi məsləhətçi, 2012), “Dahi azərbaycanlı” (ssenari müəllifi və aparıcı, 2013), “İrəvan: gizlədilmiş həqiqətlər” (baş məsləhətçi, 2016), “Zəngəzur” (baş məsləhətçi, 2017), “Sürgün” (elmi məsləhətçi, 2018) və “Qarabağ: əcdadlarımızın mirası” (baş məsləhətçi, 2018) sənədli filmlərinin yaradılmasında fəal iştirak edib. 2020-2022-ci illərdə isə Real Təhlil və İnformasiya Mərkəzində (Real TV) “Tarixi Yaqub Mahmudov danışır” adlı layihə (50 buraxılış) yayımlanıb.

Yaqub Mahmudov Yeni Azərbaycan Partiyası (YAP) Siyasi Şurasının üzvü olub və YAP-ın I və III qurultaylarında çıxış edib. II, III, IV və V çağırış Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatı seçilib. O, prezident seçkilərində Heydər Əliyevin, sonra isə İlham Əliyevin vəkili olub və onların bir sıra rəsmi dövlət səfərlərində iştirak edib. YAP Veteranlar Şurasının üzvüdür.

O, elmi və ictimai-siyasi fəaliyyətindəki obyektiv və prinsipial mövqeyinə görə hər zaman anti-Azərbaycan qüvvələrinin diqqət mərkəzində olub. Daxildəki və xaricdəki anti-Azərbaycan qüvvələri ona “saray tarixçisi”, “Azərbaycanın millətçi-şovinst tarixçisi”, “Azərbaycanın

yeni Ziya Bünyadovu”, “Şaumyanı ikinci dəfə gülləyən adam” damğasını vurmağa çalışıblar. Bundan başqa, o, bir qayda olaraq, ad günləri ərəfəsində müxtəlif basqılar və qarayaxmalarla da üzləşib: onun 80 illiyi münasibətilə – 2019-cu il 4-7 aprel tarixlərində Şəki şəhərində keçirilməsi planlaşdırılan beynəlxalq elmi konfrans ləğv olunub, 20 Yanvar faciəsinin 31-ci ildönümündən sonra – 2021-ci il yanvarın 22-də isə o, Tarix İnstitutunun direktoru vəzifəsindən kənarlaşdırılaraq, AMEA-nın müşaviri vəzifəsinə keçirilib. Bütün bunlara rəğmən, Prezident İlham Əliyev onu Azərbaycan tarix elminin tədqiqi və tədrisində böyük xidmətlərinə və uzunmüddətli səmərəli fəaliyyətinə görə “Şərəf” və 1-ci dərəcəli “Əmək” ordenləri ilə təltif edib.

Heydər Əliyev Yaqub Mahmudovun elmi fəaliyyətini yüksək qiymətləndirərək, onu Azərbaycanın “böyük alimi”, “böyük tarixçisi” adlandırıb.

Yaqub Mahmudov Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” (1999), “Şərəf” (2009) və 1-ci dərəcəli “Əmək” (2019) ordenlərinə layiq görülüb. O, Azərbaycanın Əməkdar elm xadimi və Dövlət Mükafatı laureatı, AMEA-nın həqiqi üzvü, “Yusif Məmmədəliyev”, “Rəsul Rza”, “Qızıl qılınc”, “Qızıl qələm”, “Samir Əsgərxanov”, “Humay”, “Gənclərin dostu” və “Ekologiyanın dostu” mükafatları laureatıdır.

O, təkcə Azərbaycanda deyil, həm də dünya miqyasında tanınır. Onun əsərləri indiyədək 15 dilə – türk, ingilis, rus, alman, ərəb, fars, fransız, gürcü, ibri, ispan, italyan, polyak, ukrain, urdu və rumın dillərinə tərcümə edilib. Beynəlxalq Sokrat Komitəsi 2012-ci ildə onu dünya elminə verdiyi töhfələrə görə “Elmdə ad” (“The Name in Scien-

ce”) fəxri titulu və “Dünya elminə töhfə” (“For contribution to world science”) medalı ilə təltif edib. Bununla da, o, XXI əsrin məşhur elm adamlarının siyahısına daxil edilib.

Dünya şöhrətli tarixçi-alim Yaqub Mahmudov Türk Dünyası Araşdırmaları Beynəlxalq Elmlər Akademiyasının, Beynəlxalq Aytmatov Akademiyasının, Lütfi Zadə adına Beynəlxalq Müasir Elmlər Akademiyasının, İtaliyanın Beynəlxalq İqtisadi və Sosial Elmlər Akademiyasının, Avropa Təbiət Elmləri Akademiyasının və İtaliyanın Bonifasiana Akademiyasının həqiqi üzvü, Rusiya Federasiyası Dağıstan Respublikasının Əməkdar elm xadimi, Oksford Akademik Birliyinin fəxri professorudur. O, Türk Dünyası Araşdırmaları Beynəlxalq Elmlər Akademiyasının (TDABEA) “Beynəlxalq Qızıl Ulduz” medalı, TDABEA-nın Beynəlxalq Atatürk Mükafatı, TDABEA-nın 2019-cu il üçün “Türk dünyasında ilin elm adamı” Beynəlxalq mükafatı, Avropa Təbiət Elmləri Akademiyasının (ATEA) “Qotfrid Vilhelm Leybnits” medalı, ATEA-nın “Fəxri Legion” ordeni, “Simurq” beynəlxalq medalı, Alman-Azərbaycan Cəmiyyətinin “Dostluq” medalı, “Ən yaxşı baş menecer” fəxri adı, “Kraliça Viktoriya” Beynəlxalq mükafatı, “Ataman Anton Qolovatıy” ordeni, Millətlərin Birləşmiş İctimai Təltif Şurasının (UN Council for Public Awards – UNCOPA) “XXI əsrin lider şəxsiyyəti” Beynəlxalq mükafatı, UNCOPA-nın “Lider”, “Avropa xidmət” və “Avropa lideri ulduzu” ordenləri ilə təltif olunub. Tarixçi-alim həm də UNCOPA-nın “Sülh səfiri” fəxri titulu-na layiq görülüb.

Yaqub Mahmudov, eyni zamanda, bu mükafatlarla da təltif olunub:

“Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 100 illiyi (1918-2018)” Azərbaycan Respublikasının yubiley medalı, “Azərbaycan Polisinin 100 illiyi (1918-2018)” Azərbaycan Respublikasının yubiley medalı, “Azərbaycan Ədliyyəsinin 100 illiyi (1918-2018)” Azərbaycan Respublikasının yubiley medalı, “Azərbaycan Respublikası dövlət təhlükəsizliyi və xarici kəşfiyyat orqanlarının 100 illiyi (1919-2019)” Azərbaycan Respublikasının yubiley medalı, “Azərbaycan Sərhəd Mühafizəsinin 100 illiyi (1919-2019)” Azərbaycan Respublikasının yubiley medalı, Milli Məclisin “Parlament” medalı, “Bakı Dövlət Universitetinin 100 illiyi (1919-2019)” Azərbaycan Respublikasının yubiley medalı, “General Səməd bəy Mehmandarov” yubiley medalı, AMEA-nın Abbasqulu ağa Bakıxanov adına mükafatı və Tarix İnstitutunun təsis etdiyi “Gənclərin dostu” mükafatı.

Ailəlidir. Bir oğlu (Turxan), iki qızı (Aynur və Gülnur), beş nəvəsi (Nailə, Xaqan, Sara Xatun, Alp Arslan və Yaqub) və bir nəticəsi (Əminə) var.

FOTOMATERIALLAR

Yaqub Mahmudovun atası Mikayıl Mahmud ođlu

Yaqub Mahmudov xatırlayır: “Sağlığında özü, dünyasını dəyişəndən sonra isə atamın ruhu mənim qürur mənbəyim olub. Bu gün də atamla bağlı xatirələrimlə yaşayıram. Mən bu gün şəxsiyyətə kiməmsə atama borcluyam. Vətən və kişilik dərslərini ondan almışam. Fəxr edirəm ki, mənim atam Brokhauz və Efron ensiklopediyasında “istisnasız olaraq tatar (türk) kəndi” kimi qiymətləndirilən Baş Göynük kəndinin öndə gedən kişilərindən olub. Xalq içərisində “Qara Mikayıl” kimi tanınıb. 1918-ci ildə Şəkinin Səbətli kəndindəki daşnak yuvasının dağıdılmasında və Nuru Paşanın başçılıq etdiyi Qafqaz İslam Ordusunun Bakı yürüşündə iştirak edib. 1930-cu il Göynük üsyanının fəal iştirakçılardan olub. Şəkini ələ keçirib 4 gün ərzində əldə saxlayan, məhbusları azadlığa buraxan kişilərdən olub mənim atam. O, nənəm Əminə Xatunun köməyi ilə güllələnməkdən yaxa qurtarıb. Sonralar isə doğma kənddən didərgin düşərək, Qax, Zaqatala, Balakən rayonlarında gizli həyat keçirib və ailəsini məhv olmaqdan qoruyub. Nəhayət, 1946-cı ildə Balakən rayonunun Sarıbulaq kəndində qərar tutub. Balakən camaatı onu ələ vermədiyi üçün öz vəsiyyəti ilə həmin rayonda da dəfn olunub”.

*Yaqub Mahmudov atasının məzarı başında
(Balakən rayonu, Sarıbulaq kəndi).
Anası Səلمي Hasan qızı da bu qəbristanlıqda uyuyur.*

*Yaqub Mahmudov anasının mazarı bařında.
Mazar dařının 6z6rində iki misralıq řeir yazılıb:
Qarib eldə vicdanla yařadıq qořa,
İndi yatırıq 6rimlə ayaq bařa.*

Tələbəlik illəri

Yaqub Mahmudov xatırlayır: “1957-ci ildə BDU-nun Tarix fakültəsinə qəbul olundum və əla qiymətlərlə oxudum. Məni dekanımız professor Məlik Orucovun ciddi səyləri nəticəsində xüsusi qərarla aspiranturada saxladılar və professor Ədhəm Şahmalıyev elmi rəhbərim oldu. 1966-cı ildə namizədlik dissertasiyası müdafiə etdim. Dövlətçilik tariximizə həsr olunmuş müdafiə 4 saata qədər çəkdi. Sonda mənə yekdilliklə və birbaşa tarix elmləri doktoru elmi dərəcəsinin verilməsi barədə qərar qəbul olundu. O zaman mənim 24 yaşım vardı. Elmlər doktoru elmi dərəcəsi verilənin səhərişi günü sanki bütün dünya mənə qarşı çevrildi. Məni dünən əzizləyən müəllimlərimin, demək olar, hamısı mənə qarşı çevrildi. Mənə dedilər ki, get, etiraz et, sən hələ bu ada layiq deyilsən. Mosesov adlı bir erməni Elmi Şurada durub dedi ki, Mergelyan bu yaşda SSRİ Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü olub, ancaq biz bu uşağa elmlər doktoru adı verə bilmirik. Yəni erməni belə bu sözü dedi. Başımın üzərində elə bil ildırım çaxdı. Məsələn rektorluq səviyyəsinə qaldırdılar. 6 aydan sonra, nəhayət, mənə elmlər doktoru elmi dərəcəsi verilməsi barədə qərarın ləğv edilməsinə nail oldular. Əla qiymətlərlə qurtardığım universitetdə mənə iş də vermədilər”.

Professor Ədhəm Şahmalıyev (1897-1981)

МИНИСТЕРСТВО ВЫСШЕГО И СРЕДНЕГО СПЕЦИАЛЬНОГО
ОБРАЗОВАНИЯ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ ССР
АЗЕРБАЙДЖАНСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
им С. М. КИРОВА

На правах рукописи

Я. М. МАХМУДОВ

ВЗАИМООТНОШЕНИЯ ГОСУДАРСТВА АК-КОЮНЛУ
С ВЕНЕЦИЕЙ (60—70 гг. XV века)

АВТОРЕФЕРАТ

диссертации, представленной на соискание ученой
степени кандидата исторических наук

Баку — 1966

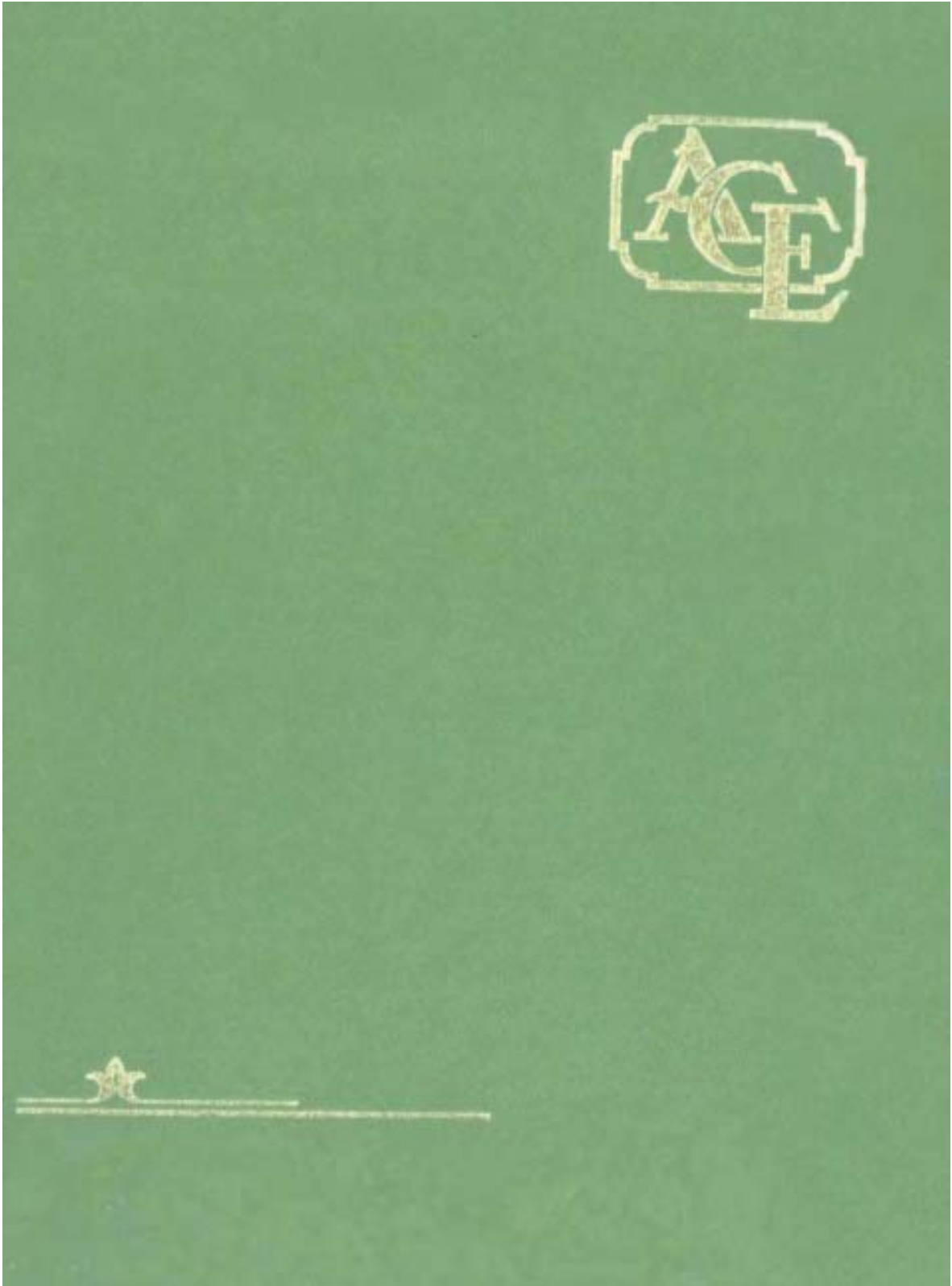
Yaqub Mahmudovun "Ağqoyunlu dövlətinin Venesiya ilə qarşılıqlı əlaqələri (XV əsrin 60-70-ci illəri)" adlı namizədlik dissertasiyasının avtoreferatı (Bakı, 1966)

Rəsul Rzanın başçılıq etdiyi ilk ensiklopediyaçılarından bir qrup

Yaqub Mahmudov xatırlayır: “Biz o zaman Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin tarixi, sərhədlərimiz, tarixi torpaqlarımız, xəritələrimizlə bağlı məsələlər qaldırdıq. İlk dəfə tarix xəritələrini hazırladıq. Amma içərimizdəki “ermənilər” İrəvan və Moskva ilə əlaqə yaradaraq, bizə qarşı çıxdılar. Azərbaycanlılara qarşı soyqırımını həyata keçirən Stepan Şaumyanın oğlu Levon Şaumyanı Moskvadan bizə qarşı Bakıya dəvət etdilər. Levon Şaumyan “Böyük Sovet Ensiklopediyası” baş redaktorunun birinci müavini idi, ideologiyanın başında dayanmışdı. Bizi məhv etmək üçün yoxlamalar başladı. Məsələn Mərkəzi Komitənin ideoloji katibinə qədər gedib çatdı. Heydər Əliyev olmasaydı, bizi məhv edəcəkdilər. Elə həmin vaxt Heydər Əliyev Rəsul Rzanın təqdimatı ilə mənə ensiklopediya baş redaktorunun elmi işlər üzrə müavini kimi məsul vəzifəni etibar etdi. Mən Rəsul Rzanın başçılığı ilə ensiklopediyada işlədiyim 10 ili həyatımın mənası sayıram. Çünki bu, mənim üçün atamın mübarizə yoluna bərabər yol oldu”.

*Anti-Azərbaycan qüvvələri tərəfindən yayılması
yasaq edilən "yaşıl ensiklopediya" (1970)*

*Azərbaycanın ilk ensiklopediyasının ("yaşıl ensiklopediya")
baş redaktoru Rəsul Rza*

Принято 24 марта 1971 г. прот. № 2, § 27 75

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
БЮРО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА КОМПАРТИИ АЗЕРБАЙДЖАНА

О т.т.Махмудове Я.М. и Гасымове А.Ф.

Утвердить т.Махмудова Ягуба Микаил оглы заместителем
главного редактора Азербайджанской Советской Энциклопедии,
освободив от этих обязанностей т.Гасымова А.Ф., согласно заяв-
лению.

лк-3

Я.М. Махмудов
24/III

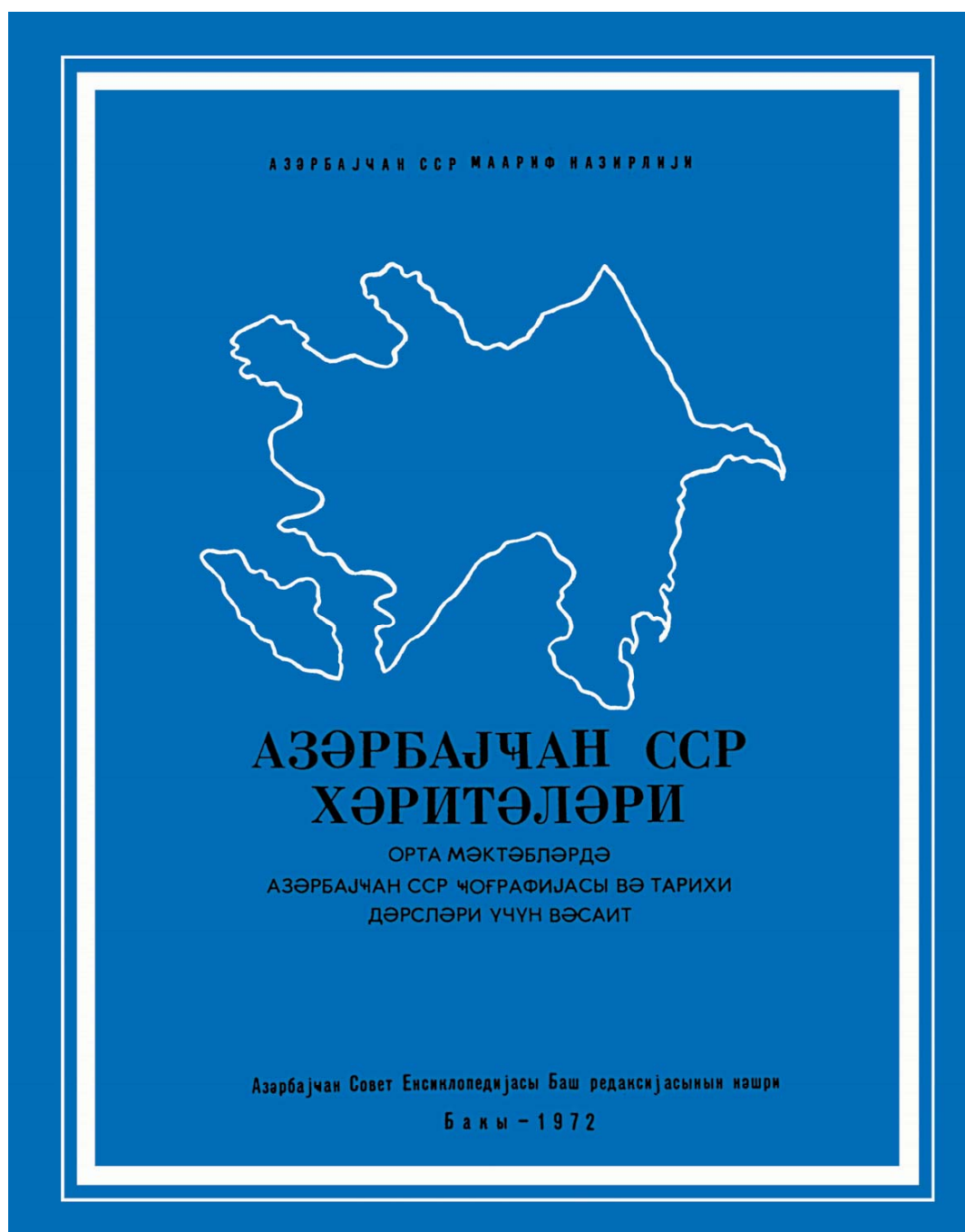
*Yaqub Mahmudovun Azərbaycan Ensiklopediyasının
elmi işlər üzrə baş redaktor müavini vəzifəsinə təsdiq
edilməsi haqqında (24 mart, 1971) // Heydər Əliyev.
Azərbaycan elminin keşiyində. Sənədlər və materiallar.
2 cildə. I cild. - Bakı, 2013. - s. 83.*

Professor Məlik Orucov (1905-1983)

Yaqub Mahmudov xatırlayır: “Mən BDU-nu bitirəndə, Allah min rəhmət eləsin, dekanımız Məlik Orucov dəfələrlə Ali və Orta İxtisas Təhsili Komitəsinin sədri Abdulla Qarayevin yanına getdi və məni xüsusi qərarla aspiranturada saxladılar. Dissertasiya müdafiəsi zamanı mənə qarşı ədalətsizlik edildiyi üçün ürəyim sındı və doğma universiteti tərk etdim. Sonralar Məlik müəllim 14 dəfə mənim arxamca - ADPU-ya gəldi ki, yenidən universitetə qayıdım. Ürəyim sındığı üçün BDU-ya qayıtmaq istəmədim. Amma 14-cü dəfə gələndə ADPU-nun o zamankı rektoru Afad Qurbanov məni yanına çağırdı. Məlik müəllim nəhəng adam idi, oturanda mən boyda olurdu. Gördüm ki, rektorun yanında oturub. Ağzını açanda söyüşlə açırdı. Qapıdan girəndə dedi ki, sən arxanca 14-cü dəfədir ki, gəlirəm, dur, düş qabağıma... Mən rektora dedim ki, buradan getmək fikrim yoxdur. Afad müəllim dedi ki, yox, bu boyda kişi bura gəlib, mən də səndən xahiş edirəm onun sözünü yerə salmayasan. Beləcə, 1981-ci ildə BDU-ya qayıtdım”.

“Azərbaycan SSR xəritələri” atlası (1972). Atlasda daxil edilmiş Azərbaycanın ilk tarix xəritələri - Eldənizlər, Qaraqoyunlular, Ağqoyunlular, Səfəvilər və digər Azərbaycan dövlətlərinin xəritələri sovet dönəmi üçün görünməmiş yenilik idi. Sonralar həmin xəritələr ilk “Azərbaycan Tarixi Atlası”na (2007) və “Azərbaycan Respublikasının Milli Atlası”na (2014) da daxil edilib.

МОСКОВСКИЙ ОРДЕНА ЛЕНИНА,
ОРДЕНА ОКТЯБРЬСКОЙ РЕВОЛЮЦИИ
И ОРДЕНА ТРУДОВОГО КРАСНОГО ЗНАМЕНИ
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМ. М. В. ЛОМОНОСОВА
ИСТОРИЧЕСКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

На правах рукописи

УДК 947.94 (XV — XVII вв.)

МАХМУДОВ
Ягуб Микаил оглы

ВЗАИМООТНОШЕНИЯ ГОСУДАРСТВ АККОЮНЛУ
И СЕФЕВИДОВ С ЗАПАДНОЕВРОПЕЙСКИМИ СТРАНАМИ

(II половина XV — начало XVII вв.)

07.00.03 — Всеобщая история

АВТОРЕФЕРАТ
диссертации на соискание ученой степени
доктор исторических наук

Москва — 1989

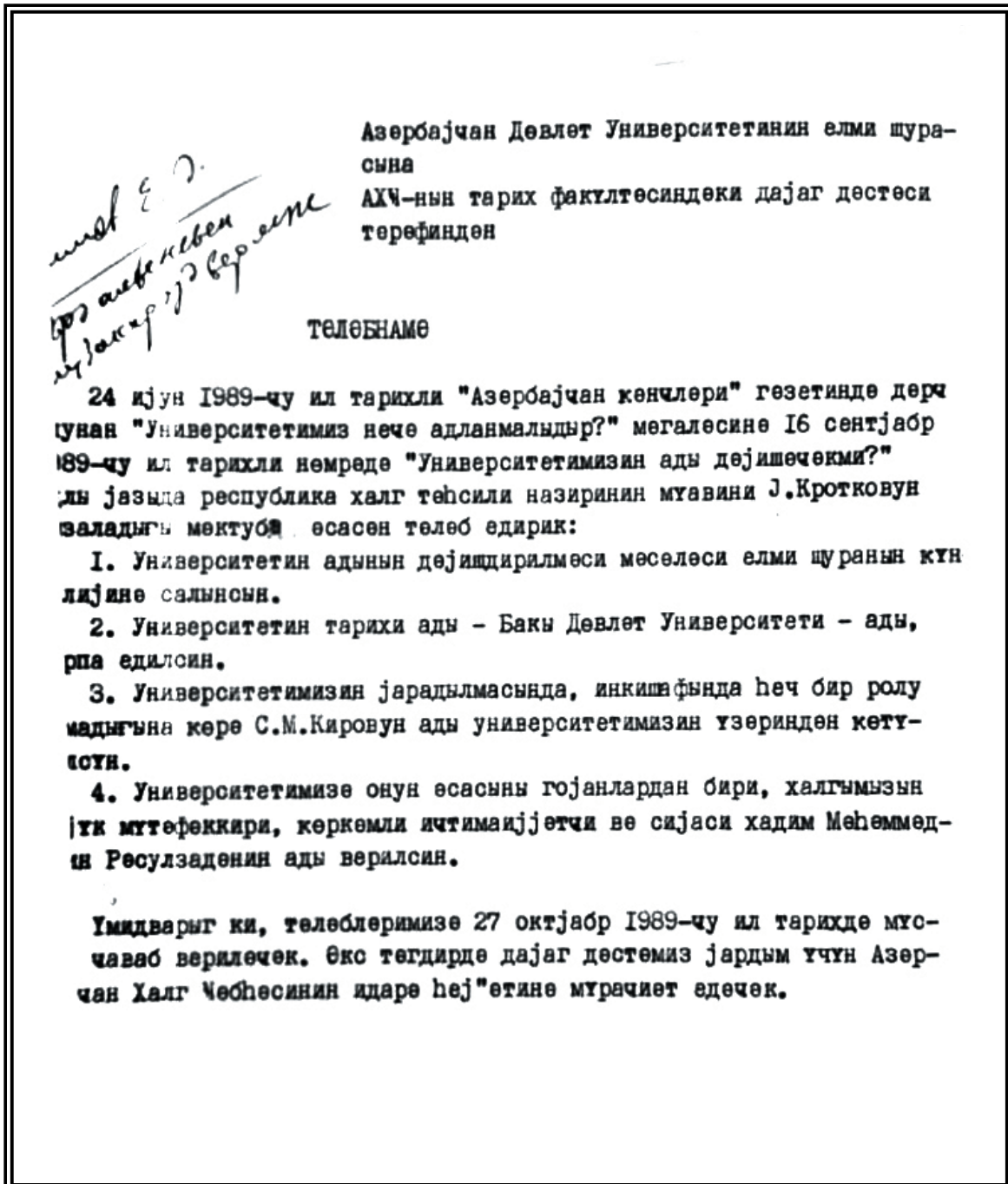
Yaqub Mahmudovun "Ağqoyunlu və Səfəvi dövlətlərinin Qərbi Avropa ölkələri ilə qarşılıqlı əlaqələri (XV əsrin II yarısı - XVII əsrin əvvəlləri)" adlı doktorluq dissertasiyasının avtoreferatı (Moskva, 1989)

Мейдан һәрәкәти (1988)

Yaqub Mahmudov xatırlayır: “Mən 1988-ci ilin payızında - mitinqlər yenicə başlayanda rəhmətlik professor Seyfəddin Qəndilovla danışıb birlikdə getdik BDU-nun rektoru Yəhya Məmmədovun yanına. Ondan təxminən bir 20-30 qutu ağ kağız istədik. Mən dedim ki, Tarix fakültəsi adından mitinqdə çıxış edəcəyəm, sonra da həmin ağ və rəqlərə imza toplayacağam. Və fikrim də budur ki, meydana birbaşa BMT-yə müraciət edək ki, Ermənistandakı bizim azərbaycanlılara öz tarixi torpaqlarında muxtariyyət hüququ verilsin. Biz onu tələb edirik. Orada bizim torpaqlarımız var. Onlar bizdən Qarabağı istəyir, biz isə öz torpaqlarımıza muxtariyyət istəyək. Yəhya müəllim də bu fikri bəyəndi. Biz qovluqları qoltuğumuza vurub getdik meydana ki, sözüümüzü xalqa çatdıraq. 4-5 saat tribunada gözlədik ki, bizə çıxış üçün söz verilsin. Yaxşı yadımdadır, unudulmaz türkoloqumuz rəhmətlik Aydın Məmmədov dedi ki, bura tarixçi gəlib, tarixi yaxşı bilən adam gəlib, qoyun, Yaqub müəllim gəlib çıxış etsin. Sonra Firudin Səməndərov da çox əlləşdi ki, mən orada çıxış edim. Onlar da oradan baxırdılar arxaya, arxada da özlərini “lider” adlandıran müxtəlif adamlar vardı. Oradan işarə edirdilər ki, olmaz. 5 saata qədər gözlədim, amma mənə çıxış vermədilər. Apardığımız qovluqları qoltuğumuza vurub Seyfəddin müəllimlə geri qayıtdıq”.

*Azərbaycan Dövlət Universitetinin Elmi Şurasına
AXC-nin Tarix fakültəsindəki dayağ dəstəsi tərəfindən
tələbnamə // BDU-nun Arxivi, Elmi Şuranın protokolları,
1989-1990, №1-4, v. 35.*

Tanınmış tarixçi-alim Dilavər Əzimli: “1989-cu ildə proseslər yüksələn xətlə inkişaf edirdi. Universitet tarixində ən mühüm hadisələrdən biri S.M.Kirov adına Azərbaycan Dövlət Universitetinin tarixi adının - Bakı Dövlət Universiteti adının qaytarılması idi. O zaman Yaqub müəllim universitetdə olmasaydı, bəlkə bu, o tezliklə baş verməyəcəkdi. Bizim müraciətə Tarix fakültəsinin Elmi Şurasında baxıldı. Elmi Şura tarixi adın qaytarılmasını təmin etdi və universitet Böyük Elmi Şurasına məsələyə baxılmasını tövsiyə etdi. Məsələ Böyük Elmi Şurada müzakirə ediləndə tələbələr buna dəstək üçün mitinq təşkil etdilər. O zamankı universitet rəhbərliyi hesab edirdi ki, bu məsələdə Yaqub müəllimin də əli vardır. Onun haqqında yuxarılara qədər donoslar yazılmışdı. Həmin vaxt ədalət bərpa olundu və tarixi ad qaytarıldı”.

ПРОЛЕТАРИИ ВСЕХ СТРАН, СОЕДИНЯЙТЕСЬ!

КОМСОМОЛЬСКАЯ ПРАВДА **22** НОЯБРЯ 1990 г., четверг, № 268 (19968)

■ ОСНОВАНА В МАЕ 1925г. ■ О Р Г А Н Ц К В Л К С М ■ ЦЕНА 3 КОП

Студенческие забастовки:

Жажда свободы...

С 19 по 21 ноября в некоторых вузах, техникумах и других учебных заведениях Баку прошла предупредительная забастовка студентов. Выдвинуты следующие требования — отменить чрезвычайное положение в столице Азербайджана, не заключать Союзный договор. Был образован забастовочный комитет в составе 26 человек.

В связи с решением ректората Бакинского государственного университета исключить из БГУ главных организаторов забастовки — Расула Гусейнли (председатель забасткома), Пашу Гасанова и Мушвига Мамедова — ученый совет исторического факультета, где учатся, причем весьма успешно, эти студенты, принял решение, в котором действия ректората оцениваются как попытка преследования по политическим мотивам. На ученом совете декан истфака Якуб Махмудов заявил об отставке.

В Институте иностранных язы-

ков имени 50-летия СССР один преподаватель и четверо студентов объявили в понедельник 19 ноября голодовку.

Ф. ИСМАИЛОВ.

...и просто жажда

Как сказал мне по телефону член забастовочного комитета физико-технического факультета Харьковского госуниверситета Константин Зубов, занятий не было ни 20-го, ни 21 ноября. У входа в учебный корпус выставлены студенческие пикеты, которые сменяются через каждые два часа. В необходимости забастовки без труда удалось убедить и студентов, и преподавателей. Ситуация — хуже некуда. Две недели в общежитии, где проживают 400 человек, в том числе и дети, нет воды. Если из кранов на первом этаже хоть немного капает — выстраивается очередь.

В среду с утра прибыла ремонтная бригада.

В. КОСЯК.
(Наш корр.).

“Komsomolskaya pravda” qəzeti (22 noyabr, 1990).

*Qəzetin bu nömrəsində Yaqub Mahmudovun
Tarix fakültəsinin dekani vəzifəsindən istefa verməsi
barədə məlumat öz əksini tapıb.*

Yaqub Mahmudov xatırlayır: “O vaxt Tarix fakültəsi-nin xalq hərəkatında iştirak edən tələbələrinin qovulması üçün BDU-nun Elmi Şurasının 86 üzvü yuxarıların təzyiqi ilə əl qaldırdı və mən tək bu qərarın əleyhinə çıxdım. Elmi Şurada heç mənə oturmaq üçün yer də göstərmədilər və qapının ağzında ayaqüstə qaldım. Ancaq çıxış etdim və dedim ki, insanları əqidəsinə görə qovmaq olmaz. Məni Moskva Azərbaycandakı xalq hərəkatına qarşı mübarizə-yə cəlb etmək istədi. Mən isə dedim ki, bu, Azərbaycanın daxili işidir. Öz ölkəmdə təqib olunduğum üçün məni Ukraynaya işə dəvət etdilər, ev veriləcəyi barədə vəd verdilər. Amma mən Vətənimə tərک etmədim və o tələbələrin qovulmasının qarşısını aldım. Daha sonra mənə qarşı elə təzyiq və təqib rejimi yaratdılar ki, Tarix fakültəsinin dekanı işləyə bilmədim və istefa verdim”.

БИР ДАҢА

АКТУАЛ МУСАҢИБӨ

ТАРИХ ЛИТСЕЈИ ҲАГҒЫНДА

Республика тарих литсејинин факультете башламасы икити-
мийетин бејтк марағина сөзбө олуб. Сон вақтлар литсеј
бараде редакцияге дахил олан муратнамаларин сејм артыб.
Өмәдташымыз бумунла өнағадар оларағ республика тарих
литсејинин ачылмасынын төшбөүсүсү, тарих еллелери док-
тор, профессор Јағуб Маһмудовдан литсеј бараде атраф-
лы ма'лумат вермесини хайшы етмишдир.

— Јағуб муеллим, оғучула-
мынма тарих литсејинин ачыл-
масы себоблери бараде бир
атраф етрафлы ма'лумат вер-
мәз јазшы оларды.

— Сөһбәте башламәздән өз-
ил абағы гәзетине миннет-
аралымы билдирмәк истәр-
диң. Чүнки тарих елимизин
өзгөҗи үчүн хүсуси әһәмиј-
ли олағар бу литсеј бараде
тазелик икитимийәте тез-
та ма'лумат вермәјк үнүтмүр.
Иде исе кечек әсәс мәсәләге.
Биринчизе, хиләј-күзәрле,
тошыллы ғынағларла тарих
елимизин јерәлери сәғәлмә-
диң. Бунун үчүн күчлү, кәдр
орту јардағар, өзү дә кәл-
чи тарихчилери истә дедди.
Икитимәләрин ичәрисинде ере-
ме лазымдыр. Онлар гојғы әв
бәтәлилик шәраитинде сечил.

Дикәр, мән дејәрдиң, деһә
мүһүм јенилик буаур кә, лит-
сејә һәр бир шағирде ики
тарихчи дил өјрәдиләчәк: бир
Шәрг, бир дә Гәрб өлкәлери
диди. Өзү дә араб, фарс, турк,
инкисил, алман әв франсыз дил-
лери ејни сәвәјәдә өјрәдилә-
чәк. Һәмин шағирдәләр унивр-
ситәте дахил олуғдан сонра
деһә ики дил—һом Шәрг, һәм
дә Гәрб дилләрини мәһимсәјә-
чәкләр. Беләликлә, униврсити-
теги битирен кәлчәк тарихчи-
ләр рус дилиндән башга дәрә
харичи дил биләчәкләр. Шуб-
һә јохдур кә, бу чүр төһсил
көрмүш кәлчәк тарихчиләр
халғимизин бәдәһәлләри илә
деһә чәсәроғла дәшләшәчәкләр.

— Литсејә кимләр дәрәс де-
јир! Азы бу чох вәчиб мәсә-
ледир!

— Һағлысыңыз. Университе-
тин ректорлуғу буну дә мәзәрә
алыб. Бизим тарих әв шәргшу-
наслык факультәләринин, харичи
дил кафедраларынын ән төһү-
бәч, халғ икити чән јәндәрән
мүәллимлери литсејә кәндә-
рилиб.

— Литсеј шағирдәләрини не
кымы үстүлүкләр кәләјир!
Бу мәсәлә ичидә сүрәтәд әу-
шуну мәләмәдир. Университетин
ректорлуғу, шубһә етмирик кә,
литсеј шағирдәләрини унивр-

ситәте гәбул систәмини ишлә-
јиб һазирләјәчәк, бу ишдә хал-
ғын мәнәғәјини үстүн тутача-
дыр. Бу, кәләҗәјин сәһбәтидир.
— Литсејә төһсил мүддәти
не гәдәрдир!

— Дәрә ил. Бу ил литсејә 58
кәч гәбул олуғуб. Чалышы-
шыр кә, кәч литсеј тарихчилә-
ри бүтүн республикамыз, хал-
ғимизы төһсил етсинләр.

— Јағуб муеллим, гәјдәдир
һәр бир јенилик ичидә чәтқи
ликлә гаршылашыр. Тарих лит-
сејинин ачылмасы чох чәтқи
оламады ики!

— Ачылғыны сәјләјим: мин-
мин төһсәсүр кә, һәр бир јени-
лијә гол-ғәнад әвериләрдән
она әнәк төрәдән, нечә дејәр-
ләр, бәдәләг әвәриләр деһә чох
олур. Ләкин хәјрихә әдәмлә-
рымиз дә әв дејир. Халғ төһ-
силә Назирлији, униврситетин
ректорлуғу бу ишә гүҗү илә
јәнәшдәләр. Өн бөјүк чә-
тилийимиз бу оладу кә, респуб-
ликамыз кәнд јерләриндән
кәлимиз јенијетмәләр јәтәҗә-
сыз гәлди. Јерә кәлимшәк бу
ишдә әнәли гәјрәти кәстәрән
Бакы Али Партија Мәктәбинин
ректору Р. Зәјнәлова әвләдәј-
ләрин миннетдәрлығыны бил-
дирдиң. Чүнки кәндләримиз-
дән кәлимш јенијетмәләри пар-
тија мәктәбинин јәтәҗәсиндә
јерләшдирмәккә бизи дүшәүү-
мүз чәтқи вәзијәтдән чығар-
ды...

Редәксийимиздән дә бир хә-
тишим вәр: литсеј бәрәдә мәтә-
риналар дәрә едиләркән чох
дигәтли олмағ лазымдыр. Чүн-
ки бәдәһәл һәр бир јәшә-
нын ичәрисиндә фәнәлиг төп-
ләгә чалышырлар. Мәселән,

бу күнләрдә мәннин әдәмдән
кәтмиш, мәһийјәтсә литсејин
ачылмасына һәр олуғмуш әв
сонлуғу гәјрәтлә јазылмыш ғы-
са бир мүсаһибәдә куја, етә-
рих факультәсиндә Шәрг әв
Гәрб дилләри, әскә әлифба,
дүниә мәдәнијәтк, гәдим турк
дилләри әв башғә фәнләрини
ја һәч тәдрис олуғмадым, ја
дә сәһти тәдрис олуғдуғу мәс-
тариләр.

Әслиндә бу ма'лумат кәчмиш
замән шәкилчиси илә верилмә-
ли мәк. Јә'ни јазын кәчмишдә
һәгигәтән дә бу фәнләр тәдрис
олуғмурду. Ләкин сон 4—5 ил-
дә, јерә кәлимшәк, һәмин фән-
ләр бизим төшбөүсүмүзлә
тарих факультәсинин тәдрис
планына дахил ерилиб, өзү дә
јажшы кәчилмәјә башлајыб, һә-
мин мүсаһибәдән мәсә бәлә чә-
хыр кә, мән өзүм өз кәрәдүм
ишә балтә чалырым. Јазуд әуни-
вәрситетдә шәргшүмәс, дилчә,
филолог кәдрләрин һазырлан-
масы сәвәјәсинин истәннәлән
вәзијәтдә олмәмәсы барадә
ма'лумат дә јампышдыр. Чүнки
мәнмәк һәмин икитисәсләр бә-
рәдә фикир сәјләмәјә әлми сә-
ләһийәтти дә чатмыр. Дикәр
төрәфдән, тарих факультәсиндә
әв литсејдә һәмин фәнләри
шәргшүмәсләг әв филологкә
факультәләринин кәркәмли, тө-
ләбәләрин күғүзуну гәзәнмыш
мүтәхәссисләри тәдрис едир-
ләр.

Әслиндә бу бәрәдә һәч сөһ-
бәт өмәгә дә дејмәздиң... Ла-
кин... Бәдәһәл ејрә дејәнәиб. Нә-
чә дејәрләр «гошму гоншу ол-
сејди бәг чәлери нәјләрдиң».

Мүсаһибәни јазды:
Ш. ТАҒЫЗДӨ.

Respublika Tarix Liseyinin qurucusu Yaqub Mahmudovun "Bakı" qəzetinə müsahibəsindən (15 dekabr, 1990):

"Başlıca yenilik budur ki, litseyçilər tarixi geniş proqram üzrə öyrənəcəklər. Başqa sözlə, bu istedadlı yeniyetmələr Azərbaycan tarixi, arxeologiyamız, etnoqrafiyamız, soykökümüz, xalqımızın formalaşdığı Yaxın və Orta Şərqlə regionunun tarixi, türk xalqlarının tarixi keçmişi barədə dərin bilik alacaq, bununla yanaşı ümumdünya tarixi və incəsənətinin, xalqımızın ümumdünya tarixi inkişaf prosesində oynadığı layiqli rolun tədrisinə geniş yer veriləcəkdir.

Digər, mən deyərdim, daha mühüm yenilik budur ki, litseydə hər bir şagirdə iki xarici dil öyrədiləcək: bir Şərqlə, bir də Qərblə ölkələri dili. Özü də ərəblə, fars, türk, ingilis, alman və fransız dilləri eyni səviyyədə öyrədiləcək. Həmin şagirdlər universitetə daxil olduqdan sonra daha iki dil – həm Şərqlə, həm də Qərblə dillərini mənimsəyəcəklər. Beləliklə, universiteti bitirən gələcək tarixçilər rus dilindən başqa dörd xarici dil biləcəklər. Şübhə yoxdur, bu cür təhsil görmüş gələcək tarixçilər xalqımızın bədxahları ilə daha cəsarətlə döşləşəcəklər".

Күрчү достларыма ачыг мәктүб

оым келер иш, күрчү айналарынын бөзгөк нү-
маңдөллөрү халларымыздын сарсылык достлу-
гулу козу котурганларын сөзөндүрмөдө дөшөм
едирлер. Олар бу агыр күнлөрдө да Азербайжан
сарыш аркы идалларымдын өл чөмөрлөр Бисн
чөк агымдыр иш. «Ватенико Бөүк Күрчүстан»
адам хөрөгө-тагым күтлөвн тирькьда чып олуну-
раг бүтүн Күрчүстан аркысыно жаулымышдыр.
Мөстакылы хөрөгөдө Азербайжан Республнкатсы-
нын Балакөм, Загатала, Гах, Газах, То-
вуз өө Шөмөр районларынын Күрлө Гөбьоры
(Иорн) чаглары аркысыно торнагалары «Бөүк Күр-
чүстанын сөрфөдөрн декхындө верилер. Күр-
чүстан аркыси ямьн төдүм едилер.

Дөст дейиш бөл багладымыкы күрчү халы-
нын бөзгөк нүмаңдөллөрн бу көртгөлөрн Балакөм,
Загатала, Гах районларынын Жөнөлөү обалыси ара-
хөрөгөтлөр асалыда «Таркы» мөктөблөрнн һөмөт
көстөрлөр. Отан иллерде Күрчүстанын али мөк-
төблөрнн өз азэрбайчаны содалларымы али тәр-
сик диллекюкка дөһишб гайдымыш ефенкьдөлөр
бу ишде хусуси көмөрлөһө: көстөрлөр.»
Азербайжан — Күрчүстан достлугуна хөлөк кө-
төр билмөчөк бу чүр дүшүнүлөмш аддымлар мө-
чө хусускыда төсирлөдирер. Чүмөк ушакыгымы
Шөмөр — Балакөм бөлжөксинде мөтөб. Кахетијады
көшбөшөкд таньфөрн. Бакыдан габаг Төһлө-
сини көрмөшөк. Мухарьба дөврүндө атам бөзө
чад јесиреб, буга учу күрчү гөвагымыда сак-
лашөб. Достлугумуз Једдшымкыда бөлө галыб Мө-
рнөк үчүн дөгма өлөк бу шәһэрлөрнн үзәрнө сон-
рактар гөм јүкү дә дүшү. Иш өлө көртөрн мө 9
Апрел фахысынын али чыкылда Азербайжанын рес-
көк нүмаңдөү һө јетини төрөһөдөр Төһлөјија
дөһишбөгөһө да өлөкөкөк өлдөү. Төһлөксин Акөр-
байжан гөрөһөдөрн көвөрнөдө көрдүм. Бүтүн
Азербайжан Төһлөксидө али Агыр мөгөм күрчү-
ринде һөһөкөл өкөһө 9 Април шәһәрлөрнө јак
тутуб атлады. Гүрүрлөдүм. Күрчүнн дөрдин
бу дөрдн салып ачыг үрөкнн көрд хычгым даһа дө-
риндөн сөдөһө.

Бу икселөрнн гөскри аттыкыда, гөршөкдө «Ва-
тенико Бөүк Күрчүстан» көртгөси дүшүнүрөк

ДОСТ АРАСЫ ПАК ЖЭРӘК

Өзө күрчү достлар! Бу күн Чөвүбн Гөфдэһын
ишн гөрөш халгы — азэрбайчанылар ва күрчүлөр
төрикөн өн агыр сымгө чагылы јашайыр. Халыла-
рдымын таркыс мөгөдөрөгө һөкк олунур. һөм
сөһин, һөм дә бөһим мүстөкылындө мөдөн јоллары-
мыз но гөдөр акшөрөһөлн, но гөдөр чөһндрө!
Дөгмыкыда өлөк Охөет көмөрлөһөк, Мәркөк дейиш
дөһишгн бөһа һәр аддымыда һөк бөһөк, һөк дә сн-
ани гөршөһөкөк өкөһөһөкөк мансөлөр чыгарыр.
Мүстөкылыш өзгөрүнө бирдөрөк гырөб өтмөкә
чөһшын Азербайжаны ва Күрчүстаны көмөрлөји-
нын чөһшөһөдән чөһмәгә сојмөһөг үчүн һөк сн-
ани төрөһөһөкәдә, һөк дә бөһим йүрүжүкүдә ху-
суси сөнәһи өкөһөкәдә мөһли төгушымалар тө-
рөһөлөр, һаһг гөһлөр ахырдыр. Бисн дә, сөһн
дә һөк көһиш Совет көмөрлөһөк чөһшөһөкөдө,
һөк дә дүһија мөһдәһыда төһшөһө чөһшөһөкөдө.
Күрчүлөр дә азэрбайчанылар көһи өкөһөһөлөр өл
өкөһө ахырдыгы сөдөгә көһи дилмөһөһи өд гүрү-
руна сөгөһөһөрөһөдән халгылар, мөгүрүр халгылар.
Гөрөш халгылардымын таркыс бүтү дөһөрлөрлө сү-
бүт едир. 9 Април ва 20 Јөһөвр шөһиһәдәһи бүтү
бөһр даһа сүбүт едилер.

Күрчүстанда јашаһын азэрбайчанылар күрчү
халгынын өн агыр мөгөһлөрүндө күрчүлөрдөк өд-
рымыдылар, аһидә Күрчүстанын көмөрлөһөһи гөү-
рөглә гөрүшөлар. Јашадырымыз чөһи күнлөрөдө
мүстөкыл дөһлөһөрөһөкә, аркысыда бөһлөһөһө
ишк гөрөһөһөкөк мөһтөһөкөк, прөгөһөһөлөрөкөк ар-
сыда апарымын даньшөһөләр халгыларымыздын үрө-
һөһөдән өлдү. Бөр Бөһлөгөт бөһ азэрбайчанылар
күрчү көһи өддөһөдөр. Азербайжан — Күрчүстан
көһиһөһәдә Чөвүбн Гөфдэһа чөһүк аһидөһөр.
Ахырдымынын үчүн бу көһөһөһөкөк но гөдөр бөһүк
өһөһөһөкөк мөһкөк өлдүгүбө, шүһдө сөһирик өк, күр-
чү гөрөһөһөрөһөкә дә дүһөкүн гөһмөһөһөдирер, бу
чөһи күнлөрдө даһа јөһөһөкәк һөһө едилер.

Буһүһөкәк фөлө, мөһ төһөһөһөкәк гөһд өтмөк дә-

Јухагымдыкы 2 рөгөһи Загатала, Балакөһи бөһ-
көһини, ашагымдыкы һөһөкн нөһрө ишө Шөһөһөр,
Газах бөлжөһөһинн торнагалардыр.

көһөһи јит дә Бөүк Азербайжан дөһлөтлөрннн —
Еддөһөлөр, Гөһгөһүһүлү, Агтөһүһүлү, Сөһрөкн иш-
лөһијадыларынын, Бөүк Шәһ Аббас дөһлөтлөрнн хө-
риятлөрннн «Ватенико Бөүк Азербайжан» адды-
мларь бөһшөһөһын үстүндөн өссөг. һөһөһи хө-
риятлөрнн Күрчүстандыкы азэрбайчанылар араһын-
да јайыб өрөһи идалларына бөһшөһөһәк, һөһәјөт,
Күрчүстанда сөһшөһө јашаһын азэрбайчанылар
чөһгә галыб мөһтөһөһөкөк төһөб өткөлөр күрчү
достларымыз буга ишөкө бөһәр? Күрчүлөрлө азэр-
байчанылар јаһи-јөһи «Осетнја»лар, «Гөрөһөг»-
лар ахырдырышөк.

— Етө ишө күрчү гөрөһш өтүнө рөгөк билмөдө,
јити мөһ иллернн салык досту өһөк азэрбайчанылы
гөрөһшөһә дә рөгө көрөгө! Узу бөһлөрннын јәд-
көһи өлөк гөдөк күрчү сәһөрн сәһин үчүн ишө гө-
дө аһидөһөгө. Дөһөк Гөһгөһүлү, Огуз гөһрөһөһөн-
дәһрөһөһи өһөһөг гөһүб көртөһи, атамын аһидөһө
үзәрлөгү Гөһөһөһи төртөгөһ, Загатала, Гах, Шөһи
гөһирик байлар, Чөһрәһчөл — Аһөк Азэрбай-
жанын һәр гөрөһш өһөһөн өтүр өр гөдөр мөгөһ-
дөһир, Әһәһөгә өл ушакымылар, күрчү достлар! Сн-
лә дә, бөһө дә мөһдөһи јәрәһшөһөк Ишөкө дөһөрлөр,
дост арсы пак көрөк.

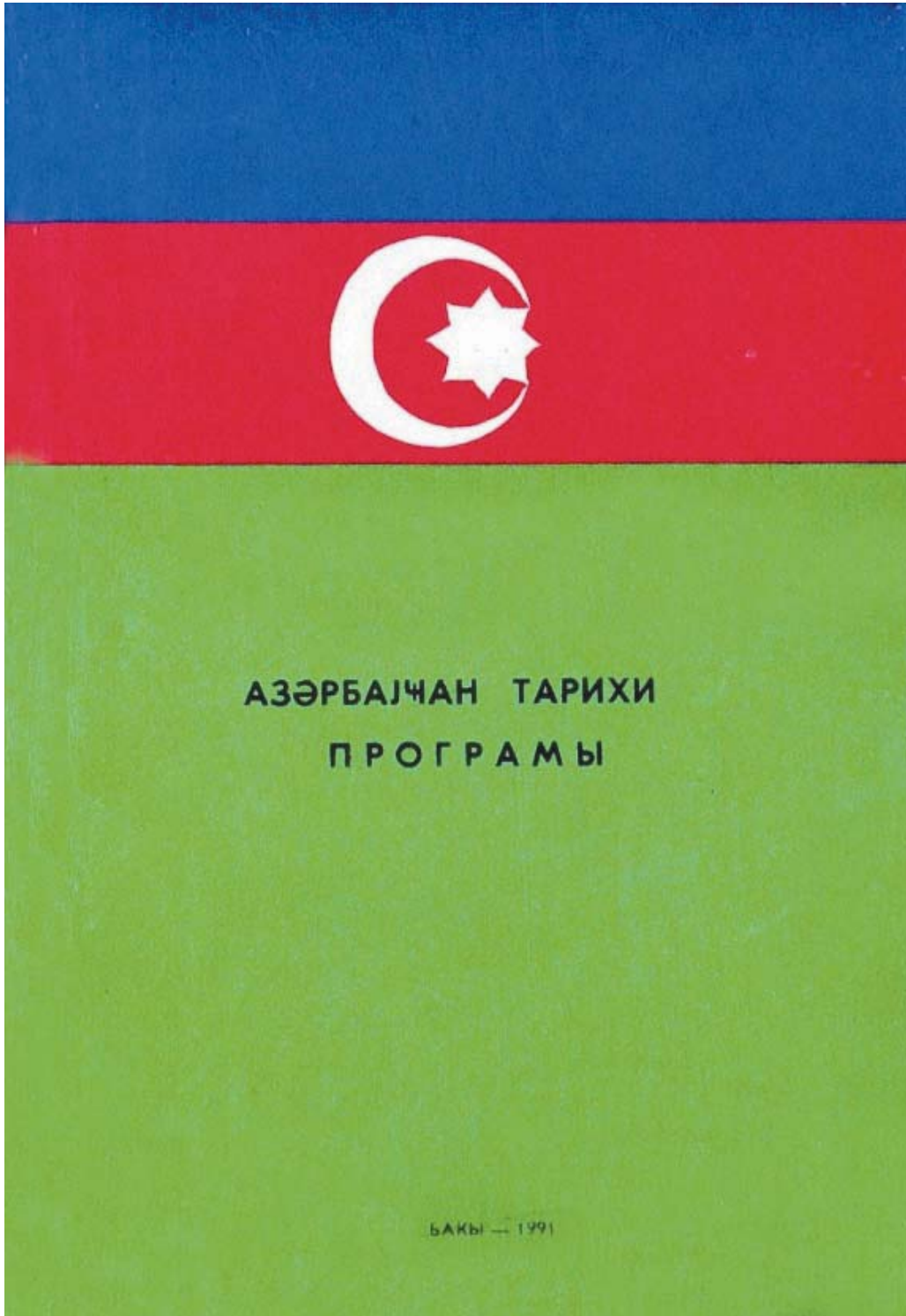
Јаһүб МИКАҒЫЛЛОҒЛУ (МӘЬМУДУВ),
таркы өһөһөһи дөһтөрү, профессор.

Yaqub Mahmudovun "Azərbaycan" qəzetində dərc olunan "Dost arası pak gərək (Gürcü dostlarıma açıq məktub)" adlı məqaləsindən (21 noyabr, 1991):

"Gürcüstanda yaşayan azərbaycanlılar gürcü xalqının ən ağır məqamlarında gürcülərdən ayrılmadılar, vahid Gürcüstanın mənafeyini qeyrətlə qorudular. Yaşadığımız çətin günlərdə müstəqil dövlətlərimiz arasında bağlanmış ilk qardaşlıq müqaviləsi, prezidentlərimiz arasında aparılan danışıqlar xalqlarımızın ürəyindən oldu. Bir həqiqət biz azərbaycanlılara gün kimi aydındır: Azərbaycan – Gürcüstan ittifaqı Cənubi Qafqazda mühüm amildir.

Bununla belə, min təəssüflə qeyd etmək lazım gəlir ki, gürcü ziyalılarının bəzi nümayəndələri xalqlarımızın sarsılmaz dostluğunu gözü götürməyənləri sevindirməkdə davam edirlər. Onlar bu ağır günlərdə də Azərbaycana qarşı ərazi iddialarından əl çəkmirlər. Bizi çox ağrıdır ki, "Vətənimiz Böyük Gürcüstan" adlı xəritə-təqvim kütləvi tirajla çap olunaraq bütün Gürcüstan ərazisinə yayılmışdır. Göstərilən xəritədə Azərbaycan Respublikasının Balakən, Zaqatala, Qax, Qazax, Tovuz və Şəmkir rayonlarının Kürlə Qabırri (İori) çayları arasındakı torpaqları "Böyük Gürcüstan"ın sərhədləri daxilində verilir, Gürcüstan ərazisi kimi təqdim edilir.

Bu hisslərin təsiri altında, qarşımda "Vətənimiz Böyük Gürcüstan" xəritəsi düşünürəm: görəsən biz də Böyük Azərbaycan dövlətlərinin – Eldənizlər, Qaraqoyunlu, Ağqoyunlu, Səfəvi imperiyalarının, Böyük Şah Abbas dövlətinin xəritələrini "Vətənimiz Böyük Azərbaycan" adlandırıb başımızın üstündən assaq, həmin xəritələri Gürcüstandakı azərbaycanlılar arasında yayıb ərazi iddialarına başlasaq, nəhayət, Gürcüstanda elliklə yaşayan azərbaycanlılar ayağa qalxıb müstəqillik tələb etsələr gürcü dostlarımız buna necə baxar? Gürcülərlə azərbaycanlılara yeni-yeni "Osetiya"lar, "Qarabağ"lar lazımdır mı?"

Orta ümumtəhsil məktəbləri üçün ilk "Azərbaycan tarixi" proqramı (Bakı, 1991). Proqram Yaqub Mahmudovun ümumi rəhbərliyi və elmi redaktorluğu ilə hazırlanıb və Bakıda komendant saatının tətbiq edildiyi günlərdə işıq üzü görüb.

TƏHSİLİMİZİN DİRÇƏLİŞ GANUNU

Təhsil Gənuunu ətrafında ilkin əvvəldən bəri davam edən hazırlıq işləri, ümumxalq müzakirəsi, parlamentdə gəzəyin diskussiyaları, nöhayət, başa çatdı: otən həftə Milli Məclis Azərbaycan Respublikası təhsil gənuunun gəvvəyə minməsi bərədə gərar gəbul etdi.

Təhsil gənuunun hazırləjan ekspert-ışçı gərupunun rəhbəri, əməklər elm hədəmi, tarix elmləri doktoru, professor **Yaqub Mahmudov** deyar:

— Aidi həqiqətdir: bükünkü real-lyğla bizim əzad, demokratiyə və güdrətli Azərbaycan hətğindəki müğəddəs ərzularımyz arasında keçilməsi son dərəçə çətin və müərəkbə olan bir yol durur. Bu yolu aınçəg və aınçəg hərtşyməzda duran müərəkbə və müğəddəs tarixi vəziyyəni həl ətməyə gədir olan işni insən, işni kədrlər, sөzün əsl mənasında işni şəxsiyyətlər gət edə bilərlər. Məhz buna kərə də Azərbaycanın tarixində ilç dəfə olarağ təhsil strateji oğəniyyətməzə malik olan və üstün inkişaf etdirilən feəliyyətməzə əlan edilyr. Təhsil gənuunun məjəsi bün-əvan ibarətdir.

Ən əvvəl, təhsil üzərində dөvlət mənəsarı əradan gəldyrylyr. Bütүн vəsilələrdə dөvlət və gəjri-dөvlət təhsil müəssisələri feəliyyətməzə kəstəryr. Bütүн mütləyyətməzə formalarynda olan təhsil müəssisələri arasında bərabərliyə əsaslanən sağlam rəqəbətə yol verilyr. Dağə doğrusu, inkişafə yol açilyr.

İşni gənu əsasında ümumi orta təhsildə məcburiyyətməzə sistemə ləğv edilyr. Əsas (səkkizillik) təhsil icbari təhsil hesab olunur. İndən belə təhsil istədad üzərində gəruylur (təmayüllü məktəblər, ixtisas sinifləri, ixtisas məktəbləri və s.). Fikrimizcə, bu, təhsil tariximizdə mü-

hüm dөnuşdyr, inkişabi çəvrilyşdyr. Təhsilni istədad üzərində gəruylması işni bünvərəsi məktəblərdə tərbiyə müəssisələrində gəruylur. Uşaq tərbiyə müəssisələrini feəliyyətməzə milli oğlağ sistemni əsaslanlyr.

Təhsil gənuunu pəşə məktəbləri, əli və orta ixtisas təhsili sistemni kökündən dəyişir, təhsil müəssisələrini müstəqilliyini artyryr, əli məktəblərə muxtariyyətməzə verilməsi nəzərdə tutur.

Təhsil gənuunun başlymca məziyyətməzə bундан ibarətdir ki, müəllim pəşəni ucağlylyr, o, təlim-tərbiyə işni zivəsini gəldyrylyr. Gənuun kərpələr əvinədən başlymly, əli məktəblərə gədr tərbiyə və təhsil əlanlarıny həmyəsnə, əzəmənatly əllələ, bütүн pədağəni işçilərə çəx bəyün inkişafəlar müyyətməzə edir.

Təhsil gənuunu yaxyn künlərdə mət-əuatda dərəçə olunaçəg və həmini vəxt-ədan da gəvvəyə mənəçəç. Ləkin mühəribə şəraitində jəşəjan əlkədə onun bütүн məddələrinə, nəçə dəjərlər, künü sabətdən həjata keçirilməsi, sələçə olarağ, mümkün deyl. Odur ki, Milli Məclis Azərbaycan müəllimni mənafeğini əsas tutarağ və respublikаныn aғыr inkişadi vəziyyətməzəndən çыxyş sədrəçə gənuunun bəzi məddələrinə gəvvəyə minməsi müd-ətlərinə aınçəydəki inkişafətməzə etmişdyr.

İbtidən sinif şaхирдlərinə pul-əzə isti nəfər jəməjəni verilməsiyə 1992-çü il noyabrın 15-dən başlan-əçəç;

təhsil sistemi işçilərinin əmək hətğy, tələbə və aspirantların təg-əyü 1993-çü il janyarın 1-dən 2 dəfə artyrylaçəç, 1995-çü ildə gəb-əçyl əlkələrin səniyyətməzə çətdy, rylaçəç;

təhsil müəssisələri 1993-çü il janyarın 1-dən başlyarağ, əzəmə- natly tələbələrni və aspirantların şəhər və şəhərotərafy inkişafətdən pul-əzə istiyafətməzə inkişafətməzəni təmin etmişdyr;

ümumi təhsil məktəbləri, pəşə məktəbləri və pəşə litseylərində 1993- çü il sentyabrın 1-dən 12 saatlyğ (bir gəjdə olarağ 1,5 stəvədən çəx olmağəla) tarix stəvəsinə keçilyr;

əli məktəblər və gəlan tədris müəssisələrini professor-müəllim həj-ətməzə 1993-çü il sentyabrın 1-dən 450—500 saatlyğ dərəçə jütə norması- na (1,5 stəvədən çəx olmağəla) keçir;

pədağəni işçilərinə on üçünçü əmək hətğy, həmçinin nap məhsulları və dөvri mətbuatly təmin olun- məsy üçün onlara əjlyğ əmək hətğy- niy 10 faizni həmçində odənç verily, məsni 1994-çü il janyarın 1-dən başlanəçəç.

Bундан əlavə, 1995-çü il janyarın 1-dən 2-тибары təhsil müəssisələrini pədağəni işçilərinə ildə bir dəfə əmək hətğyны 3 misli məbləğini, də əlavə vəsait verilməçədir. Gərarə alynymışdyr ki, tərbiyədə pədağəni işçilərinə olan əllələr üçün ətirki və kommunal хидməti хərcлəri 50 faiz күzəştlə müyyətməzə edilсин.

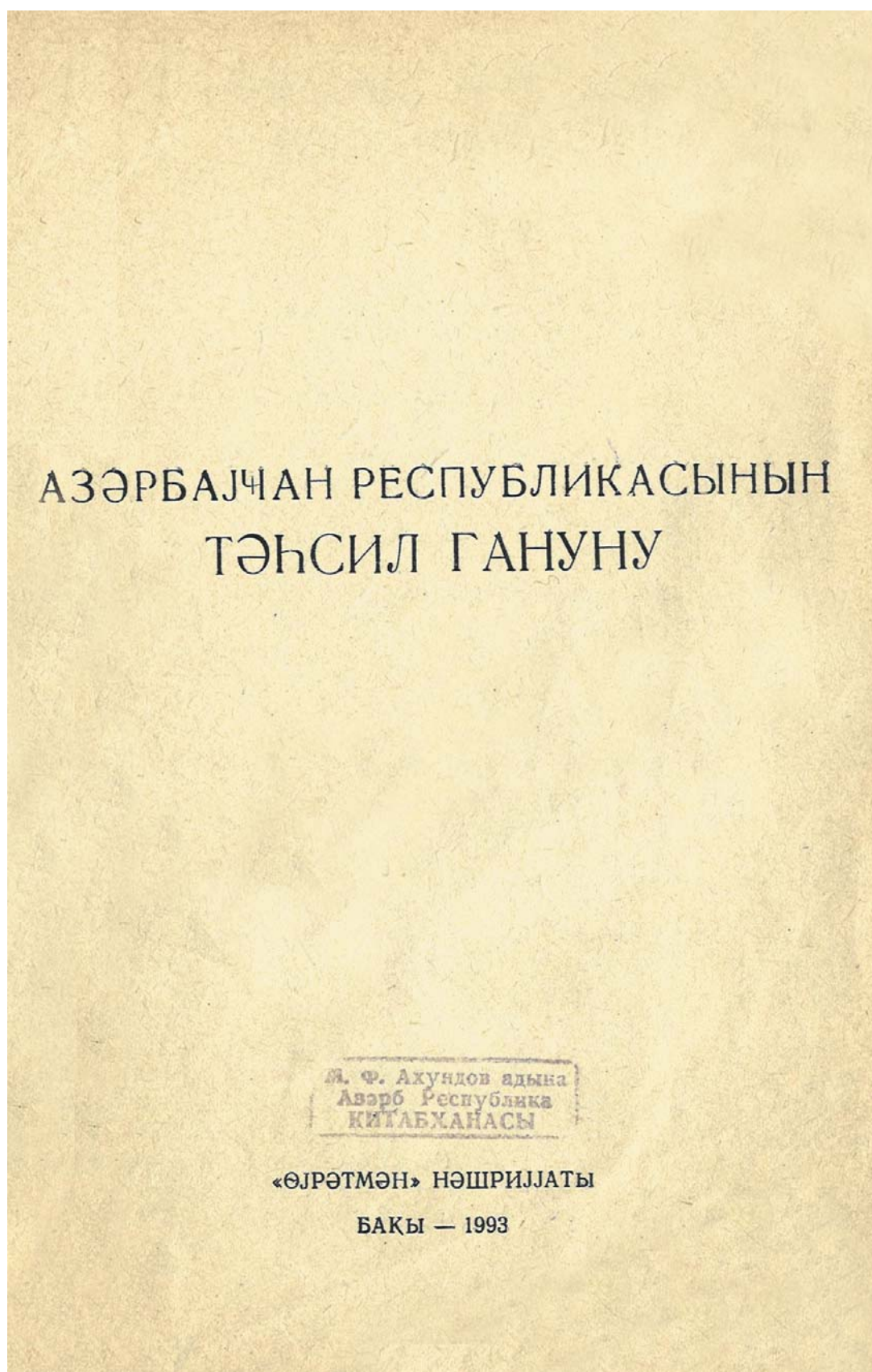
Milli Məclisni gərarына əsasən, təhsil sistemi işçilərinədən kədir verkişni tutulması məsələni müvəfiq gənuverkiçily; əğtları hazırlanə- kən nəzərə alynaçəçəç.

Парламент Тəhsil gənuunun gəvvə- jə minməsi ilə ələğədar mühüm əhə- miyyətməzə olan başly gərarlar da gə- бул etmişdyr.

Səhbəti jəzdy:
Rəzəq BİLƏLƏFƏLƏ.

Yaqub Mahmudovun “Səhər” qəzetinə açıqlamasından (7 noyabr, 1992):

“Yeni qanun əsasında ümumi orta təhsildə məcburiyyət sistemi ləğv edilir. Əsas (səkkizillik) təhsil icbari təhsil hesab olunur. İndən belə təhsil istedad üzərində qurulur (təmayüllü məktəblər, ixtisas sinifləri, ixtisas məktəbləri və s.). Fikrimizcə, bu, təhsil tariximizdə mühüm dönüşdür, inqilabi çevrilişdir”.

Azərbaycan Respublikasının ilk Təhsil Qanunu (Bakı, 1993)

Qısa tarixi arayış

Təhsil Qanununu hazırlayan ekspert-işçi qrupuna Yaqub Mahmudov rəhbərlik edib və qanun layihəsi 1991-ci ilin dekabrından hazırlanmağa başlanıb. Gərgin müzakirələrdən sonra - 1992-ci il oktyabrın 7-də Milli Məclis Təhsil Qanununu qəbul edib. Lakin buna baxmayaraq, qanun Azərbaycanın o vaxtkı prezidentinin sərəncamında xeyli müddət ləngiyib və yenidən baxılmaq üçün Milli Məclisə qaytarılıb. Ümumi rəyə görə isə Prezidentin etirazlarında ciddi bir irad yox idi. Dəyişikliklər aparıldıqdan sonra, nəhayət, 1992-ci il dekabrın 16-da Təhsil Qanununun qüvvəyə minməsi barədə qərar qəbul edilib.

Sabiq Təhsil naziri Firudin Cəlilov

Firudin Cəlilov:

“Yaqub müəllim, Siz neçə aydır ki, Təhsil Qanunu üçün əziyyət çəkmisiniz, mən elə bilirdim millət vəkili Sizə təşəkkür edəcəklər. Görünür, onlar Sizi tanımırlar. Yaqub müəllim professorudur, Azərbaycan tarixinə dair yazdığı əsərlərin çəkisi yəqin ki, buradakı bəzi deputatların öz çəkisindən ağır olar. Yaqub müəllim, Sizə qarşı bugünkü nalayiq hərəkətlərinə görə mən deputat yoldaşlarının yerinə xəcalət çəkirəm və Sizdən üzr istəyirəm” (*Milli Məclisin plenar iclasında Təhsil Qanunu layihəsinin müzakirəsi (29 iyul, 1992) // “Millət” qəzeti. - 1992. - 1 avqust.*).

“Prezidentin yanına bir qrup adam gedir, onlar çıxır, o biri qrup girib deyirlər ki, Təhsil Qanunu dövləti maliyyə baxımından çökdürəcək. Yaxşı, prezident telefonu götürüb bir məndən soruşa bilməz ki, bu nə məsələdir? Onu hazırlayan ekspertlər qrupu var, alimlər var, maliyyə işçiləri ilə razılaşdırmışıq. Maliyyə nazirliyində işləyən hansısa vətən oğlu götürüb qəzetdə yazır ki, bu qanunla təhsilə 50-60 milyard rubl pul ayrılmalıdır. Mən o cür maliyyəçini qapımda heç hesabdar da saxlamazdım” (*Firudin Cəlilov: “Əgər qalib işləyəsi olsam...” // “Millət” qəzeti. - 1992. - 19 dekabr.*).

**Naxçıvan Dövlət Universitetinin 25 illik yubileyi
münasibətilə keçirilən tədbirdəki çıxışdan (xronika)**

Naxçıvan, noyabr, 1992

M.Ə.Rəsulzadə adına Bakı Dövlət Universitetinin professoru, tarix elmləri doktoru **Yaqub Mahmudov**:

Əziz həmvətənlər! Bu gün, müasir dünya sivilizasiyasının, mədəniyyətinin formalaşmasında çox mühüm rolunu oynayan Azərbaycanımızın ən müqəddəs guşəsində, dünyanın ən qədim şəhərlərindən birində, sizin aranızda olmağımdan böyük qürur hissi keçirirəm. Bu gün bizim Naxçıvanımız öz tarixinin ən şərəfli səhifələrini yaradır. Özü də bu tarixi ağır blokada şəraitində yaradır. Çox böyük həyəcanla demək istəyirəm ki, XIX yüzilliyin əvvəllərində – Azərbaycanın şimalı Türkmənçay müqaviləsinə əsasən Rusiyaya qatılanda, bizim iki xanlığımız – İrəvan və Naxçıvan xanlıqları axırcı işğal olundu. Həmin dövrdən sonra İrəvan xanlığının yerində bu gün bizim başımıza bəla olan dönük ermənilərin gələcək dövlətinin əsası qoyuldu. Amma Naxçıvan möhkəm durdu, dayandı, Azərbaycandan aralı düşməsinə baxmayaraq düşməyə qarşı duruş gətirə bildi.

Bu gün isə Naxçıvan öz tarixinin ən çətin dövrünü yaşayır. Sizin hamınıza, həyatınızın bu ağır günlərində möhkəm cansağlığı və bu ağır şəraitə axıracan duruş gətirməyi, dözməyi arzu edirəm. Biz sizinləyik. Azərbaycanın bütün qeyrətli ziyalıları sizinlədir. Sizin gördüyünüz iş ən çətin, ağır işlərdəndir. Bəlkə də bu, hələ geniş mənada dərk edilmir. Amma siz bu gün tarixə çox şərəfli səhifələr yazırsınız. Eşq olsun Naxçıvanın dözümlü, mübariz camaatına ki, heç bir enerjinin olmadığı, ərzaq qıtlığının mövcud olduğu bu çətin şəraitə dözür. Hesab edirəm ki, bu gün Əlincə qalasının şərəfli tarixindən daha şərəfli tarix yazılır. Sizlərə eşq olsun!

*Yaqub Mahmudovun Naxçıvan Dövlət Universitetinin
25 illik yubiley tədbirində çıxışı (12 noyabr, 1992) //
Mahmudov Y. Azərbaycan tarixində
Heydər Əliyev şəxsiyyəti. - Bakı, 2002. - s. 191.*

Yaqub Mahmudovun “Səs” qəzetinə müsahibəsindən (31 dekabr, 1992):

“Demokratik cəmiyyətdə əqidə və məsləkcə həmfikir olanların konkret siyasi təşkilatda birləşməsi adi haldır. Buna təbii baxıram və YAP-da birləşən yurddaşlarımıza uğur arzulayıram. Yeni partiyanın bütün tərəqqipərvər qüvvələri öz ətrafında toplamaq, peşəkarlığa üstünlük vermək, demokratik ziyalılarla sıx əlaqə, aztəminatlı kütlələrə arxa durmaq, bütün xalqla əlbir hərəkət etmək, intellektual potensialı olan gənc qüvvələrə üstünlük vermək niyyətinə rəğbətlə yanaşıram. Əgər YAP elan etdiyi yolla gedərsə, onun tezliklə ən kütləvi partiya olacağına şübhə yoxdur. Tövsiyəm: YAP özünü cahillərdən, savadsızlardan qorusun. Üzünü ziyalıya tutsun və çətin güzəran keçirən xalqa arxalansın. Partiyanın rəhbərliyi isə yaltaqları yaxına buraxmasın, sözünü deməkdən çəkinməyən kişilərlə durub-otursun”.

Yaqub Mahmudovun “Səs” qəzetinə müsahibəsindən (31 dekabr, 1992):

“Boğazdan yuxarı danışan “ziyalılar”, səsini başına götürən “millət qəhrəmanları” çoxdur. Təltiflər, imtiyazlar, xarici ezamiyyətlər bölüşdürüləndə belələrinin basabasına yaxın düşə bilməzsən. Elə ki, iş çətinə düşdü, ümummilli bir iş görmək lazım gəldi onların heç birini ortada tapmazsan. Başlarından keçərlər, amma millət üçün təmənnasız bir saat vaxtlarından keçməzlər. Marıqda durub izləyəcəklər. Əgər sənin gördüyün iş nəticə verməsə, toy-bayramdır onlar üçün. Elə ki, xeyirli bir iş görə bildin, evin yıxıldı. Tökülüşəcəklər üstünə. Ta sənin axırına çıxıb, əməyinin nəticəsinə yiyələnməmiş əl çəkməzlər. Belə hallar başıma dəfələrlə gəlib. “Ağıllanmamışam”. Təhsil konsepsiyası və Qanunu da belə oldu. Qanunu bütün xalq bəyəndi. Millətin ekspertizasından keçdi. Lakin yüksək kabinetlərə təpik döyən çuğulların, dələduzların “ekspertizasından” keçmək nə qədər çətin oldu. Gecəli-gündüzlü düz bir il vaxtım getdi bu Qanuna. Milli Məclisdəki ilk müzakirə qabaqcadan “köklənmiş” müzakirə idi. Lakin ikinci müzakirədən razıyam. Düz iki gün maddə-maddə müzakirə aparıldı. O zaman bu ağır əməyə həssaslıqla yanaşan millət vəkillərinə minnətdaram. Prezidentin 100 günü tamam olanda Təhsil konsepsiyası yeni hakimiyyətin uğuru kimi qeyd olundu”.

АЗƏРБАЈЧАН ЕНСИКЛОПЕДИЈАСЫ ТƏТИЛ КОМИТƏСИНИН, ҺƏМКАРЛАР ИТТИФАГЫ КОМИТƏСИНИН ВƏ АХЧ ЈЕРЛИ ДАЈАГ ДƏСТƏСИНИН БИРКƏ БƏЈАНАТЫ

Иттимайјатга артыг ма'лумдур ки, Азербайжан Энциклопедиясынын коллективи июлун 29-дан тәтилә башламышдыр. Тәтилчиләрин әсәс тәләбләри будур: ЕА Нәшријат-Полиграфия Бирлијинин баш директору Н. Ибраһимовун истә'фәси, мүүссисәнин әвәлхи структура гәјтәрilmәси, ишдән ганунсуз чыхарыланларын бәрпәси вә с. Хатырладириг ки, тәтилдән хејли әвәл бир республика президентнинә, дәвләт кәтибинә, АХЧ-јә мүрәчиәт етмишдик. һәтта тәтилә башлајачағимиз һаггинда әвәлдән Сәбәјил рәјон ичра һакимијәтинә хәбәр вермишдик. Бу бәрәдә гәрарын бир нүсхәси июлун 29-да сәһәр тездән Н. Ибраһимовун озүнә тәгдим едилмишдир. Ијулун 30-да кечирилмиш көрүшдә Мәтбуат Комитәсинин сәдри С. Рүстәмханлы тәтилчиләрин иттиһамларына бахмәјарәг билдирди ки, Н. Ибраһимову мүдәфиә едир вә онунла оиркә планлары вәрдыр. Буну көрән Н. Ибраһимов тәтилчиләрә гәршы тә'гиб үсулуна кечмиш, онларын тәтил етдикләри мүддәтдә әмәк һагларынын өдәнилмәјачәјини, ишдән чыхарылачағыны, һәтта мәһкәмәјә вериләчәјини бәјан етмишдир.

Н. Ибраһимовун кәлдији једди әј әрзиндә бир нечә дәфә структур дәјишиклији етмәси, реал ишләрдән даһа чох сөзчүлүк вә ичләсбазлыгла мәшғул олмәси, ихтисәсли кадрлары сыхышдырыб, коллективдән узаглашдырмәси, гәјри-демократик идарәчилик үсулларына мүрәчиәт етмәси, кордүјү ишлар һаггинда коллективә һесабаг вөрмәмәси энциклопедијачыларда һаглы гәзәб һисси доғурмушдур.

Биз белә һесаб едирик ки, бу һәдә-горху вә тә'гиб кампанијасы Н. Ибраһимовун иш үслубунун әјрилмаз чәһәтидир, онун комитә сәдри ишләдији вә бизим коллективә кәлдији вахтдан биз кәһнә коммунист инзибатчылыгынын нәтичәләрини өз үзәримиздә һисс етмишик. Коммунист истибадаы әрхадә галмышдыр вә Н. Ибраһимов Азербайжан Энциклопедијасында онун локал тәзәһүрүнү јәратмәгла кечмиши түтүб сахламаг истәјир.

Бир даһа билдиририк ки, биз Ибраһимов кими коммунист функционери илә ишламак истәмирик. Онун тәтилчиләрә гәршы апардығы шантаж вә фәрди тәзјиг вәзијјәти даһа да кәржинлашдырир. Биз онун һавадәрларына да өз гәти е'тиразымызы билдиририк.

*Azərbaycan Ensiklopediyası Tətil Komitəsinin, Həmkarlar
İttifaqı Komitəsinin və AXС yerli dayağ dəstəsinin
birgə bəyanatı // "Amal" qəzeti. - 1992. - 7 avqust.*

Энсіклопедијачылар тә'тил едир

Кечмиш партија функционери Назим Ибраһимовун Азәрбајҗан Энсіклопедијасына директор тә'јин олунмасы ончилдик универсал милли энсіклопедијамызын јарадилмасы кими чәтин ишин оһдәсиндән кәлмиш, күчлү елми потенциала вә тәчрүбәјә малик јеткин коллективин сон үмидләринә ағыр зәрбә вурду. Н. Ибраһимовун директор тә'јин олундугу күн кечирилән тәғдимат мәрәсиминдә бәјүк елми редактор Мәммәд Кәримовун мәнтиги чәһәтдән тутарли е'тираз долу чыхышына тәәссүф ки, нә јухары тәшкиләтларин нүмәјәдәләри реаксия вердиләр, нә до тәзә директор озу. Нәтичәдә чох кечимди ки, гаршыдурма даһа до күчләнди вә Н. Ибраһимов өз "ислаһәтләри" илә өзүнү коллективә гаршы гәјмуш олду.

Гаршудурмадан чәнә дојмуш коллектив ијулун 29-дан мүддәтсиз е'тираз тә'тилине бәшләмышдыр. Ијулун 30-да Дәвләт Мәтбуат Комитәсинин сәдри С. Рүстәмханлынын иштиракы илә коллективдә кечирилән ичләс бир нәтичә вермәдијиндән августун 4-дә комитә Назим Ибраһимовун директор олдугу мүддәтдә энсіклопедијанын малијјә фәалијјәтини јохләмәг үчүн хусуси комиссия кәндәрмишдир. Комиссия үзләринин кәлишиндә бир нечә дәгигә әввәл директор мұавини Р. Агајев бинајә гәлхән пилләләрдә отураг тә'тил кечирәнларин јанына кәләрәк онлары ијул ајынын биринчи јарысынын әмәк һаггыны алмәгә дә'вәт етмишдир. Дә'вәт әввәлчә тә'тилчиләри тәәччүбләндирсә до (рәһбәрлик бәнкдә пул олмадыгы үчүн әмәк һаггынын кечикдијини билдирмиш) аз сонра коллектив үзләринин дедијиндән белә мә'лум олду ки, бу дә'вәт һәм до комиссия үзләри кәләнәдәк тә'тилчиләри пилләләрдән кәтүрмәк мәгсәди күдүрмүш.

Бу јердә тә'тилчиләрдән әмәк һаггынын гәсдән кечикдирилдијини, күнортадан сонра (сағат 16-05 иди) бәнкдан - пул верилмәдијини дәјәнләр дә олду. Коллектив малијјә фәалијјәтинин јохланмасы нәтичәләриндән асылы олмәјарәг исте'фа талаби јеринә јетириләнәдәк тә'тили давам етдирмәк әзминдәдир.

Үмидварыг ки, јухары тәшкиләтлар энсіклопедијәјә бир нечә ај әввәл тә'јинат алмыш, коллективә дил тапа билмәмиш, бәһрәнли вәзијәт јаратмыш Н. Ибраһимовун дәјил, халгмызын мәдәнијәт тарихинә ләјигли төвһә вермиш јеткин энсіклопедија коллективинин мәнәфәјини мүдәфиә едәчәкдир.

Р.С. Гәзет чапа һазырлананда мә'лум олду ки, коллективә гаршы дурмағын мә'насызлығыны анлајан Н. Ибраһимов августун 6-да исте'фа вермәјә мәчбур олмушдур.

"Амал" гәзетинин әмәкдашлары АЕ коллективини гәләбә мүнәсибәтилә тәбрик едир.

Ensiklopediyaçılar tətıl edir //
"Amal" qəzeti. - 1992. - 7 avqust.

«MILLƏT» GƏZETİ REDAKSIYASINA AZƏRBAYCAN ENSIKLOPEDIYASI KOLLEKTIVININ

MƏKTUBU

1993-cü il fevralın 26-da Azərbaycan Ensiklopediyasının akt zalında Azərbaycan mətbuatı fəallarıyla yığıncağı keçirilmişdir. Yığıncaqda Azərbaycan Respublikasının Dövlət Mətbuat Komitəsinin sədri S. Rüstəmханлы чыгыш едерек өз тануни йугугларыны мурафикә еден енсиклопедијачыларын үнәвине мухтәлиф иттиһаллар ирәвни сүрмүшдур. Иттиһаллардан биринде С. Рустемханлы дейиб ки, «коллективни тә'лилә сәсләјән бир груп башыпозугларә һеч чур һаг газәндирмаг фикринде дейилдир. (С.Јени Фикир» гәзетин, 4 март, 1993-чү ил). Гејд әтмәлијик ки, кири муваһикә әз Баграмјанын јакхын гоһуму олан бир ишиһин нәзәрә алмасаг, бүтүн коллективә «башыпозуг»дур. Јыгынчагда коллективә үнәванламыш төһгиредчи сәзләрин һалысыны сәдаламаг фикринде дейилик. Комитәнин сәдри гејд әтмәлишдир ки, енсиклопедија бөһран ичиндодир. Бәди, бу дүздур. Аһчаг кәлиһ көрәк, енсиклопедија бу вәзијәтә нечә кәлиһ чыгышыдыр! Енсиклопедијанын бөһраны һәлә 4 ил бундан өвәл, ону дәвләт дотәсијасындә мәһрум едиб, өзүнүмәлијәләшдирмәје кечирилмәси илә башланмышдыр.

Сонраһар Саһир бәј Дәвләт Мәtbuat Комитәсинә сәдр тә'лийин олунду. О, бу бөһраны гаршысыны алмад өзәзинә енсиклопедик сәвјәјәси олмајән, әнә дилиһи јазшы Бигләјән, кәчлиш Октябр РПК 1-чи

мадығына көрә иттиһал характерли әрнәзә јазараг ишдән кәтмәје мәбуур олду (коллектив 2 дефә С. Рустемханлыдан хаһиш етди ки, Ј. Маһмудовун әрзәсини илзаламасын). Енсиклопедија коллектив исе әтирәз әләмәти оларәк үмуми мәләсыны чыгарды вә Дәвләт Мәtbuat Комитәсинин төркибиндән чыкмаг вә әвәлләрде олдуғу киһи, дәвләтин башга бир структурна даһил олмаг һаггында гәрар чыхардыраг Дәвләт Мәtbuat Комитәсинә вә дикор тәшкилатларә теғдим етди. Јухарыда көстәрилән үч нәфәрдән башга бүтүн коллегтардан сонра бизә гаршы Олу гејд әтмәк вәчибдир ки, бу мәсәләләрә әләгәдәр Мидли Мәклисә вә бир нечә дефә президентә мәктуб вә теләграмларла мураһиәт етмишик, ләкин дәвләт мушавирә Р. Исмаилову ләгәјлији нәтичәсиндә һеч бир мураһиәтмиз президентә чагмамышдыр. Ну, мөһбәтәриһмизи мушавирлә ми көрүшүнү нәтичәсиз гәлмәси да тебидир.

Гәрибә олса да бу мүддәт әрзиндә мушавир бизим бинада Јерлешән «Кејтурко Јәјин Мәtbuatчылик вә тикрәт ширкәтинә баш чыкмиш, ләкин бир мәртәбә Јухары гәлхыб әсас коллективлә көрүшмәк истәләмишдир. Мәрағатчыдыр, көрсән бәлә «башыпозуг коллектив» өз табелијиндә һәр вәчлә сәхләмаг истрејән Дәвләт Мәtbuat Комитәсинин мөсәдәт нәдрәи

Бинаја кәлиһ «сонаглары» чәху коллективни дәрә-сәри илә дейил, енсиклопедијанын бина-«кушә» әлә кечирмәк истәди. Мәрһум халг шаһир Р. Рәзинин тә'кидләнә шәһәрин мәркәзиндә тикилмиш вә халгымызын мә'нәви галасы сајылән енсиклопедија бинасында «охларынны көзү вәр. Бинаһын бир һиссәси биркә мүәссисә әди илә беш ил мүддәтинә нәми һеч бир һагт әлнимәдән, һәтә оларын әмәк һаггы да муфлисләмиш енсиклопедија коллективни һесабына едәнилмәкә түрк гардашларә вәриһмиш, бир һиссәсини мейһан-ханәја вә кафејә чәврилмәсини гаршысыны исе «башыпозугларә һәләлик алмышлар. Бәләликлә, бизим мәсәдәмиз Енсиклопедијаны һәр чүр тәчәвүздән гөрүмаг вә ону милләт дөјәр киһи јәшәтмагдыр.

Р. S. 1990-чы илвин әвәлләриндә енсиклопедијанын илк Баш редактору Рәсул Рәзинин әнәдән ол чәсини 80 иллийә әрфәси коллективмизидәрәјә сә әдһиәк вәриһмәси төклим. Јураһи Стрәу. Лаһнарда гулагардына журулду. Рәсул Рәз әдһиә енсиклопедияны әзләкәшдирлик, һәррачә гојмаг гејри-муһим оларды. Азәрбајҗән Енсиклопедијасынын коллективни әдһидән: М. КӘРИМОВ, Н. ГӘФӘРМАНОВ, Ч. НУСЕЙНОВ, М. ҺАҶЫБӘТОВА вә башгалары. Чәһи 56 ймзә.

мовун ишдән кәтмәсинә наһил олду вә төләб етди ки, енсиклопедијанын јарәдчыларындән бири олан, һазыра БДУ-да ишләјән әмәкдәр еһи хадими, тарих еһилләри доктору, профессор Јагуб Маһмудов бу вәзијәтә тә'јин олунсун. Нәһајәт, мәбуријәт гаршысында гәлмиш С. Рустемханлы вәзијәтә тә'јин олунсун. Ј. Маһмудову бу вәзијәтә тә'јин етди. Н. Ибраһимов истефаја мәбуур олмаға әрфәдә һә миһик вә ГАЗ-51 маркалы јук машыныны төһвил вәрди (енсиклопедија әвәлләр Дәвләт Мәtbuat Комитәсинин төрәкбиндә дейилди вә һәми мәшһарә дәрәјә Назирләр Совети тәрәфиндән вәрилмишди). Сонраһар дәрәләрә милләт ләклиһмизә јазшылы вә шифаһи мураһиәт едиб машынарын кәри гејгарылмасыны хаһиш етмәјимизә баһмәјараг, бунун һәлә дә нәтичәси јоқдур. Ләкин сонраһар һеч бир мәрһәви вә мадди көмәлиһк көстәрилмәкә, мәлијә позунтулары үчүн әвәришли шөрәкәт јарәнмишди. Бу һәрч-мәрһијә гаршы коллектив узун мүддәт муһәризә әнараһар Н. Ибраһим-

**ДӨВЛӘТ АСЕ-ни
МАЛИЙЛӘШДИРМИРСӘ
БИНАСЫНЫ РЕСТОРАНА
ЧЕВИРМӘК КҮНАҢДЫРМЫ?!**

Мәтбуатда энциклопедија өтрафында јенидән дискуссия башланыб. Энциклопедијачыларын арзусу илә баш редактор төјин олунмуш Јагуб Маһмурдовун көзләнилмәдән исте'фа вермәси мубаһисәләри даһа да чанландырыб. Әмәкдашымыз бунунла әлагәдар олараг БДУ-нун профессору Јагуб Маһмурдовла көрүшүб ондан мүсаһибә алмышдыр.

- Јагуб муәллим, Сиз узун мубаһисәләрдән сонра энциклопедијага гајытсаныз да, чох төзликлә исте'фа вердиниз. Сәбәби нә олду?

- Кадр ојуну.

- Мүмкүнсә бир гәдәр өтрафлы

- Башлыча сәбәб будур ки, чохла рыны халгын јеткинлик ајнасы, дәвләтин мүстогиллик рәмзләриндән бири олан милли энциклопедијанын нәшри дејил, шәһәрин мәркәзиндә јерләнән, Рәс, л Рза кими гејрәтли киши вә онун силаһдашлары тәрәфидән учалдылмыш, һәр чүр раһатлығы олан энциклопедија бинасы марагландырыр. Бу мәгсәдлә "узак көрәклик сдәрәк" энциклопедијанын дәвләт бүдчәсиндән чыхарыб өзүнү "малијләшдирән" мүәссисәјә чевирибләр. Бир нечә ај бундан әввәл исә, артыг энциклопедија бинасынын өзәлләшдирилмәси мөрһәләси башланмышды. Энциклопедијачыларла, онларын өмәји вә јашајышы илә һеч кәс марагланмырды. Чох мүрәккәб вә шәрәфли ишлә мөшгул олан бу адамлар республикада ән ашағы өмәк һаггы алырдылар. Мәгсәд-бу иди ки, энциклопедијанын бүнврасини гојан бүтүн көһнә ишчиләр дагылышыб кетсинлар, "тәзә фәалијәтә" јени "зирәк" адамларла башласынлар. Бу да энциклопедијачыларын ајларла давам едән тө'тилинә сәбәб олмушду. Тө'тили дајандырмаг үчүн мүвәггәти олараг, коллективин истадији адамы баш редактор төјин етмәк, сонра исә онларын һәмизәдинин "иш бачармадығыны" сүбута јетириб көнарлашдырмаг лазым иди. "Энциклопедија ојуну"нун маһијәти бундан ибарәт иди.

- Буну әввәлчәдән көрүрдүнүзмү?

- Чох ајдын.

- Онда бәс нијә гајытдыныз?

- Бу аддым, атмаја билмәздим. Чүнки 60-70-чи илләрдә ағыр мубаризәләрдә чийин-чийинә ишләдијим коллективин сөзүнү сыйдырмаг инсанлыгдан олмазды. Һәм дә Мәтбуат Комитәсинин сәдри Сабир Рүстәмханлы дөфәләрлә тө'кид етди. Нәһајәт, кечән ил октябрын 7-дә Тәһсил Јануну музакирә олунаркән о; мөни Милли Мәчлисдән бирбаша энциклопедијага апарды. Мән елә һәмин төгдәм олунма мәрәсиминдәчә энциклопедијачыларла билдирдим ки, "мәни бура сизи сакитләшдирмәк үчүн кәтирибләр, иншаллаһ, бир нечә ајдан сонра есл башчынызы тапыб көндәрәрләр". Дүшүндүјүм кими дә олду.

- Јагуб муәллим, Сиз әввәлләр дә энциклопедијада ишләмисиниз. Узун ајрылыгдан сонра энциклопедијага гајыдаркән нә илә үзләшдиниз?

- Һәдсиз мөһрибанлыг, хош рәфтар, јекдиллик, һамынын бөјүк руһ јүксәклији илә доғма ишә јуришмәсилә, Рәсул Рза өн'өнәләринин чанланмасы илә. Арды-арасы кесилмә-

јөн тө'гибләр шәраитиндә јашадыгымдан бүтүн бунлар мәним үчүн чох хош иди...

Чох пис тө'сир едән шәјләр дә олду.

60-70-чи илләрдә Азәрбајҗанда демократик мубаризә мәркәзи олан энциклопедијанын архиви јерли-дибли мәһв едилдиб. Сонралар халг чөбһәсинин дә дөфәләрлә јыгынчаглар кечирдији ахт залынын архасындакы отаглар сөкүлүб-дагылыб. Бурада "мүсафир" хана дүзәлдилмәсинә башланмышды. Зирәмидә исә бүтүн дөмдәскаһы илә ресторан һазыр иди. Әлбәттә, бүтүн бунлары дајандырдым. Лакин мәнә ән пис тө'сир көстәрән бу олду ки, һәр бир чавабдәһ дәвләт адамы бир дөфә дә олсун энциклопедија илә марагланмады. Һәр тәрәфдән сыхышдырылдым. Јүксәк вәзифә күрсүләриндә отуран "достларым" хисләтләринә садиғ галдылар.

- Сиз дә мубаризәдән чәкилдиниз...

- Гәлбимә тохунмајын. Сиз дедијиниз адам дејиләм. Һәмишә һеч бир төмәннә уммадан халгым үчүн ән көрәкли, ән ағыр ишләри көрүшәм. Нәтичәсиндән башгалары истифада едиб өзләрини көзә сохублар, мәним пәјыма исә тө'гибләр дүшүб. Она көрә дә энциклопедијада мәним үчүн асан кечмәјәчәјини габагчадан билдирдим. Чамаата да ачыгча демишдим: "Әкәр елементар шәраит јарадыларса, өмрүмү мәним үчүн доғма олан бу коллективдә баша вуручағам". Ишләмәк һәвәсиндәјдим. Мүәјјән гәдәр инамым да варды. Чүнки Президент энциклопедијанын дәвләт малијәсинә кечмәси барәдә көстәриш вермишди. Лакин нә гәдәр гәрибә олса да, һәмин көстәриш јеринә јетирилмәди. Јени-јени назирликләр, комитәләр, баш идарәләр јарадылды, јүксәк вәзифә саһибләринин машынларынын сајы арды. Һәтта бә'зи саһә нәшријатларыны бүдчәјә кечирмәк үчүн дә вәсаит тапылды, амма мülләтин јекәнә энциклопедијасыны сахламаг үчүн вәсаит тапылмады, даһа доғрусу Президентин көстәриши јеринә јетирилмәди. Бүтүн инстансијалара мурачият етдик, мәһәл гојан олмады. Коллективин үзләри һамылыгла Президентә, Али Советин сәдринә вә баш назирә мәктублар көндәрдиләр, телеграмлар вурдулар. Сәс чыхмады. Кәсә јериндән чыхыш јолларыны бағладылар. Исте'фа вермәјә мөчбур олдум. Исте'фа әризмәдә бүтүн бунлары јаздым вә сонунчу чүмләмдә "азад олунмагымы хаһиш етдим". Әриземин сон чүмләсини дәрһал нәзәрә алдылар... Үмумијәтлә, мән исте'фанын бөјүк мәдәнијәт һесаб едирәм. Сағ әлим вәзифә күрсүләриндән зәли кими јапышанларын башына.

ШӘЛАЛӘ

Dövlət ASE-ni maliyyələşdirmirsə, binasını restorana çevirmək günahdırımı?! // "7 gün" qəzeti. - 1993. - 27 mart.

Azərbaycan Milli Ensiklopediyası Redaksiya Heyətinin üzvü, Milli Məclisin deputatı, BDU-nun tarix fakültəsinin dekanı Yaqub Mahmudovun çıxışı

- Möhtərəm cənab prezident!

Əziz dostlar!

Mən açıq söhbət etmək istəyirəm. Kəskin danışmaq adətən insana ziyan da gətirir. Buraya daxil olarkən masanın üzərindəkiləri görəndə çox narahət oldum. Belə hesab etdim ki, bu, Azərbaycan üçün çox böyük fəlakətdir. Ensiklopediyaya işində mənim də bir az şərişəm var. Mən o illərdə Azərbaycana vurulan zərbələrin şahidiyəm. Həmin Levon Şaumyanın da Azərbaycana vurduğu zərbələrdən böyük öndərimiz Heydər Əliyevin bizi necə xilas etdiyinin də şahidiyəm. Bu gün mən Milli Məclisin deputatı olaraq əsas bir şeydən böyük qürur hissi keçirirəm. Keçən il Azərbaycanda prezident seçkiləri oldu, mən Balakəndən başlayaraq üzü bəri, Naxçıvanda, bütün bölgələrdə bugünkü prezidentimizin vəkil kimi seçki kampaniyasında iştirak etmişəm. Burada sizə də, xalqımıza da bildirmək istəyirəm, bu gün çox böyük qürur hissi keçirirəm ki, Azərbaycanın belə prezidenti var, Azərbaycana bu cür ayıq-sayıq, millətini seven şəxsiyyət başçılıq edir. Yeni bir gələcənin içində ona verilən bu materiallara burada münasibət bildirildi. Bildirilməsəydi - mən gizlətmirəm - bizim bəzilərində xasiyyət var ki, istiqamət belə verildi, tərifləyə-tərifləyə gedəcəkdik. Bu, böyük fəlakət olaçaqdı. Ona görə də İlham müəllim, mən üzümü Sizə tutub dərin minnətdarlığımı bildirmək istəyirəm. Bizim xalqımıza həmişə zərbə vurulubdur. Ona görə zərbə vurulubdur ki, məsələlərə səthi yanaşılıb və o səthi yanaşmaların müdafiə edən adamlar həmişə tapılıb. Bu yol bizə ağır zərbə vurubdur. Bunu birdəfəlik açıq etiraf etmək lazımdır.

Mən Mahmud müəllimlə birlikdə televiziya çıxışı etdik. Orada da açıq dedim. Görülən işi inkar etmək lazım deyil, "Azərbaycan Sovet Ensiklopediyası" çıxış nöqtəsidir, bundan istifadə olunmalıdır. Sözlük var, baza var və burada da bir sıra məsələlər o vaxt Heydər Əliyevin sayəsində çox düzgün qoyulubdur. Amma elə məsələlər də vardır ki, Heydər Əliyev o zaman nə qədər çalışdısa, bunu edə bilmədi. Ona görə edə bilmədi ki, içərimizdəki dönüklər həmin Le-

von Şaumyanı Moskvadan buraya gətirdilər. Azərbaycandan olanlar gətirdilər ki, burada oyanış var, zərbə vurmaq lazımdır və sair. Mən bunların şahidiyəm və ona görə də açıq deyirəm. Heydər Əliyev "Kitabi-Dədə Qorqud" dastanının yubileyi haqqında fərman vermişdi. Prezident üçün bu, çətin idi, amma xalqına cəsarətini göstərdi, soyqırımları, deportasiyalar haqqında fərmanlar verdi. Yeni xalqına demək istədi ki, heç nə ilə hesablaşmayaraq tariximizi öyrənək.

Mən çox minnətdaram, bunu hər yerdə demişəm və yenə də deyəcəyəm. Bizim hörmətli prezidentimiz İlham Əliyev əvvəlki xətti çox böyük cəsarətlə davam etdirir. Buradan Sizə döndənmə minnətdarlıq edirəm ki, bu işin gedişini bu gün dəyişdiniz. Nə üçün?

Sözlük ensiklopediyanın bünövrəsidir. Mən ensiklopediya sahəsində bir qədər işləmişəm, bünövrə düzgün qoyulmasa, ensiklopediya alınmaz. Sözlük, bünövrə düzgün qoyulmayıbdır. Sözlüyün bünövrəsi o vaxt düzgün qoyulardı ki, tədqiqat institutları, mütəxəssislər bütün bu realiaqları hazırlayıb sözlüyü ortaya qoyaydılar. Müzakirə olunardı, sonra prezident səviyyəsinə çıxarlardı. Bu iş görülməyibdir. Bu vəziyyətdə olan sözlüklə ensiklopediya çıxarıla bilməz. Elə ensiklopediyada hökmən ayrılıqlar olacaqdır.

Cənab prezident, ona görə də sözlük məsələsi - hansı məqalələr getməlidir, nə verilməlidir, hansı məsələlər daxil edilməlidir - ən ciddi müzakirə mövzusu olmalıdır. Bundan sonra ensiklopediya çıxı bilər. Yoxsa tələm-tələsik, oradan-buradan "süpürüb" buraya daxil etməklə ensiklopediya buraxmaq olmaz. Mən o materiallarla tanışam, xüsusi cildlə də tanışam. O materialların bəzisi 30-40 il bundan əvvəl yazılıb. Onları buraya daxil etmək olmaz. Bu nə deməkdir?

İkincisi, konsepsiya məsələsi... Əvvəlki ensiklopediyanın konsepsiyasını buraya aid etmək olmaz. Burada Heydər Əliyev konsepsiyası, Azərbaycançılıq, "Kitabi-Dədə Qorqud", soyqırımları ilə əlaqədar sənədlər, zorakı deportasiyalar əsas götürülməlidir.

Cənab prezident, mən Sizə məlumat vermək istəyirəm, o

zaman biz həmin indiki Ermənistan deyilən yerdəki Azərbaycanın bütün yer adlarını sözlüyə salmışdıq, Azərbaycan coğrafiyası redaksiyası yaratmışdıq. Həmin Şaumyanı gətirdilər, ensiklopediyaya Qərbi Azərbaycandakı, indiki Ermənistandakı bir yer adı salınmadı. Bu adların hamısı dəyişdirilibdir. Ermənilər də bu gün bütün dünyada ondan istifadə edirlər ki, bura bizim yerlərimizdir. Qərbi Azərbaycan ərazisindəki yerlərin hamısını biz ensiklopediyaya salmalıyıq. Bildirməliyik ki, bu yerlərin adları dənən, srağagün dəyişdirilibdir. Bunlar ensiklopediyada getməyəcəksə, belə ensiklopediya ilə əməkdaşlıq mən özümə şərfətsizlik hesab edirəm. Ermənilər Qərbi Azərbaycandakı bütün yer adlarını dəyişdiriblər. Özü də bunu son 20-30 il içərisində ediblər. O vaxt biz azərbaycanlıların yaşadığı bütün tarixi ərazilərdəki yer adlarını da salmışdıq. Bizim heç kəsə ərazi iddiamız yoxdur, Heydər Əliyev bizim siyasi iddiamızı elan edibdir.

Cənab prezident də bizim sülhsevər siyasətimizi yeridir. Amma tarix tarixdir. Bizim Cənubda nə qədər yer adlarımız var, hamısını o vaxt daxil etmişdik. Hamısını da çıxartdılar. İndi o ensiklopediyanın əsasında hazırlanan sözlüklə ensiklopediya olar? Mən tamamilə bunun əleyhinəyəm və Sizə bir də öz minnətdarlığımı bildirirəm.

Heydər Əliyev dünya azərbaycanlılarının həmrəylik gününü elan etdi. Bu, çox böyük tarixi uzaqgörənlikdir. Amma dünyaya səpələnən bütün azərbaycanlıların öz sözü var. O adamların hamısı ensiklopediyaya düşməlidir. Onlar gərəklil insanlardır. Azərbaycan realiaqlarını biz bu ensiklopediyada xalqımıza göstərməliyik.

O vaxt bizi "türk" sözünü yazmağa qoymurdular. Burada tarixçilər də var. Dövlətlərimizin adını feodal dövləti, nə bilim nə... yazdırırdılar. Bu dövlətlərin hamısına real qiymət verilməlidir. Onların hamısı Azərbaycan dövlətləridir. Dövlətlərin hamısına real qiymət verilməlidir. Biz milli tariximizə sədəqətlə yanaşsın ensiklopediyayı çıxarmalıyıq. Mən belə hesab edirəm ki, bu cür materialları ortaya qoymağın adı xəyanətdir. Bu yolla qətiyyənlə getmək olmaz. Ona görə də

mən belə hesab edirəm və təklif edirəm ki, bu işə elmi-tədqiqat institutları, görkəmli alimlər sözlüklərlə başlasınlar, sözlüklər oradan gəlsin.

Biz 1991-2001-ci illəri əhatə edən yubiley kitabı hazırladıq. Son 10 ildə əldə edilən nailiyyətlərimiz, Azərbaycan dünyasının, müstəqilliyimizin xilasınarı Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə hüquqi, dünyəvi, demokratik dövlət yaratmaq sahəsində görülən bütün işlərin hamısı orada öz əksini tapmışdır.

Məgər bu materiallara əl gəzdirib ortaya çıxarmaq olmazdı? Həminin əməyinin məhsulu olanlar ortada yoxdur. Orada bizim əleyhimizə yazılmış materiallar var. Biz müstəqil dövləti, öz sözlümüzü dəyə bilərik. Cənab prezident bu gün nümayiş etdirdi ki, biz hansı yolla getməliyik. Bunu Heydər Əliyev nümayiş etdirmişdi. İndi bizə nə olub ki, bu yolla getməyək?!

Mən bir ziyalı kimi Sizə ən dərin minnətdarlığımı bildirmək istəyirəm və bu gün bu mövqeyinizi göstərməklə biz ziyallara, şəxsən mənə dərs verdiniz ki, biz hansı yolla getməliyik. Biz yolumuzu tamamilə dəyişməliyik, bir-birimizi tərifləməkdən əl çəkib real işə keçməliyik. Azərbaycan həqiqətlərini, görülən işləri dünyaya çatdırmalıyıq. Qoy ensiklopediyayı açan adam - bu gün ermənilər Naxçıvanla əlaqədar iddialar qaldırırlar, bu barədə danışmaqdan yorulmuşuq - baxıb görsün ki, bu şəhər hansı ölkəndir. Görsün ki, İrəvan nə vaxt ermənilərə bağışlanıbdır, məcbur olub güzəştə getmişik. O, Azərbaycan şəhəri idi. Görsün ki, orada erməni dövləti olmayıbdır. Əgər bunlar ensiklopediyada olmayacağına, biz köhnə materiallardan istifadə edəcəyiksə, bu yolla ensiklopediyaya çıxara bilmərik.

Mən çox qürur hissi keçirirəm, bir insan kimi də, bir ziyalı kimi də Sizə minnətdarlığımı bildirmək istəyirəm. Yolumuzu bu cür də davam etdirməliyik. Köhnə yolla ensiklopediya çıxarmaq olmaz. Çox sağ olun.

Prezident İlham Əliyev iclasda yekun nitqi söylədi.

Prezident İlham Əliyevin sədrliyi ilə Azərbaycan Milli Ensiklopediyası Redaksiya Heyətinin ilk iclası (8 aprel, 2004) // "Azərbaycan" qəzeti. - 2004. - 9 aprel.

Yaqub Mahmudov Şeyx Şamilin büstü qarşısındakı mitinqdə separatçılara qarşı çıxış edib (Zaqatala, 1994).

Yaqub Mahmudov xatırlayır: “1994-cü il iyun ayının son günləri idi. Balakəndə separatçılar baş qaldırmışdı, qondarma “Car-Balakən Respublikası” yaratmağa cəhd etmişdilər. O vaxt Heydər Əliyevin tapşırığı ilə bir qrup ziyalı təcili Balakənə yola düşdük. Amma Balakənin o zamankı “icra başçısı” bizi qəbul etmədi və dedi ki, Rusiyadan olan qonaqları gözləyirəm, əvvəlcə onları, sonra isə sizi qəbul edəcəyəm. Bu, bizə qarşı açıq-aşkar hörmətsizlik, saymazlıq idi. Həmin qonaqlar isə Rusiya Dövlət Dumasının Şimali Qafqazdan olan deputatları və onları müdafiə edən “başıqırxıqlar” (“skinhed”) dəstəsi idi. O zaman mən Zaqatalada - Şeyx Şamilin büstü önündə 40 min nəfərin iştirak etdiyi mitinqdə çıxış etdim. Orada dedim ki, XIX əsrdə Qafqazın taleyini Şeyx Şamil həll edib, indi isə bu yerlərin taleyini Heydər Əliyev həll edir və niyə onunla məsləhətləşmədən mitinq keçirirsiniz. Daha sonra bildirdim ki, Ermənistan Azərbaycan torpaqlarını işğal edib və bu dövrdə dağlılar azərbaycanlı qardaşlarının kürəyinə xəncər saplamalı deyil. Bu sözlərim yerli camaata çox böyük təsir etdi və yanımdakı ziyalılar mənə dedi ki, siz bizim bütün işlərimizi alt-üst etdiniz. Cavab verdim ki, tələsməyin. Həqiqətən də yerli camaat Rusiyadan gələnləri meydandan qovdu və mitinq isə dağıldı. Beləliklə, biz qondarma respublikanı dağıdıb Azərbaycan bayrağını qaldırdıq və bütün rayon boyu yürüş etdik”.

Hacc ziyarati (1998)

Yaqub Mahmudov xatırlayır: “1998-ci ildə Heydər Əliyevin təklifi ilə Məkkə və Mədinəni ziyarət etdim. Təvəvab mərasimlərinin birində Kəbənin başına dolanıb gələndən sonra ən uca minarənin qarşısındakı oturacaqda 3 yoldaşım ilə əyləşdim. Səhər 4 radələri idi. Minarənin başından azan səsi gəlməyə başladı. O səsi atamın səsinə oxşatdım. Atam səhərlər Quran oxuyurdu, çox təsirli səsi var idi. Xəyal məni apardı. Gördüm uzaqdan mənə doğru ağ nöqtə gəlir. Gələ-gələ o nöqtə böyüdü və atamı gördüm. Çox sarsıldım. Daxilimdən dəli bir hönkürtü qopdu, amma səssiz-səmirsiz içimdə ağladım. Sonra biz Ərəfata getdik, amma qızdırmam qalxdı və bu qızdırma 3 gün təkrarlandı. Həmin vaxt məni xəstəxanaya aparmaq istədilər, amma razılaşmadım. Elə oradaca ehsan payladım, yalnız ondan sonra qızdırmam düşdü. Qayıdandan sonra isə Balakənə gedib orada – atamın məzarı başında qurban kəsdim”.

Heydər Əliyev "Şöhrət" ordenini təqdim edərkən (1999)

Yaqub Mahmudov xatırlayır: “1999-cu ildə 60 yaşım tamam olurdu. Doğum günümdən 3 gün sonra zəng gəldi ki, saat 20:00-da “Xəbərlər”ə bax. Televizoru açdım, gördüm ki, fərman oxunur, elmin inkişafında, ölkənin ictimai-siyasi həyatında fəal xidmətinə görə Yaqub Mikayıl oğlu Mahmudov “Şöhrət” ordeni ilə təltif olunsun. Araşdırdım, məlum oldu ki, Heydər Əliyev o zaman məsələni öyrənib, Prezident Aparatında mənim işimi kənara atan, mənə mane olan adamı çağırıb və tapşırıb ki, Yaqub Mahmudovun “Şöhrət” ordeni ilə təltif edilməsi haqda fərmanı yaz gətir. Bir daha əmin oldum ki, Vətən, xalq üçün çəkilən əmək batmır. Ulu Öndər məni təltif edən zaman çıxış elədim. Məni sınmağa qoymadığına, basqı və təzyiqlərə rəğmən, qoruduğuna görə təxminən 18 səhifəlik “Vətəndaş etirafı”nı yazıb göndərdim. Diktorlar onu oxuyub qurtarana kimi nəfəsləri qaralırdı”.

**Ҷ.М.МАЪМУДОВУН „ШӨҲРӘТ“ ОРДЕНИ
ИЛӘ ТӘЛТИФ ЕДИЛМӘСИ ЫАГГЫНДА
АЗӘРБАҶЧАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ПРЕЗИДЕНТИНИН ФӘРМАНЫ**

*Азәрбајчанда тарих елминин инкишафын-
дакы хидмәтләринә вә республиканын ичти-
май-сијаси һәјатында фәал иштиракына көрә
Ҷагуб Микајыл оғлу Маһмудов “Шөһрәт” орде-
ни илә тәлтиф едилсин.*

Һејдәр ӘЛИЈЕВ
Азәрбајчан Республикасынын Президенти
Бакы шәһәри, 13 феврал 1999-чу ил

Ягуб Маһмудлу: "...Һәлә чох иш көрмәлијик"

Биз дә көркәмли алимлә керушүб, рәйбөрлик өтдији тарихи факултесиндә көрүлән ишләр, факултенин Азербайчанын милли-дирчәлиш һәрәкәтиндәки ролу барәдә данышмасыны хәлиш өтдик, Ягуб Маһмудлу деди:

- Тарих факултеси университетини јашылдыдыр. 1919-чу илдән фаулијето башлајан факултомиз Азербайчанда милли-дирчәлиш һәрәкәтинин оғундо кәлиб. Чичок-лонмо доирүнү јашајан 9 кафедра фаулијот көстөрир. Дорд олми-тодгигат лабораторијасы, о чүмлә-дон "Азербайчанын асылыг маркози" толобәләрин ихтијарындыдыр. Дунјанын мүхәлиф олқолори ило олағәлоримиз кенишләмәкдә-дир. Бир нәчә күн өввәл ректору-музун јанында Американын Азербайчандакы софирлијинин елим, тәһсил, мөдәнијот үзә атташеси чәнаб Крејг Диккерло көрүшүцк вә разылыга кәлдик ки, үмүмән БДУ вә тарих факултеси ило Америка-нын Ицциана университети ара-сында гарычылыгы олағәләр јара-дылсын. Мөгсәдимиз Азербайча-нын мүхәлиф тарихи доирлори ило олағәдәр Америкәја лазыми мө'лумат вермәкдир. Алимлери-миз орада муназирадор охујачаг, биркә дәрсијләр һазырлајачаг, монографијалар чап едиләчәкдир. Ејни заманда бурада "Америкашү-наслыг мәркәзи" јарадчагаг, аме-рикалаы алимләр Америка тарихи-нин бә'зи проблемлери һаггында мөәллим вә толобәләрә мө'лумат верәчәкдир. Мөгсәдимиз будур ки, дунјанын гүдрәтли доирлори олан Америкада Азербайчан һаггында дүжүн мө'лумат олсун вә орада өлкәми барәдә јаранмагда олан "информасија хөзинәси"ни бизим иштиракымызла јаратсынлар. Бу вахта гәдәр Лос-Анжелосда вә Американын башга шәһәрләриндә јува салмыш ермәниләр Азербай-

чан һаггында "сјбәчор информ-масија хөзинәси" јарадырдылар. Булуи оса-сында исо Азербайчан һомишо бәјнол халг аломдо тоқло-ниб. Азербайчан президенти бу информ-масија блокадасынын јарылмасына наил ола билди. Булуи үчүн исо оса сәттибарлы земин ола билор ки, тарих олми-миз фоал мүбаризә мөвгәјинә чыхсын, халг-һәләлал алом-до фоал шо-килдо муда-фиә едә бил-син.

- Корейја сәфәриниз нә илә өлағәдәр иди?

- Корейјада ики һәфтәлик с'замијотдә ол-дүм. Бизим "Алтайшүнаслыг мәркә-зи"нин көрдүю ишләрә өлағәдәр мони бу күчдоған олқәдә вәт ет-мишдиләр. Орада ики Бейнәлхалг Алтайшүнаслыг Түрколожи Симпо-зиумунда иштирак өтдим. Бу, фа-култәминин мувафогийәтләринин узаг күчдоған олқәдә - Корейјада гәбул олунмасынын нишаноси иди. Биз "Алтай халглары", "Урал халглары" адлы тоғлулар бурах-мыш, "Алтай дунјасы" адлы бәјнол-халг журнал нәшр етмәјә башла-мышыг. Буларын окс-сәдасы бо-

Бу күнләрә М.Рәсулзаде адына БДУ-да орта чаг әсрләр Азербайчан тарихинин көркәми тәдгигатчыларындан бири, эмәкдәр елим хәлими, тарих едиллери доктору, профессор Ягуб Маһмудлуни анадан ол-масынын 60 иллийн тәнтәһәли шәкилдә гәјд едилди.

Ягуб Маһмудлу республи-ка президентинин фәрманы илә тарих елминин инкиша-фындакы хидмәтләринә көрә вә анадан олмасынын 60 илли-ни мунасибәтиля "Шәһрәт ор-дени" илә тәлтиф олунуб.

јук түрк дунјасына јәјы-лыб. Корейјадан бәјүк софөр тоосураты ило јәјылмышам. Харичи со-фөрлорим заманы күн-дәлик тутмаг адотим дә-дил, анчаг бу дофо һомин софөр һаггында күчдә-лик тутмушам вә јәхын күшлордо чап олунчаг. Чоғлуби Корейјанын мәр-кәзиндә исијт-скиф кур-гаиларыны көрдүм. Би-зим гөдим түрк он'онәлоринин орада јашама-сы, таңрыја та-пылма вә с. - буиларын һа-мысы бизи бу халгла јәхын-лашдырыр, гөдим гар-да ш л ы г он'онәлори-нин дирчәл-мосинә то-кан верир. Бу бахым-дан тарих факултәси тоқә рес-публика-мызын да-х и л и проблемлори-но гапылыб галан елими мәркәз дәјил, дунја мөјдәһиндә Азербайча-нынмызы томсил етмәјә ләјиг олан елими мәркәзлордән биридир.

- Кафедранызда сон за-манлар һансы дәјишикликләр һисс олунмагдадыр?

- Бизим 9 кафедрамызда, 4 елими-тодгигат лабораторијамызда 150-дән чох алим, профессор, до-сент, баш мөәллим, мөәллим ча-лышыр. Толобәлоримиз дунја та-рихинин проблемлери илә мараг-лашырлар. Олар сон иллордо ха-ричи диллордо диплом ишлори, макистр диссертасијалары муда-

фиә едилләр. Харичи олқолорин Азербайчандакы дипломатик кор-гуслары һә'отлори нумәрдәлор-ринин иштиракы ило мурафилор кәчирлир. Артыг дордүнү илди ки, инжилис дилиндә дипломула-рымиз, макистрлоримиз бурахы-лыш кими диссертасијалар муда-фиә едилләр. Олар тоқә Азербайчанда фаулијот көстөрән хари-чи ширкәтлордо дәјил, бир чох тәдрис мөссисолариндә, мөсә-лән, Гөрд Университетиндә, Өзәл Азербайчан Университетиндә ин-жилис дилиндә Азербайчанымы-зын вә харичи олқолорин тарихи-ни тәдрис едилләр.

Фохр едирик ки, һормәтли президентимиз, чәнаб һәдәр Әлијев бу университетин тарих факултесинин мө'зундур. О, озу дә булу бир чох јүксәк совәјәли мөчлислордо дофәлорло гәјд едил. Фохр едирик ки, универси-тето доирәт гәјгысы вар. һәр дофо университетимизин тәлејинин олун сәј-сәчмә зиялыларындан бирино һовало едилмәси бизә олан гәјгы вә әһтирамын тоқәсү-мүдур. Бақы Довләт Университе-ти кәләчәкдә доирәтчилијимизин вә суверенлијимизин горунамасы үчүн олиндән кәләти осиркәмәјә-чәк, тарихчилор исо бу мүбаризә-нин оғундо кәдәчәкдир.

- Алтмыш јаш сизә нә дә-јир?

- Мән бүтүн омрумү толәсә-то-ләсә јашамышам. Керјә дөнүб бахмаг зәрурәти јаранмада һисс едилром ки, обәс јашамышам вә милләтими, халгыма, хүсусило Азербайчанымызын доирәтчилији-нин хәјрино олимдән нә көлир, ет-мишәм. Президентимизин әмәјими јүксәк гүмәтләндирорәк мөни "Шәһрәт ордени" ило тәлтиф ет-мәси, халгамын мөно олан е'ти-мады мөни јәни-јәни јарадычылыг уғурларына руһлаңдырыр вә белә һисс јарадыр ки, һәлә Вәтәним үчүн чох иш көрмәлијик.

Yaqub Mahmudlu: "...Hələ çox iş görməliyik" // "Maarifçi" qəzeti. - 1999. - 3 mart.

Vahid Azərbaycanın xəritəsi hökuməti də narahat edib

«Ata Yurdu» dərsliyinin müəllifi isə «bu bizim tariximizdir» deyir

Milli təhlükəsizlik naziri Namiq Abbasovun İran səfəri bir çox məqamlarına görə diqqətdən yayınmadı. Fəqət, bu səfərin medianın diqqətindən yayınan bir məqamı da olub. Bizə çatan bilgiyə görə, İranda Namiq Abbasovun qabağına Azərbaycanın 5-ci sinif şagirdləri üçün nəzərdə tutulan «Ata Yurdu» adlı tarix kitabı qoyulub. İran rəsmiləri kitabın üz qabığındakı Bütöv Azərbaycan xəritəsinə etiraz edərək bunun dəyişdirilməsini tələb ediblər. N.Abbasov da ölkəyə qayıdan kimi bu məsələni dövlət başçısının nəzərinə çatdırıb. Dövlət başçısı da təhsil naziri Misir Mərdanovu məsələdən xəbərdar edib.

Çox güman ki, Təhsil Nazirliyi qonşularımızı rahatsız edən bu kitabın məsələsinə baxacaqlar. Hansı formada, onu gələcək göstərər.

Sözügedən kitabın müəllifi Yaqub Mahmudov isə hesab edir ki, hansısa iranlının xoşuna gəlib-gəlməməsindən gəlib-olmayaraq, balalarımız ulu babalarının tarixini bilməlidir: «İranda iri həcmli bir kitab

buraxırlar və orada da Böyük Ermənistanın xəritəsini çap edirlər. Onlar məmnuniyyətlə razıdırlar ki, bu gün İranın ərazisində olan torpaqlar Böyük Ermənistanın tarixi əraziləri kimi təqdim olunsun. Amma biz deyəndə ki, Təbriz, Ərdəbil bizim tarixi torpaqlarımız olub, tez ona reaksiya verirlər. Biz onlara torpaq iddiası irəli sürmürük, sadəcə, tariximizi öyrədirik. Necə olur, erməniyə İranda məktəb açanda, torpaqlarını Böyük Ermənistan qatanda olar, Azərbaycan Təbrizin, Ərdəbilin, Sərabın adını çəkəndə olmaz. Uşaqlarımız öz tarixini öyrənməməlidir?»

«Ərazilərimizlə işimiz yoxdur, amma tariximizdən vaz keçə bilmərik» deyən Yaqub müəllim iranlıların hərəkətlərində heç bir məntiq görmür. Bunun başqa dövlətin daxili işinə qarışmaq anlamına da gəldiyini söyləyən müəllif hesab edir ki, bizə heç kəs Ərdəbildə yaranıb, paytaxtı da Təbriz olan Səfəvilər dövlətinin tarixini unutmağı diqqət edə bilməz.

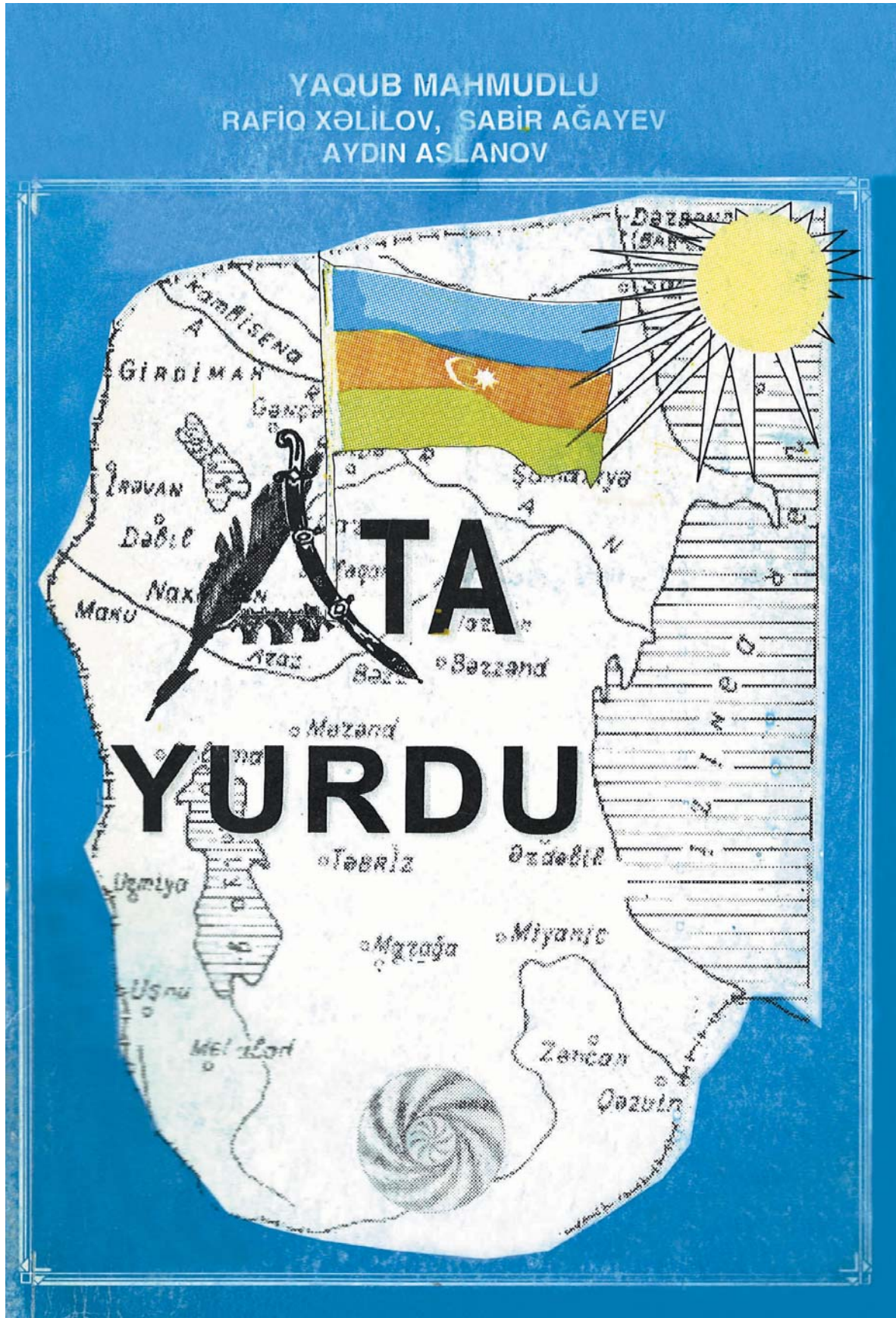
Ülkər İsmayılqızı

Vahid Azərbaycanın xəritəsi hökuməti də narahat edib //
“Azadlıq” qəzeti. - 2001. - 12 sentyabr.

Yaqub Mahmudovun “Yeni Məsavat” qəzetinə müsahibəsindən (2 mart, 2009):

“Mən 5-ci sinif üçün “Ata yurdu” dərsliyini yazmışam. Bu kitabın üzərində Bütöv Azərbaycanın xəritəsini vermişəm. Bundan ötrü “n” qədər notalar verildi. Amma Heydər Əliyev faktiki surətdə məni müdafiə elədi. 2002-ci ildə Şəkidə çıxışı zamanı kütlə qarşısında dedi ki, Azərbaycanın böyük alimi və tarixçisi Yaqub Mahmudov burdadır. O zaman Heydər Əliyevin bu qiyməti mənim üçün son dərəcədə böyük əhəmiyyətə malik idi. Çünki o vaxt Azərbaycanda gündə mənimlə salamlaşan tarixçilər məndən üzlərini çevirib gedirdilər ki, sən axırın çatıb. Çünki İran dəfələrlə nota verirdi, Təhsil Nazirliyinə etirazlar gəlirdi, kitabı gətirib prezidentin stolunun üstünə qoyurdular. Heydər Əliyev tarixi həqiqəti bildiyi üçün məni müdafiə elədi”.

"Ata yurdu" dərsliyi 2003-cü ildə "İlin dərsliyi" seçilib.

Şaki Olimpiya İdman Kompleksinin açılışı (2002)

Yaqub Mahmudov xatırlayır: “O vaxt Heydər Əliyev tribunaya qalxan kimi barmaq işarəsi ilə məni yuxarı çağırdı. Mən ayaq saxladım, yerdə nə qədər hökumət adamı vardı, balaca tribunaya dırmaşdılar. Birdən Ulu Öndər baxıb gördü ki, çağırmadığı adamlar tribunadadır, mən də yetim quzu kimi aşağıda boynubükük dayanmışam. Həyəcanlı halda məni yenidən çağırdı və kütlə qarşısında bu sözləri dedi: *“Dediyim kimi, Şəki bizim Azərbaycan mədəniyyətinin, musiqisinin, memarlığının inkişafında çox böyük rol oynayıbdır. Amma bunu da təmin edən insanlar olmuşlar. Bu insanlar həm tariximizdə, həm də mədəniyyətimizdə var: Rəşid bəy Əfəndiyev, Salman Mümtaz, Sabit Rəhman, burada bizimlə bərabər, bir yerdə olan böyük şairimiz Bəxtiyar Vahabzadə və bir çox başqaları. Şəki böyük alimlər də yetiribdir. Onlardan biri böyük tarixçi, professor Yaqub Mahmudov – o indi buradadır – bu yaxınlarda həyatdan gedən Yaşar Qarayev, bir çox başqa alimlər Şəkinin yetirmələridir”*. Bununla da Ulu Öndər məni təqib edənlərə qarşı nöqtəsini qoydu. Və mən həyatımın ən böyük mükafatını aldım”.

*Ulu Öndərə "Azərbaycan tarixində Heydər Əliyev şəxsiyyəti"
adlı kitabı təqdim edərkən (2002)*

Yaqub Mahmudovun "Xalq qəzeti"nə müsahibəsindən (24 dekabr, 2020):

"Şübhəsiz ki, bu gün Ulu Öndərin, şəhidlərimizin ruhları şaddır! Prezident İlham Əliyev Şuşa azad olunanda Heydər Əliyevin məzarını ziyarət etdi, həm hesabat verdi, həm də borcunu yerinə yetirdi. Ardınca Şəhidlər xiyabanından Prezidentimizin Azərbaycan xalqına müraciəti qələbənin lap yaxında olduğunu göstərdi. O, Ulu Öndərin vəsiyyətini yerinə yetirərək, Qarabağı bütünlüklə işğaldan azad etdi! Beləliklə, Prezidentimiz başda olmaqla Azərbaycan xalqı yeni tarix yazdı! Biz tarixçilər həmişə bir arzumuzu dəfələrlə bəyan etmişik: "Gün o gün olsun ki, sevimli Prezidentimiz Azərbaycan tarixinə Qarabağımızı azad edən xilaskar Prezident kimi daxil olsun!" Və o gün gəldi! Ali Baş Komandan İlham Əliyev Azərbaycan tarixinə Qarabağı azad edən xilaskar Prezident kimi daxil oldu!

Bir vətəndaş olaraq, tariximizin tədqiqatçılarından biri kimi bu gün mən özümü çox xoşbəxt hesab edirəm. Çox ağır bir problemi biz gələcək nəsillərə "yadigar" qoymadıq. Dünyanın böyük imperiyalar yaradan, yadelliləri dəfələrlə ağır məğlubiyyətlərə uğradan xalqı kimi biz şərəfli tarixi adımızı - qalib xalq adımızı özümüzdə qaytardıq!"

Pakistana r6smi saf6r (2005)

Xorvatiyaya rəsmi səfər (2005)

"Azərbaycan: qısa dövlətçilik tarixi" kitabı İslamabadda nəşr olunmuşdur

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Pakistan İslam Respublikasına rəsmi səfəri ərəfəsində ölkəmizin İslamabaddakı səfirliyi Milli Elmlər Akademiyası Tarix İnstitutunun direktoru, Milli Məclisin deputatı, professor Yaqub Mahmudovun "Azərbaycan: qısa dövlətçilik tarixi" kitabını ingilis dilində nəşr etdirmişdir. Kitabı ingilis dilinə İslamabad Müasir Dillər Milli Universitetinin magistrı Nigar Mədətli tərcümə etmişdir.

Səfirlikdən AzərTAc-a daxil olmuş məlumatda bildirilir ki, bu təşəbbüsdən məqsəd Azərbaycan xalqının qədim

və zəngin tarixini, dövlətçilik ənənələrini, müdrik dövlət xadimlərini Pakistanda, habelə regionun digər ölkələrində tanımaqdır.

Kitabda xalqımızın qədim dövrlərdən bu günə qədər tarixinə nəzər salınır, Azərbaycanın coğrafi sərhədlərində mövcud olmuş müxtəlif dövrlərin yaranması və süqutundan bəhs olunur.

Daha sonra kommunist rejimi zamanı Azərbaycan xalqına qarşı aparılan repressiya siyasətindən söhbət açılır, 1969-1982-ci illər milli oyanış və tərəqqiyə aparan inkişaf dövrü kimi xüsusi vurğulanır.

Kitabda Şimali Azərbaycanda dövlət müstəqilliyinin bərpasına, Azərbaycanın tərəqqi və inkişaf yolundakı dövlət siyasətinə mühüm yer verilir.

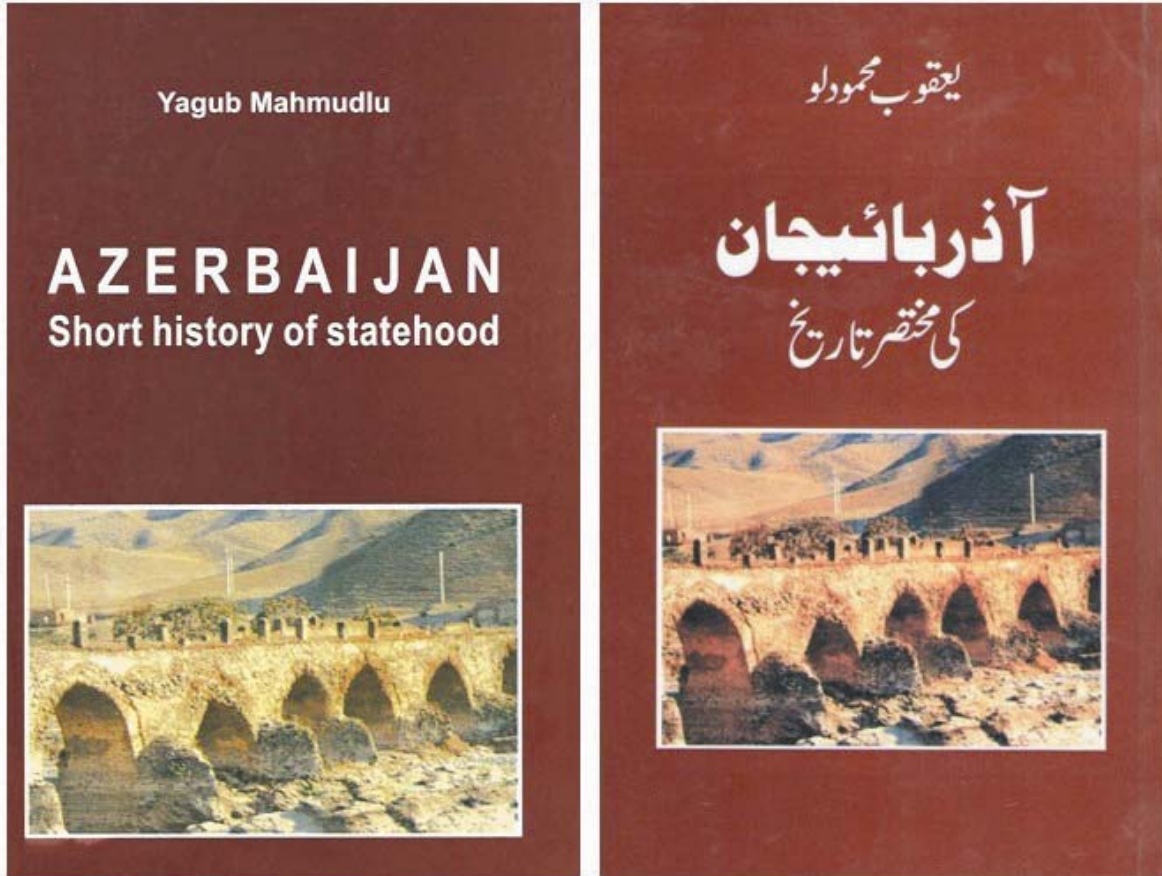
"Azərbaycan tərəqqi və inkişaf yolunda" adlanan fəsil bütünlüklə ümummilli lider Heydər Əliyevin və Prezident İlham Əliyevin fəaliyyətinə həsr olunmuşdur.

Kitabın elektron variantı da hazırlanaraq Azərbaycanın Pakistandakı səfirliyinin veb-saytında yerləşdiriləcəkdir.

Nəşrin redaktoru ölkəmizin Pakistandakı səfiri, fəlsəfə elmləri namizədi, dosent Eynulla Mədətlidir.

"Azərbaycan: qısa dövlətçilik tarixi" kitabı İslamabadda nəşr olunmuşdur // "Azərbaycan" qəzeti. - 2005. - 13 aprel.

*Yaqub Mahmudovun "Azərbaycan: qısa dövlətçilik tarixi"
kitabı 2005-ci ildə Pakistanda ingilis və urdu
dillərində çap olunub.*

*BDU-nun Tarix fakültəsinin
Qədim dünya və orta əsrlər tarixi kafedrası*

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Tarix İnstitutu

Yaqub Mahmudovun AZƏRTAC-a açıqlamasından (9 iyun, 2020): “2004-cü ildə Tarix İnstitutunun rəhbərliyinə gələndə dövlətimizin başçısı tərəfindən qarşımıza bir sıra ciddi məsələlər qoyuldu. Əgər bu gün İrəvan məsələsi ilə bağlı konseptual baxışımız varsa, bu, Azərbaycan Prezidentinin xidmətidir. Eyni zamanda, qarşımıza qoyulan vəzifələr sırasında İrəvan, Qarabağ və Naxçıvanın tarixinin yenidən yazılması, erməni vandalizminin araşdırılması var idi. Bu elmi problemlər ətrafında yazılan silsilə əsərlərə görə, Prezident bir Sərəncamla Tarix İnstitutunun 13 alimini Azərbaycanın Dövlət mükafatına layiq gördü. Bütün bunlar onu göstərir ki, ölkə başçısı tarix elminin gözəl bilicisidir və ərsəyə gələn elmi araşdırmalar bilavasitə onun prinsipial mövqeyinin nəticəsidir. Ulu öndər Heydər Əliyev bu işləri başlatdı və zamanın tələbinə uyğun olaraq Prezident İlham Əliyev onu yaradıcılıqla davam etdirir”.

Y.M.Mahmudovun “Şərəf”
ordeni ilə təltif edilməsi haqqında
Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

Azərbaycanda tarix elminin tədqiqi və tədrisində böyük xidmətlərinə görə Yaqub Mikayıl oğlu Mahmudov “Şərəf” ordeni ilə təltif edilsin.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 14 fevral 2009-cu il

Yaqub Mahmudov xatırlayır: “2009-cu ilin yanvarında Bakı komissarlarının qəbirləri Sahil bağından köçürülən zaman orada 23 cəsədin qalıqları müəyyən olunub. “26-lar”ın arasında Məşədi Əzizbəyov, Stepan Şaumyan və Tatevos Əmiryanın yaşı 40-dan yuxarı olub. Cəsədlərdən isə yalnız biri 40 yaşından yuxarı şəxsə məxsus olub ki, bu da Məşədi Əzizbəyovun cəsədidir. Məhkəmə Tibb Ekspertizası və Patoloji Anatomiya Birliyi də bunu təsdiq edib. S.Şaumyan və T.Əmiryanın cəsədlərinin qalıqları isə tapılmayıb. Cəsədi tapılmayan digər 3-cü şəxs isə İçərişəhərdə komendantlığa rəhbərlik etmiş və daşnakları silahla təmin etməklə məşğul olmuş Arsen Avakyandır”.

126

К о п и я
дело № 5/1918 г. в.ф. 4319
стр. 415 ЦАУ Туркм. ССР.

ВЫПИСКА ИЗ СПИСКА

Лиц, содержащихся в Красноводском арестном доме и числящихся
содержанием за Заведующим Административным Отделом, которым
выдано довольствие с 20 сентября по 1-ое октября 1918 года

№ по пор.	Имена и фамилии арестантов	Когда зак- лучен и по чьему распоряже- нию.	Когда ос- вобожден или пере- веден в др. тюрьму	Число провед- ен в ар- де дней	Суточ- ный пла- н арес- тан мо- во-	ИТК ГО вы- но- во-
32.	Степан ШАУМЯН	18/1X сог- распор. Краснов. стачнома пр. из Ва- ку.	Содержит- ся	10	1р50к с 20 сен- тября 2р.	17р
33.	Анастас МИКОЯН	тоже	тоже	10	" "	17р
34.	Семеон КАНДЕЛАКИ	тоже	тоже	10	" "	17р
35.	Леон ШАУМЯН	тоже	тоже	10	" "	17р
36.	Мария АМИРОВА	тоже	тоже	10	" "	17р
37.	Ольга ЧАНИКОВА	тоже	тоже	10	" "	17р
38.	Варвара ДЖАПАРИДЗЕ	тоже	тоже	10	" "	17р

п.п. Начальник Милиции АЛАНИЯ
Письмоводитель СОЛДАТОВ

Копию сверяла:
Секретарь ЦАУ ТССР (Барышева)

Копия верна Вр. управляющего ЦАУ ТССР (Карпов)

Bu sənəd təkzib olunmaz surətdə sübut edir ki, A.Mikoyan kimi, S.Şaumyan da "26-lar" sırasında güllələnmişdir. Həmin sənəddən məlum olur ki, "26 Bakı komissarı"nın güllələnməsindən (20 sentyabr 1918-ci il) sonra, yəni 1918-ci il sentyabrın 20-dən oktyabrın 1-dək 10 gün ərzində S.Şaumyana Krasnovodsk həbsxanasında qida verilib. Maraqlıdır ki, qida verilən məhbusların adları və soyadlarının siyahısında S.Şaumyandan sonra adı göstərilən ikinci məhbus A.Mikoyandır.

*“XX əsrdə türk-müsəlman xalqlarına qarşı soyqırımları”
mövzusunda V Beynəlxalq elmi konfransda
çıxış edərkən (Qusar, 2018)*

“Azərbaycan və Şərqi Anadolunun türk-müsəlman əhalisinin soyqırımı” mövzusunda keçirilən II beynəlxalq elmi konfransın iştirakçılara

Hörmətli konfrans iştirakçıları!

Sizi səmimi qəlbdən salamlayır və mötəbər elmi toplantınızın işə başlaması münasibətilə təbrik edirəm.

İnsanlığa qarşı törədilən cinayətlərin ən ağırı sayılan soyqırımı probleminin dərinədən və hərtərəfli öyrənilməsi mühüm əhəmiyyətə malikdir. Hər bir humanitar faciənin elmi cəhətdən araşdırılması və tarixi faktların dünya ictimaiyyətinə dolğun şəkildə çatdırılması həmin hadisəyə obyektiv siyasi-hüquqi qiymətin verilməsinə, günahkarların layiqli cəzasına çatmasına və gələcəkdə belə halların qarşısının alınmasına həlledici təsir göstərə bilər.

Azərbaycan xalqı da son yüz ildə dəfələrlə amansız təcavüzün qurbanı olmuş, qırğınlara, deportasiya və etnik təmizləmələrə məruz qalmışdır. Konfransın keçirildiyi Quba şəhərində 8 il əvvəl aşkar edilmiş kütləvi insan məzarlığı erməni millətçilərinin XX əsrin əvvəllərində Azərbaycan və Şərqi Anadolunun türk-müsəlman əhalisinə qarşı həyata keçirdiyi sistemli və məqsədyönlü qətlərin yalnız bir fraqmentidir. Sovet hakimiyyəti dövründə bu cinayətlərin ört-basdır olunması, tarixçilərin öz elmi-tədqiqat işlərini məhdud ideoloji çərçivələr və yanlış metodologiya əsasında aparmağa məcbur edilməsi erməni ekspansionist şovinizminin daha da güclənməsinə rəvac vermiş, 23 il əvvəl dünya ictimaiyyətinin gözü qarşısında Xocalı soyqırımı kimi ağır faciənin baş verməsinə zəmin yaratmışdır. Etnik mən-

subiyyətə görə törədilmiş bu kütləvi qırğına beynəlxalq birliyin vaxtında adekvat münasibət bildirməməsi sonralar planetin başqa yerlərində, o cümlədən Avropanın mərkəzində soyqırımını cinayətlərinin təkrarlanmasına yol açmışdır.

Qloballaşma proseslərinin geniş vüsət aldığı müasir dövrdə xalqlar arasında əlaqələrin güclənməsi universal bəşəri dəyərlərə hörmətlə yanaşmağı tələb edir. Belə şəraitdə, Azərbaycanda olduğu kimi, humanitar əməkdaşlığın, sivilizasiyalararası dialoqun və multikulturalizm ənənələrinin təşviq edilməsi, milli və dini tolerantlıq mühitinin möhkəmləndirilməsi istiqamətində ardıcıl tədbirlərin görülməsi zəruridir. Ona görə də dünyanın müxtəraqqi qüvvələri, ictimai, siyasi, elm və mədəniyyət xadimləri soyqırımını cinayətlərinə yol açan etnik, irqi və dini dözümsüzlüyə, düşmənçilik yaradan bütün hallara qarşı qətiyyətlə mübarizə aparmalıdırlar. Bu sahədə atılmalı olan ən mühüm addımlardan biri də tarixi yaddaşın təzələnməsi, uzun illər gizli saxlanılan, üzərinə qadağa qoyulmuş həqiqətlərin açılması, təhrif edilmiş tarixi hadisələrə obyektiv elmi qiymətin verilməsi ola bilər.

Şübhə yoxdur ki, dünyanın müxtəlif ölkələrindən tədqiqatçıların qatıldığı bu beynəlxalq elmi konfrans maraqlı məruzə və çıxışlarla, problemin ayrı-ayrı aspektlərinə dair qiymətli faktların təqdimatı ilə yadda qalacaqdır. Əminəm ki, gələcək araşdırmalarınız da türk-müsəlman xalqlarının şanlı keçmişinin faciəli məqamlarına işıq salmağa və tarixdən ibrət dərsi götürməyə xidmət edəcəkdir. Bu nəcib fəaliyyətinizdə Sizə uğurlar arzulayıram.

İlham Əliyev
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
Bakı şəhəri, 8 aprel 2015-ci il.

“Azərbaycan və Şərqi Anadolunun türk-müsəlman əhalisinin soyqırımı” mövzusunda keçirilən III beynəlxalq elmi konfransın iştirakçılara

Hörmətli konfrans iştirakçıları!

Sizi səmimi qəlbdən salamlayır və mötəbər elmi toplantınızın işə başlaması münasibətilə təbrik edirəm.

Müasir dövrdə dinc birgəyaşayış normalarının təmin edilməsi, multikulturalizm ideyalarının bərqərar olması bütün bəşəriyyət üçün öz aktuallığını saxlayır. Təəssüf ki, hələ də dünyada milli, irqi, dini və digər əlamətlərinə görə insanların terrora məruz qalması, kütləvi şəkildə qırılması və deportasiya edilməsi kimi hadisələr baş verir. Yalnız zorakılığa, qanlı cinayətlərə və soyqırımlarına yol açan bütün hallara qarşı hamılıqla mübarizə aparılacağı təqdirdə, indiki və gələcək nəsilləri ağır bəlalardan qorumaq mümkündür.

Tarixin müxtəlif mərhələlərində çətin sınaqlardan keçmiş Azərbaycan və digər türk-müsəlman xalqlarının üzləşdikləri soyqırımı hadisələrinə də obyektiv hüquqi-siyasi qiymətin verilməsi mühüm vəzifə kimi qarşımızda durur. Soyqırımı aktı təkəcə onun qurbanlarına qarşı deyil, həm də bütün bəşəriyyət əleyhinə törədilmiş ağır cinayət hesab edilir. Cinayətkarların beynəlxalq hüquq normalarına uyğun olaraq layiqli cəzalarına çatması və gələcəkdə belə halların qarşısının alınması üçün ilk növbədə tarixin qanlı səhifələrinin dərinədən öyrənilməsi, proseslərin adekvat elmi dəyərləndirilməsi zəruridir. Ona görə də müxtəlif ölkələrin elm adamlarının səylərinin bu istiqamətdə birləşdirilməsi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Əminəm ki, Azərbaycan xalqının başına gətirilən amansız soyqırımların izlərinin hələ də itmədiyi Şamaxı şəhərində keçirilən III beynəlxalq elmi konfrans da əvvəlki toplantılar kimi faydalı olacaq, tarixi gerçəkliyin üzə çıxarılmasına, haqq və ədalətin zəfər çalmasına xidmət edəcəkdir. Sizə bu şərəfli işinizdə uğurlar arzulayıram.

*İlham Əliyev
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
Bakı şəhəri, 7 aprel 2016-cı il.*

**“XX əsrdə türk-müsəlman xalqlarına
qarşı soyqırımları” mövzusunda keçirilən
IV beynəlxalq elmi konfransın iştirakçılarna**

Hörmətli konfrans iştirakçıları!

Sizi soyqırımı problemlərinə dair Azərbaycanda keçirilən növbəti elmi konfransda səmimi qəlbdən salamlayıram.

Mürəkkəb geosiyasi proseslərin getdiyi indiki vaxtda sülh və sabitliyin təmin olunması tərəqqipərvər bəşəriyyəti narahat edən ən mühüm məsələlərdən biridir. Təəssüflə qeyd etməliyik ki, dünyada dinc birgəyaşayış normalarının pozulmasına rəvac verən ksenofobiya, ekstremizm, dini ayrı-seçkilik və terrorizm kimi hallar getdikcə artır. Qlobal təhlükəsizliyə zərbə vuran bu cür qorxulu meyillər hərbi toqquşmaların yaranmasına, mədəniyyət abidələrinin dağıdılmasına, günahsız insanların kütləvi şəkildə qətlə yetirilməsinə və mənəvi aşınmaya səbəb olur.

Konfransın keçirildiyi Lənkəran şəhərinin sakinləri də, ölkəmizin digər regionlarında olduğu kimi, hələ 1918-1919-cu illərdə erməni-daşnak quldur dəstələrinin törətdiyi qırğınların ağrı-acısını öz üzərində yaxından hiss etmişlər. Tarixin çətin sınaqlarından mətanətlə çıxaraq Azərbaycan dövlətinə sədaqəti, xalqımızın milli-mənəvi dəyərlərinə bağlılığı ilə həmişə qürur duyan cənub bölgəsindəki vətəndaşlarımız respublikamızın müstəqilliyi və ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizədə fəal iştirak etmiş, bu yolda çoxsaylı şəhidlər vermişlər.

Zəngin multikultural dəyərlərə, tolerantlıq ənənələrinə malik olan Azərbaycan dünyada sülhün və təhlükəsizliyin carçısı kimi çıxış edir, irqi, milli və dini ayrı-seçkiliyə qarşı prinsiplial

mövqe tutur. Deportasiya, etnik təmizləmə və kütləvi qırğınların sarsıntılarını tarixi yaddaşında yaşadan xalqımız bu ilin fevral ayında müasir dövrün ən dəhşətli faciələrindən biri olan Xocalı soyqırımının 25-ci ildönümünü dərin hüznə qeyd etdi. Şübhə yoxdur ki, soyqırımında birbaşa əli olan şəxslərin hələ də beynəlxalq hüquqi normalara uyğun olaraq layiqli şəkildə cəzalandırılmaması onları yeni qanlı əməllərə, hərbi təcavüzkarlıq niyyətlərini davam etdirməyə şirnikləndirir. Buna görə də insanlıq əleyhinə cinayətlərə obyektiv hüquqi-siyasi qiymətin verilməsinə, günahkarların ədalət məhkəməsi önünə çıxarılmasına nail olmaq üçün tarixi gerçəkliyin geniş elmi araşdırılması və nəticələrin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması olduqca vacibdir. İnanıram ki, bu mötəbər toplantıdakı müzakirələr, əvvəlki elmi məclislərdə olduğu kimi, acı həqiqətlərin müfəssəl şəkildə işıqlandırılmasına və soyqırımı törədənlərin tarix qarşısında mühakimə olunmasına öz töhfəsini verəcəkdir. Bu şərəfli və məsuliyyətli işinizdə sizə yeni nailiyyətlər arzulayıram.

*İlham Əliyev
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
Bakı, 21 aprel 2017-ci il.*

**“XX əsrdə türk-müsəlman xalqlarına
qarşı soyqırımları” mövzusunda
V beynəlxalq elmi konfransın iştirakçılara**

Hörmətli konfrans iştirakçıları!

Sizi ürəkdən salamlayır, soyqırımı problemlərinə həsr olunmuş beynəlxalq elmi konfransın işinə uğurlar arzulayıram.

Bu günlər xalqımıza qarşı 1918-ci ildə millətçi erməni-daşnak və bolşevik silahlı dəstələri tərəfindən törədilmiş soyqırımının 100 illiyinə təsadüf edir. Həmin dövrdə ölkəmizin müxtəlif regionlarını bürümüş milli-dini zəmində kütləvi qətl və talanlar konfransın təşkil olunduğu Qusar ərazisində də xüsusi amansızlıqla həyata keçirilmişdir. Çoxmillətli və çoxkonfessiyalı Azərbaycan cəmiyyəti tarix boyu xalqımızın məruz qaldığı etnik təmizləmə, deportasiya, terror və soyqırımı aktlarının ağrı-acısını unutmur, verdiyi qurbanların xatirəsini daim uca tutur.

Hazırda dünyada sülh və əmin-amanlığa qarşı təhdidlərin artması xalqların dinc birgəyaşayışına və qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığına ciddi təhlükə yaradır. Təəssüf ki, milli, irqi və dini ayrı-seçkilikdən doğan ekstremist fəaliyyət və terror müasir dövrün acı reallığına çevrilmişdir. Beynəlxalq birliyin planetimizin müxtəlif guşələrində cərəyan edən qanlı münaqişələrə və kütləvi zorakılıq hallarına ikili standartlar prizmasından yanaşması həmin dəhşətli bəlaların qarşısının alınması yolunda böyük maneə yaradır.

Dünyanı qanlı faciələrdən, dağıdıcı qüvvələrin qeyri-insani əməllərindən qorumaq üçün bütün etnik təmizləmə və soyqırımı hadisələrinin obyektiv hüquqi və siyasi qiymətləndirilməsi mü-

---

hüm əhəmiyyət kəsb edir. Ona görə də tarixin qaranlıq səhifələrinin dərindən araşdırılması, gerçək fakt və dəlillərə söykənən həqiqətlərin aşkara çıxarılaraq, geniş ictimaiyyətə çatdırılması ədalətli qərarların qəbul olunmasında vacib rol oynaya bilər.

İnanıram ki, bugünkü konfransda aparılan səmərəli müzakirələr soyqırımların tədqiqi sahəsində formalaşmış müsbət elmi ənənələri davam etdirəcək, dünya alimlərinin sanballı əsərlərinin işıq üzü görməsinə təkan verəcəkdir. Bu şərəfli və məsuliyyətli işinizdə hər birinizə uğurlar arzulayıram.

İlham Əliyev
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
Bakı şəhəri, 25 aprel 2018-ci il.

Dövlət Mükafatının təqdimetmə mərasimi (2012)

2012-ci il üçün Azərbaycan Respublikasının elm sahəsində Dövlət Mükafatının verilməsi haqqında

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin **SƏRƏNCAMI**

Azərbaycan Respublikasının Elm, mədəniyyət və ədəbiyyat üzrə Dövlət Mükafatları Komissiyasının təklifinə əsasən və Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq **qərara alıram:**

Qarabağın, Naxçıvanın və İrəvan xanlığının tarixinə dair silsilə əsərlərə görə 2012-ci il üçün Azərbaycan Respublikasının elm sahəsində Dövlət Mükafatı aşağıdakı şəxslərə verilsin:

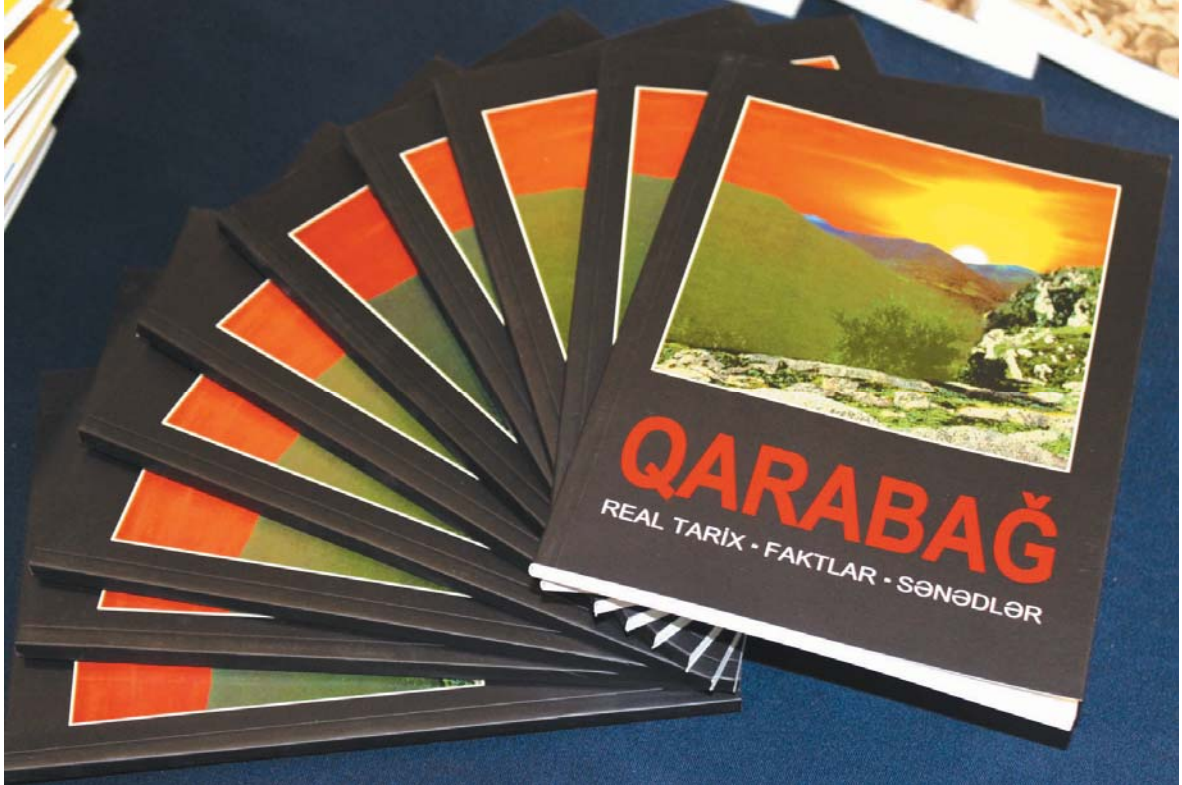
Yaqub Mikayıl oğlu Mahmudov
Kərim Kərəm oğlu Şükürov
Tofiq Teyyub oğlu Mustafazadə

Süleyman Abbas oğlu Məmmədov
Güntəkin Cəmil qızı Nəcəfli
Nazim Yusif oğlu Mustafayev
Göhər Nağı qızı Məmmədova
Hacı Nuru oğlu Həsənov
İsrafil Süleyman oğlu Məmmədov
Vidadi Umud oğlu Umudlu
Səidə Müzəffər qızı Hacıyeva
İradə Malik qızı Məmmədova
Nigar Rövşən qızı Gözəlova

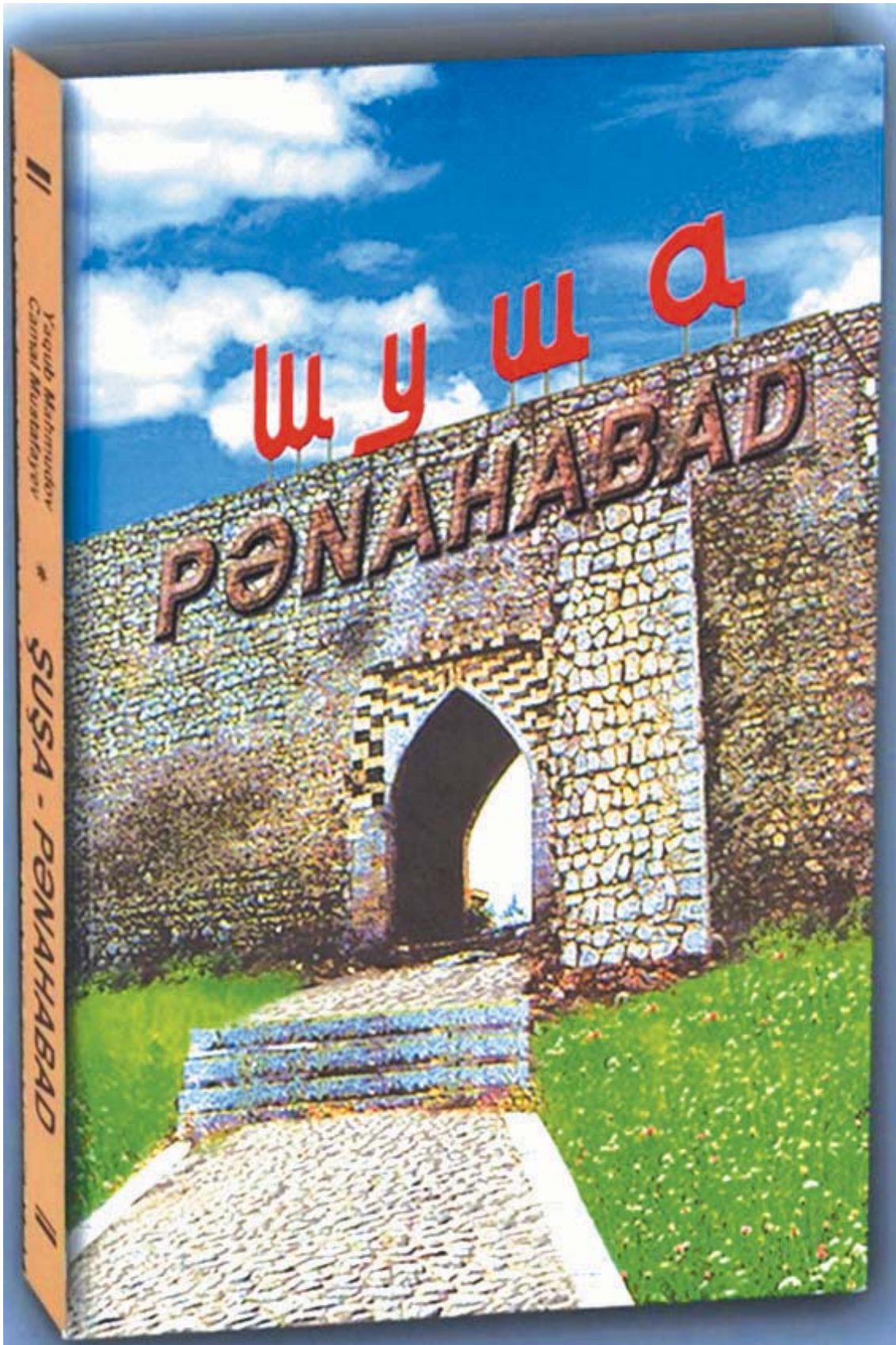
İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 25 may 2012-ci il

“Qarabađ: real tarix, faktlar, sənədlər” kitabı 7 dildə - Azərbaycan, türk, rus, ingilis, ərəb, fransız və alman dillərində çap olunub. Bu kitab 2005-ci ildə Moskvada keçirilən II Beynəlxalq “Kitab sənəti” müsabiqəsinin qalibi olub, 2012-ci ildə isə Dövlət Mükafatına layiq görülüb.

“Şuşa-Pənahabad” kitabı (Bakı, 2012)

“Qarabağ. Real tarix, kitabı beynəlxalq mü

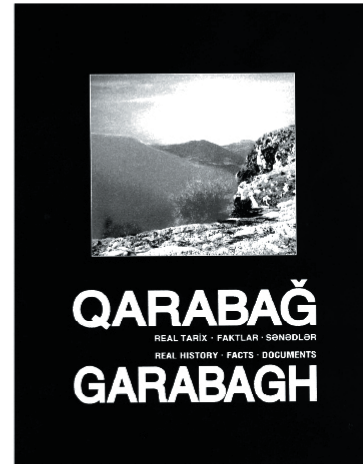
XIX yüzillikdə ermənilər Qafqaza - qədim Azərbaycan torpaqlarına köçürüldükdən sonra soydaşlarımızın qonaqpərvərliyindən sui-istifadə edərək azərbaycanlılara qarşı məkrli mübarizəyə başladılar. Vətənimizin ən münbit və bərəkətli torpaqlarında məskunlaşan ermənilərin zaman-zaman apardıqları müharibələr, deportasiyalar nəticəsində xalqımıza qarşı soyqırım və terrorlar törədilmiş, İrəvandakı əzəli torpaqlarımız tamamilə erməniləşdirilmişdir. Azərbaycan əraziləri hesabına ötən əsrin əvvəllərində yaradılan Ermənistan SSR sonralar torpaqlarımızı hissə-hissə mənimsəməklə kifayətlənməyərək Dağlıq Qarabağı və ətrafdakı 7 rayonu da işğal etdi.

İşğalçı dövlət ideoloji cəbhədə də azərbaycanlılara qarşı müharibəyə başladı. Məlum olduğu kimi, Dağlıq Qarabağ ərazisində yaradılan separatçı rejim indiyə qədər Zori Balayanın "Ocaq", "Artsak" adlı cızma-qarasını, ayn-ayrı ensiklopedik kitablar və digər nəşrlər çap edərək yaymaqdadır. Bütün bu yalan və böhtanla dolu kitablara tutarlı cavab vermək böyük əhəmiyyət kəsb edir. Torpaqlarımızın 20 faizinin hələ də işğal altında olduğu bir vaxtda Ermənistanın və erməni xalqının həqiqi simasını bütün səviyyələrdə dünyaya açıb göstərmək xüsusilə vacibdir.

Bu günlərdə xoş bir xəbər aldıq. Avqustun 18-19-da Moskvada MDB ölkələrinin ikinci beynəlxalq "Kitab sənəti" müsabiqəsində Azərbaycan və ingilis

dillərində çox nəfis şəkildə nəşr olunan "Qarabağ. Real tarix, faktlar, sənədlər" kitabı birinci yeri tutmuşdur. Azərbaycan kitab sənətinin böyük uğuru olan bu nəşr "Təhsil" nəşriyyatı tərəfindən buraxılıb. Kitabın müəllifləri Milli Məclisin deputatı, AMEA-nın Tarix İnstitutunun direktoru, əməkdar elm xadimi, tarix elmləri doktoru, professor Yaqub Mahmudov və institutun elmi işçisi, tarix elmləri namizədi, dosent Kərim Şükürovdur.

Kitaba ön sözü Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, YUNESKO-nun xoşməramlı səfiri Mehriban xanım Əliyeva yazmışdır. Mehriban xanım Əliyeva dünyada terrorçuluq və separatizmin dəhşətli faciələr törətdiyini vurğulayaraq bu faciələrin Azərbaycan xalqına yaxşı təniş olduğunu göstərir: **"Azərbaycan**

xalqı terrora, soyqırımlarına, zorakı deportasiyalara ən çox məruz qalmış xalqlardan biridir. Artıq 200 ildir ki, xalqımız faciələrlə dolu bir tarix yaşayır. Bu qanlı tarix XIX əsrin əvvəllərində çar Rusiyasının erməniləri kütləvi surətdə İran və Türkiyədən bizim torpaqlara köçürdüyü vaxtdan başlamışdır".

Umummilli lider Heydər Əliyevin əziz xatirəsinə həsr olunan "Qarabağ. Real tarix, faktlar, sənədlər" kitabı bəzədə məlumat verən Y.Mahmudov bildirdi ki, əsərdə Qarabağ tarixinə dair real faktlar, tarixi sənədlər, gerçək hadisələr və erməni təcavüzkarlarının mənfur niyyəti-

faktlar, sənədlər” səbiqədə qalib gəldi

nin ifşası öz əksini tapmışdır. Əsərdə ilk dəfədir ki, Qarabağ tarixi bütöv halda - ən qədim dövrlərdən bu günədək təkzib-olunmaz sənədlər və fotosəkillər əsasında şərh olunur. Y.Mahmudov bildirdi ki, ermənilər təkcə Qarabağın tarixini saxtalaşdıran kitablar deyil, həm də xəritələr çap edirlər. Məsələn, "Yeni Ermənistan Respublikası" adlanan xəritədə Dağlıq Qarabağ ərazisi də Ermənistanın sərhədləri daxilində verilib. Beləliklə, ermənilər beynəlxalq təşkilatlarda və ictimaiyyətdə Qarabağ ərazisinin Ermənistan torpağı olması fikrini formalaşdırmağa cəhd göstərirlər. Bu baxımdan "Qarabağ. Real tarix, faktlar, sənədlər" kitabı qarabağşünaslıq sahəsində böyük uğur hesab oluna bilər. Y.Mahmudovun sözlərinə görə, bu kitabdakı faktların beynəlxalq aləmdə ayrı-ayrı təftişçilər tərəfindən diqqətlə araşdırılacağını nəzərə alıb çapa hazırlayarkən sənədlər arxiv sənədlərindən istifadə olunub. O bildirdi ki, əsərdə "Dağlıq Qarabağ" anlayışına toxunulub və bunun qondarma olduğu göstərilib. Çünki tarixdə belə bir anlayış deyil, vahid "Qarabağ" toponimi olub.

Kitabda Xocalı soyqırımı, Qarabağdan çıxan böyük dövlət adamları, məşhur incəsənət xadimləri haqqında da zəngin məlumatlar verilir. Nəşrdə ermənilərin Qarabağa gəlmə olmaları onların öz mənbələrinə istinadən faktlarla təsdiq olunur.

Y.Mahmudovun fikrincə, ermənilər Qarabağ və Naxçıvana ona görə iddialı olublar ki, qədim Naxçıvanın hesabına özlərinin qədimliklərini, Qarabağın hesabına isə dövlətçiliklərini sübut etsinlər.

Kitabda müəlliflər tərəfindən alban məliklərinin də Qarabağa gəlmə olduqları göstərilir.

Kitabın yüksək səviyyədə hazırlanmasında Milli Təhlükəsizlik Nazirliyinin Strateji Araşdırmalar Mərkəzi, Milli Arxiv İdarəsi, AMEA-nın Tarix İnstitutu, Azərbaycan Mədəniyyət Fondunun "Qarabağ" filialı, Şuşa Rayon Mədəniyyət Şöbəsi yaxından iştirak ediblər.

MDB ölkələrinin beynəlxalq kitab müsabiqəsi ikinci dəfədir ki, keçirilir. Beynəlxalq əhəmiyyəti ilbəlil artan bu tədbirə son dərəcə nəfis tərtib olunmuş, poliqrafik icra baxımından yüksək keyfiyyətə malik kitablar təqdim olunur. Builki müsabiqəyə 11 nominasiya üzrə MDB ölkələrində nəşr olunmuş 200-dən çox kitab təqdim olunmuşdur. Ukrayna, Rusiya və Belarusdan müsabiqəyə göndərilən kitablar arasında çox bahalı, təbii dəri, xüsusi döymə üzlü, maya dəyəri 400 ABŞ dollarından yuxarı kitablar olmasına, münisiflər heyətinin erməni üzvünün bütün canfəşanlılığına baxmayaraq, Qarabağla, onun tarixi ilə bağlı Azərbaycan həqiqətlərini əks etdirən "Qarabağ. Real tarix, faktlar, sənədlər" kitabı müsabiqədə qalib gəldi.

Mədəniyyət Nazirliyinin nəşriyyatlar şöbəsinin müdiri, MDB ölkələrinin ikinci beynəlxalq "Kitab sənəti" müsabiqəsinin təşkilat komitəsinin üzvü Çingiz Əlioğlu bildirdi ki, bu müsabiqənin münisiflər heyətinin 17 üzvü var. Onlardan 11 nəfəri səsvermə hüququna malikdir. Ən yüksək bal 5 baldır. "Qarabağ. Real tarix, faktlar, sənədlər" kitabı 55 mümkün bal-dan 51 bal toplayaraq "Qəribə, maraqlı

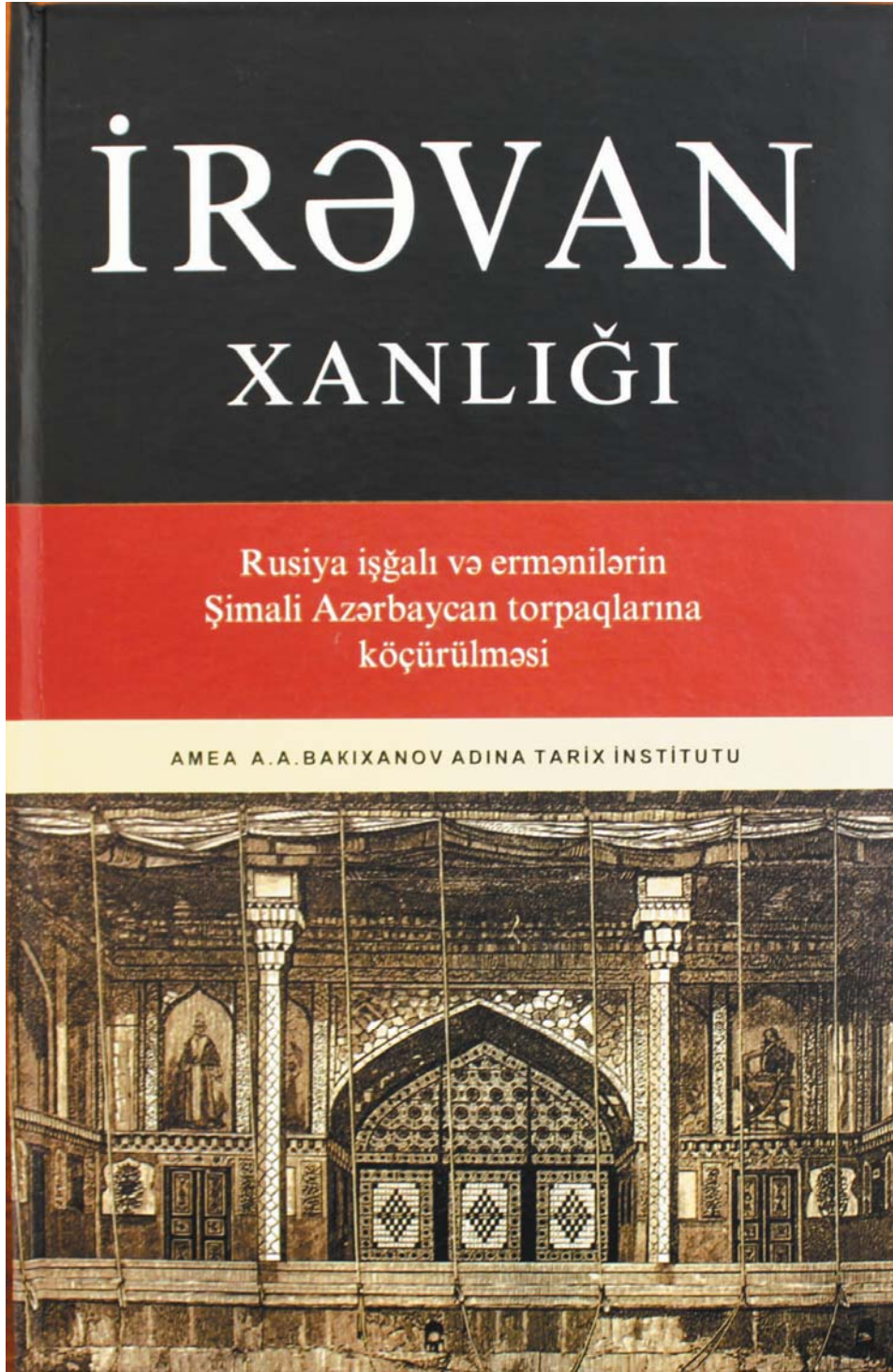
taleli kitablar" nominasiyasında birinci yeri tutdu. Münisiflər heyətinin 11 üzvündən 10-u bu kitaba maksimal qiymət - 5 bal verdi. Yalnız Ermənistan nümayəndəsi onların iç üzünü obyektiv faktlar və sənədlər əsasında ifşa edən nəşri 1 balla qiymətləndirməli oldu. Ç.Əlioğlu kitabda real faktlardan, o cümlədən çar Rusiyasının arxivlərindən qalan sənədlərdən istifadə olunduğunu vurğulayaraq son 10-15 il ərzində ermənilərlə aparılan ideoloji mübarizədə bu nəşrin böyük önəm kəsb etdiyini söylədi. "Qarabağ. Real tarix, faktlar, sənədlər" kitabı təkcə Azərbaycan əlminin, kitab nəşrinin deyil, həm də mədəniyyətinin, bütövlükdə Azərbaycanın qələbəsidir.

Kitabın nəfis şəkildə işıq üzü gördüyü "Təhsil" nəşriyyatının direktoru Bəhruz Axundov deyir ki, "Qarabağ. Real tarix, faktlar, sənədlər" kitabının Azərbaycanda hazırlanması ölkə poliqrafiyasının yaxşı mənadə nəyə qədər olduğunu əyani surətdə göstərdi. İstədik həmin toplu kütləvi tirajla çap olunsun və dünyanın hər yerinə yayılsın. Yəqin ki, bu istiqamətdə müvafiq təşkilatlar əllərindən gələnlə köməyi edəcəklər. Əminik ki, təkcə Qarabağ deyil, Azərbaycanın digər qədim torpaqları haqqında da bu cür sənədlər hazırlanacaq və poliqrafik cəhətdən yüksək səviyyədə çap oluna-raq bütün dünyaya yayılacaq. Bu, bizim ideoloji cəbhədə işğalçı Ermənistanı qarşı mübarizədə zəfər çalmaqımız istiqamətində əhəmiyyətli addımlardan olar.

*İqrar CƏFƏROĞLU,
"Azərbaycan"*

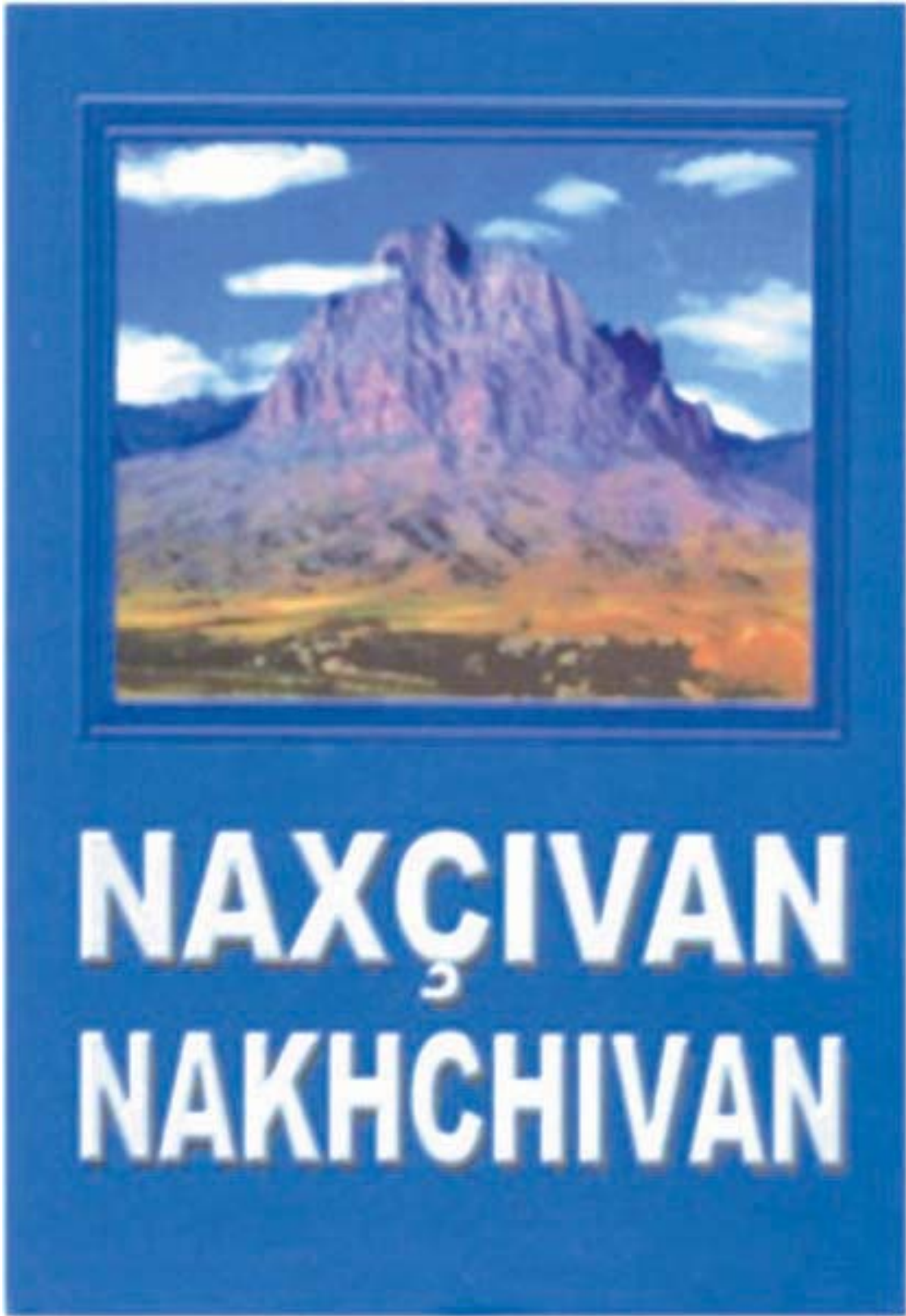
"Qarabağ: real tarix, faktlar, sənədlər" kitabı beynəlxalq müsabiqədə qalib gəldi // "Azərbaycan" qəzeti. - 2005.

- 31 avqust.

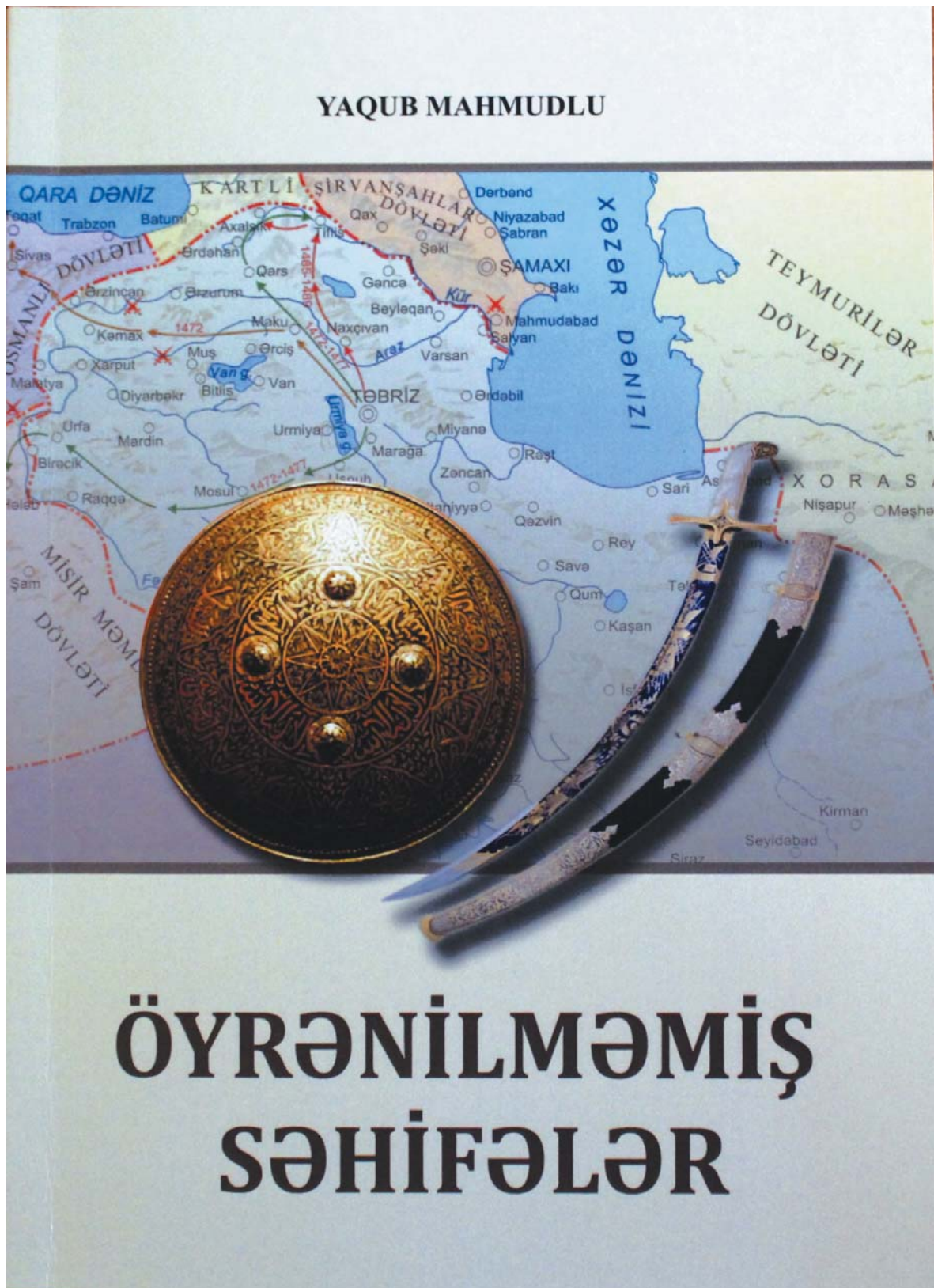
“İrəvan xanlığı: Rusiya işğalı və ermənilərin Şimali Azərbaycan torpaqlarına köçürülməsi” kitabı 9 dildə - Azərbaycan, türk, ingilis, rus, rumın, italyan, ərəb, ispan və alman dillərində çap olunub. Bu kitab 2010-cu ildə “Humay” milli mükafatına, 2012-ci ildə isə Dövlət Mükafatına layiq görülüb.

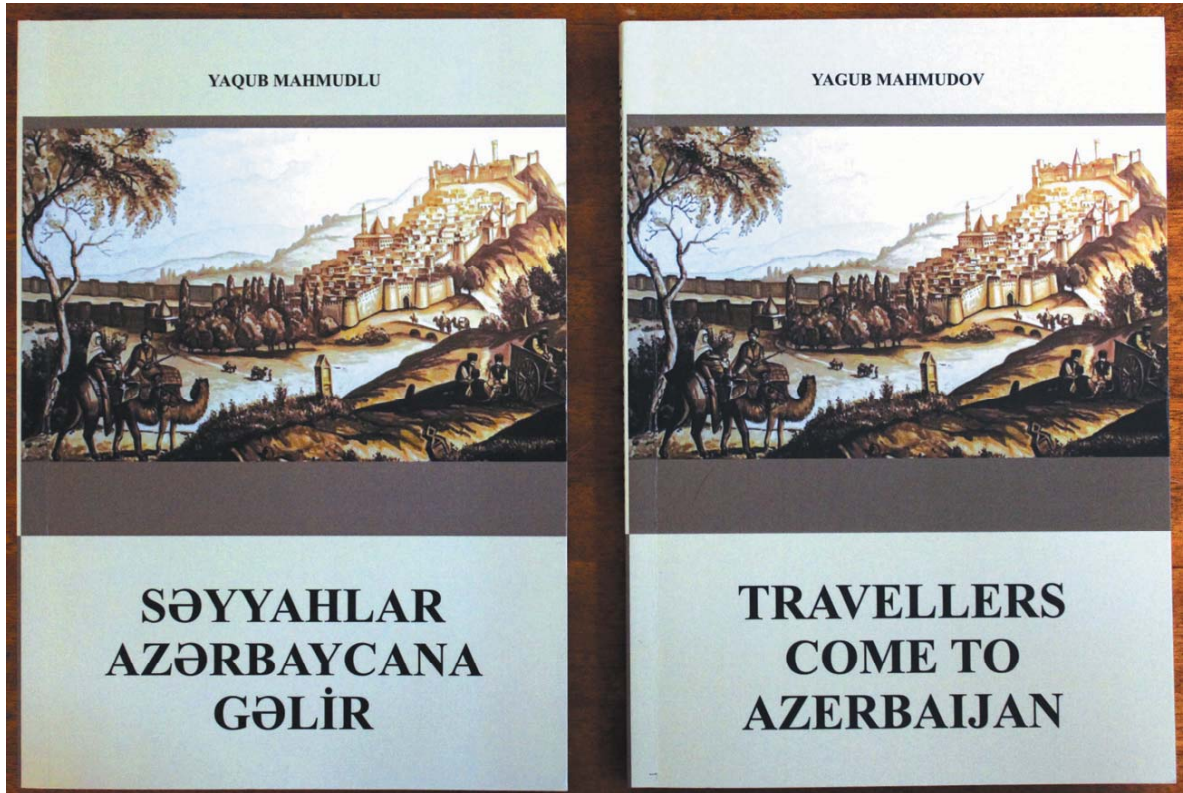

“Naxçıvan: tarixi və abidələri” kitabı (Azərbaycan və ingilis dillərində) 2012-ci ildə Dövlət Mükafatına layiq görülüb.

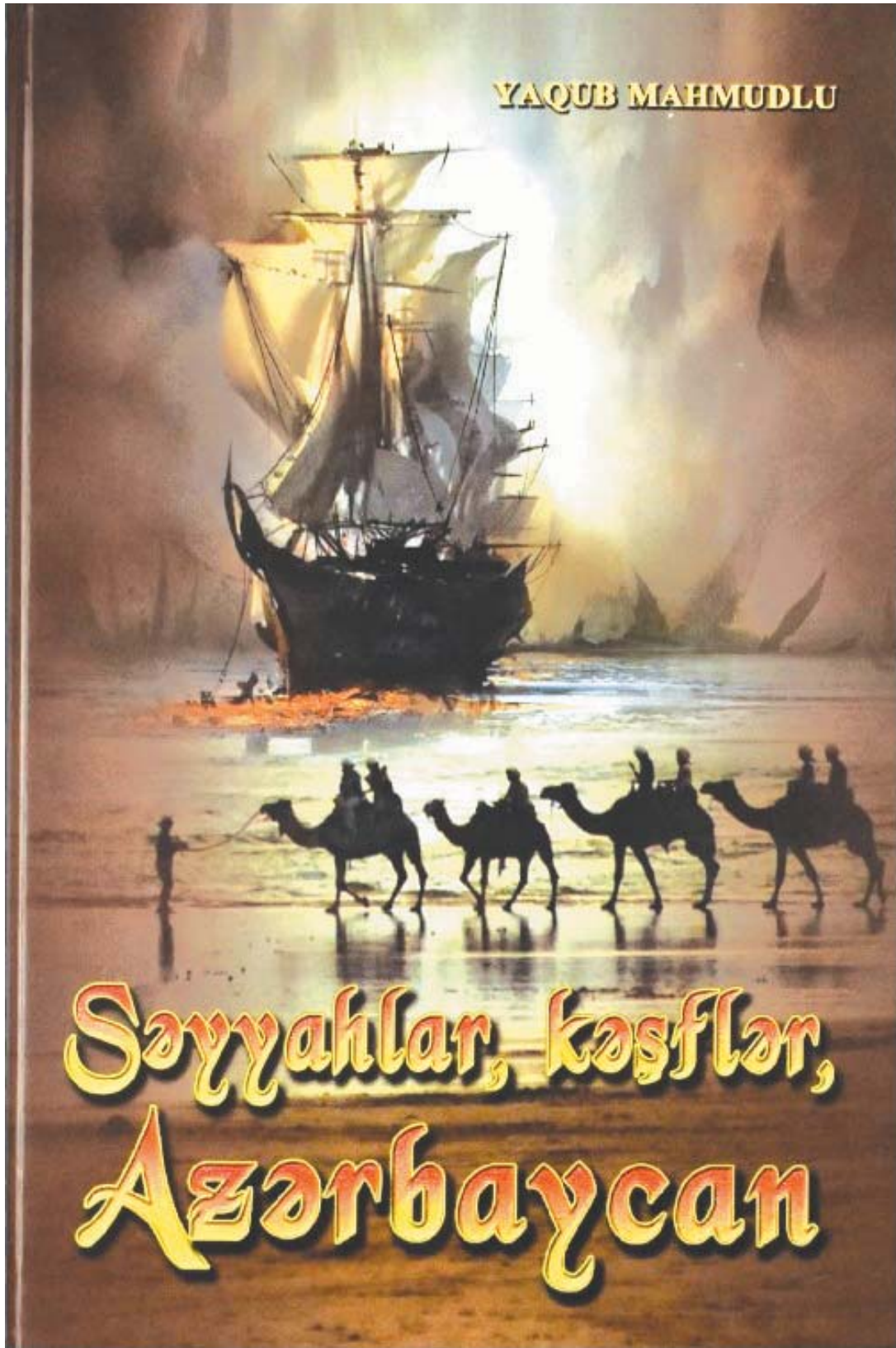

*Yaqub Mahmudovun "Öyrənilməmiş səhifələr"
kitabı 1972 və 2020-ci illərdə nəşr olunub.*

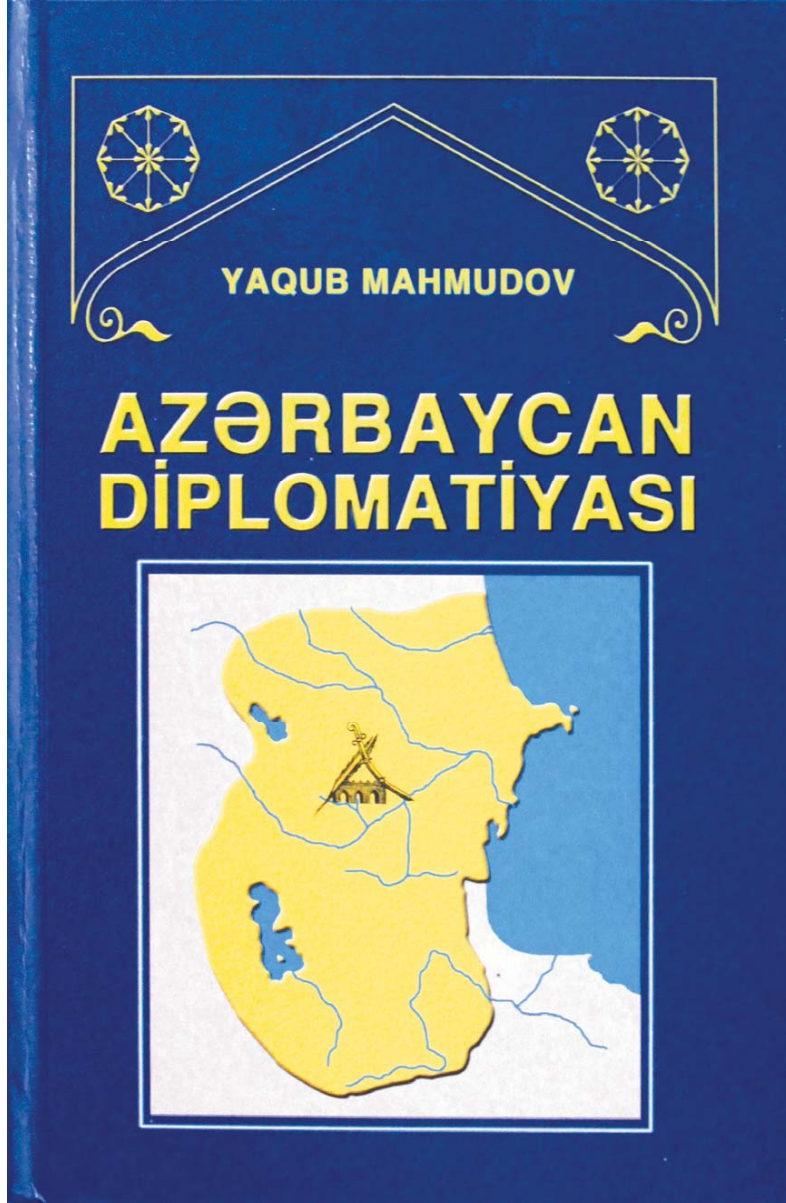
*Yaqub Mahmudovun "Səyyahlar Azərbaycanca gəlir"
kitabı Azərbaycan (1977 və 2020) və ingilis (2020)
dillərində nəşr olunub.*

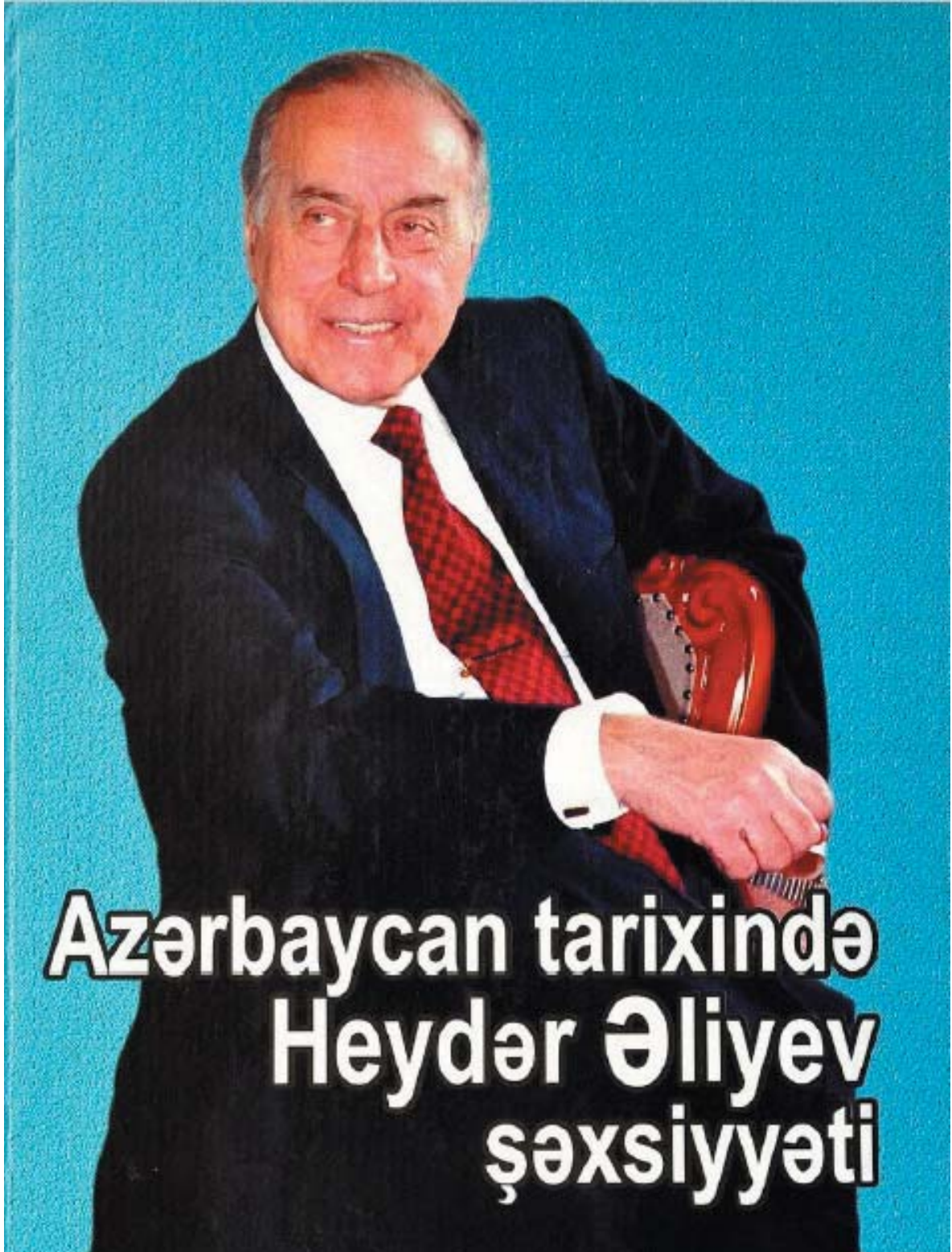
Yaqub Mahmudovun "Səyyahlar, kəşflər, Azərbaycan" kitabı 2 dəfə - 1985 və 2012-ci illərdə çap olunub.

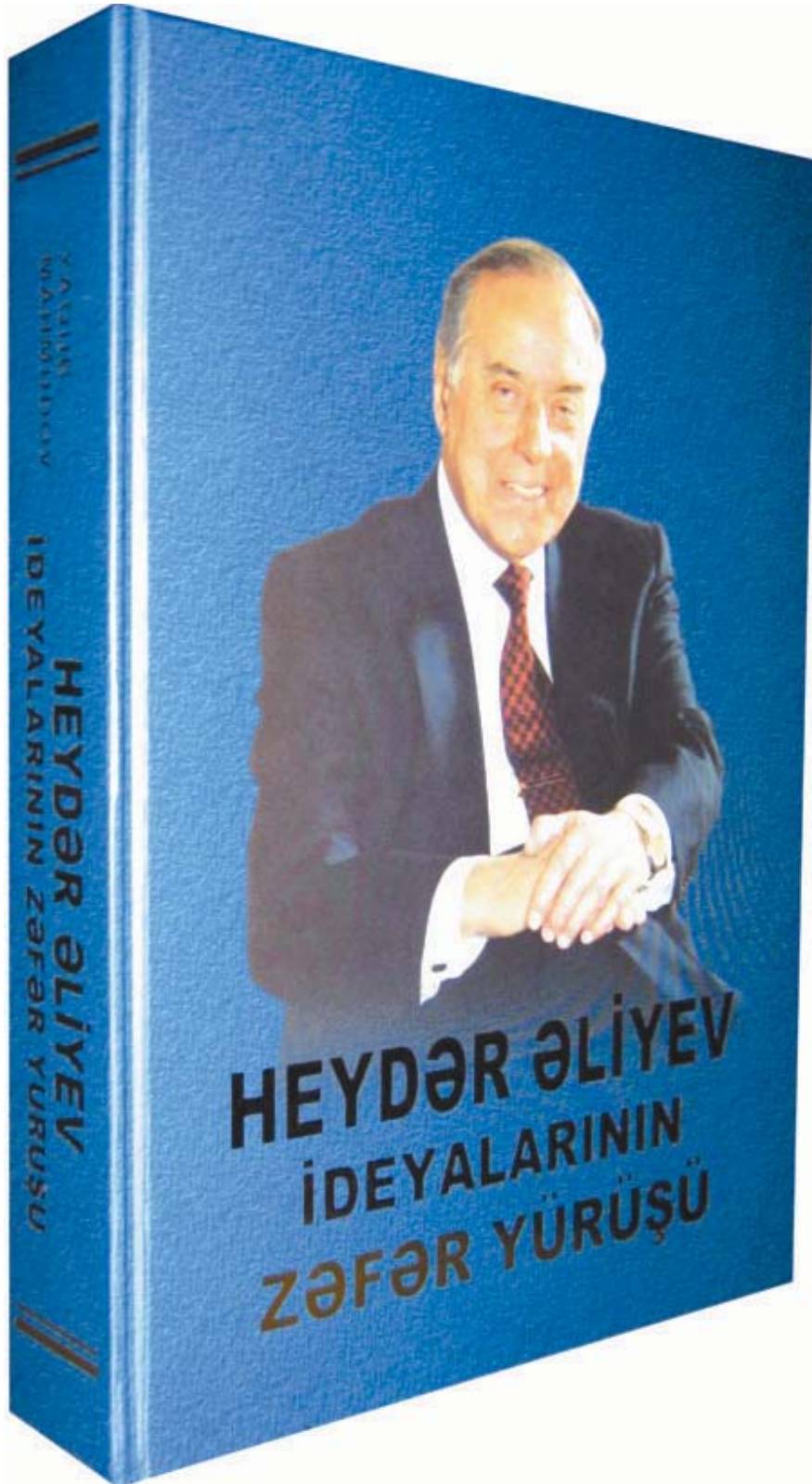
Yaqub Mahmudovun Azərbaycanın dövlətçilik tarixinə həsr olunmuş "Ağqoyunlu və Səfəvi dövlətlərinin Qərbi Avropa ölkələri ilə qarşılıqlı əlaqələri (XV əsrin II yarısı-XVII əsrin əvvəlləri)" kitabı Moskva Dövlət Universiteti "Orta əsrlər tarixi" kafedrasının qərarı ilə 1991-ci ildə çap olunub.

Yaqub Mahmudovun "Azərbaycan diplomatiyası" kitabı Azərbaycan, türk, rus, ingilis və italyan dillərində nəşr olunub. Nəşrdə yazılır ki, Çaldıran döyüşündə (1514) türk dünyası, bütövlükdə islam aləmi ağır məğlubiyyətə uğradı. Bu qardaş qırğını bütün əvvəlki fəlakətlərdən fərqli olaraq Qərb müstəmləkəçilərinin Şərqdə möhkəmlənməkdə olduğu dövrə təsadüf edirdi. Bu mənada Çaldıran döyüşü türk-islam dünyasının tarixi faciəsi, Qərb müstəmləkəçilərinin isə strateji qələbəsi idi. Bu döyüş Azərbaycan və Türkiyə üçün tarixin ibrət dərslidir.

Yaqub Mahmudovun "Azərbaycan tarixində Heydər Əliyev şəxsiyyəti" kitabı (Bakı, 2002)

Yaqub Mahmudovun "Heydər Əliyev ideyalarının zəfər yürüşü" kitabı Azərbaycan, rus və ukrain dillərində nəşr olunub.

“Heydər Əliyev” ikicildliyi ulu öndər Heydər Əliyevin dövlətçilik fəaliyyətinin akademik səviyyədə araşdırılması yolunda ilk təşəbbüsdür.

İlham Əliyev

və

AZƏRBAYCAN TARİX ELMİ

*Yaqub Mahmudovun "İlham Əliyev və Azərbaycan tarix elmi"
kitabı (Bakı, 2014)*

Prezident İlham Əliyevin AMEA-nın 70 illik yubileyinə həsr olunmuş ümumi yığıncaqdakı nitqindən (9 noyabr, 2015):

“Çox şadam ki, mənim tövsiyəmlə İrəvan xanlığı haqqında çox sanballı elmi əsər yaradılıb, bir neçə xarici dilə tərcümə edilibdir. Bu əsərlər faktlar, həqiqətlər üzərində yaradılır.

Hesab edirəm, vaxt gəlib çatıb ki, müstəqillik dövrünə həsr edilən sanballı elmi əsər də yaradılsın. Gələn il biz müstəqilliyimizin 25 illiyini qeyd edəcəyik. Hesab edirəm ki, o vaxta qədər əgər belə sanballı elmi əsər yaradılsa, bayramımıza çox yaxşı töhfə ola bilər”.

Beş kitabdan ibarət “Azərbaycan Respublikasının tarixi” ikicildliyi Azərbaycanın müstəqillik dövrü tarixinin akademik səviyyədə araşdırılması yolunda ilk təşəbbüsdür.

Ягуб Махмудов

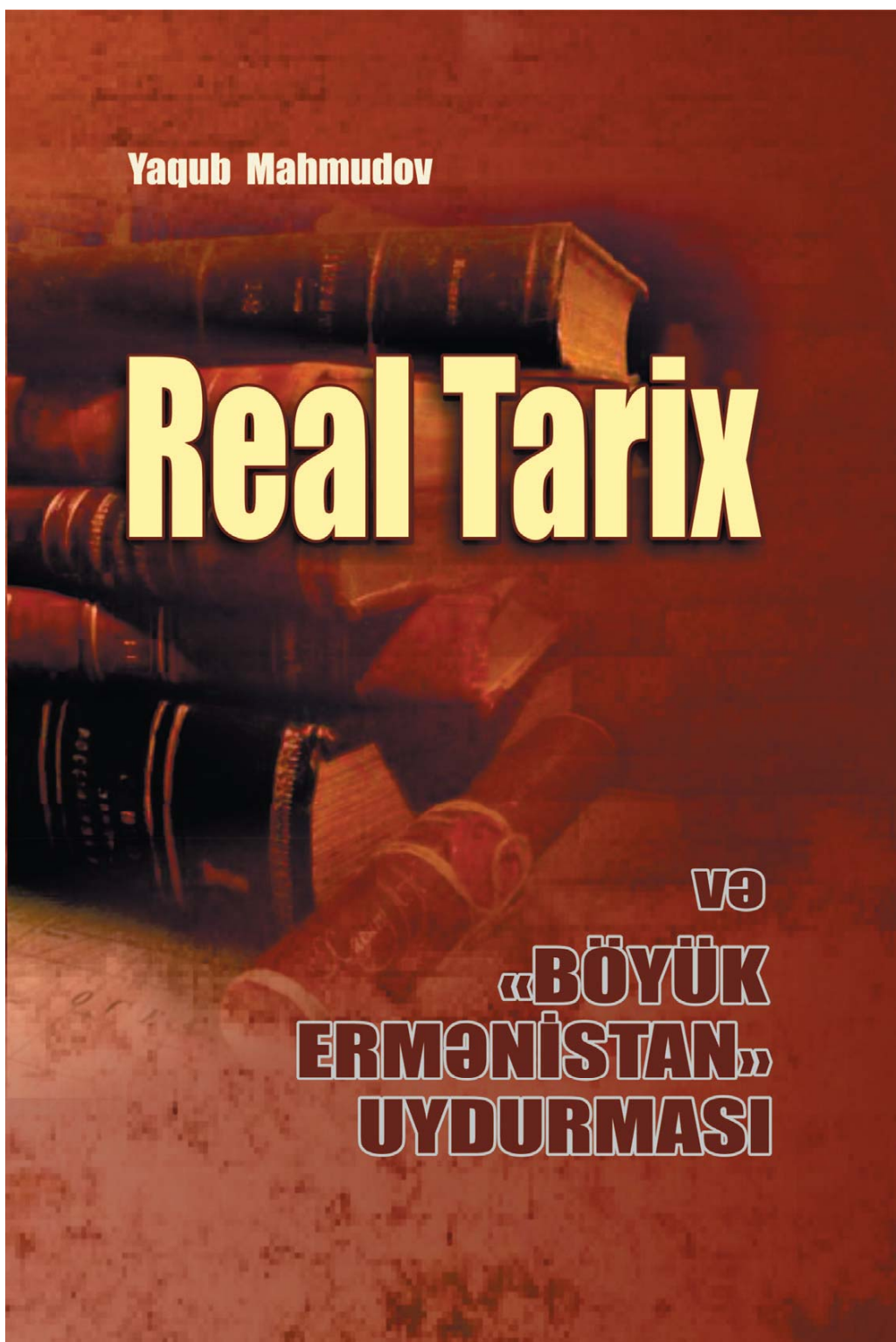
ГЕНОЦИД

ТЮРКО-МУСУЛЬМАНСКОГО
НАСЕЛЕНИЯ АЗЕРБАЙДЖАНА

В 1918-1920 ГОДАХ

Yaqub Mahmudovun "1918-1920-ci illərdə Azərbaycanın türk-müsəlman əhalisinin soyqırımı" kitabı rus, ingilis, gürcü və polyak dillərində nəşr olunub.

Yaqub Mahmudovun "Real tarix və "Böyük Ermənistan" uydurması" kitabı 11 dildə - Azərbaycan, türk, rus, ingilis, gürcü, ərəb, fars, alman, ispan, fransız və ibri dillərində çap olunub.

Yaqub Mahmudov

SAXTAKARLARIN
YALANÇI ELMİ

YAXUD

ERMƏNİSAYAĞI
«TARİX»

Yaqub Mahmudovun "Saxtakarların yalançı elmi, yaxud ermənisayağı "tarix" kitabı Azərbaycan, rus, ingilis və gürcü dillərində çap olunub.

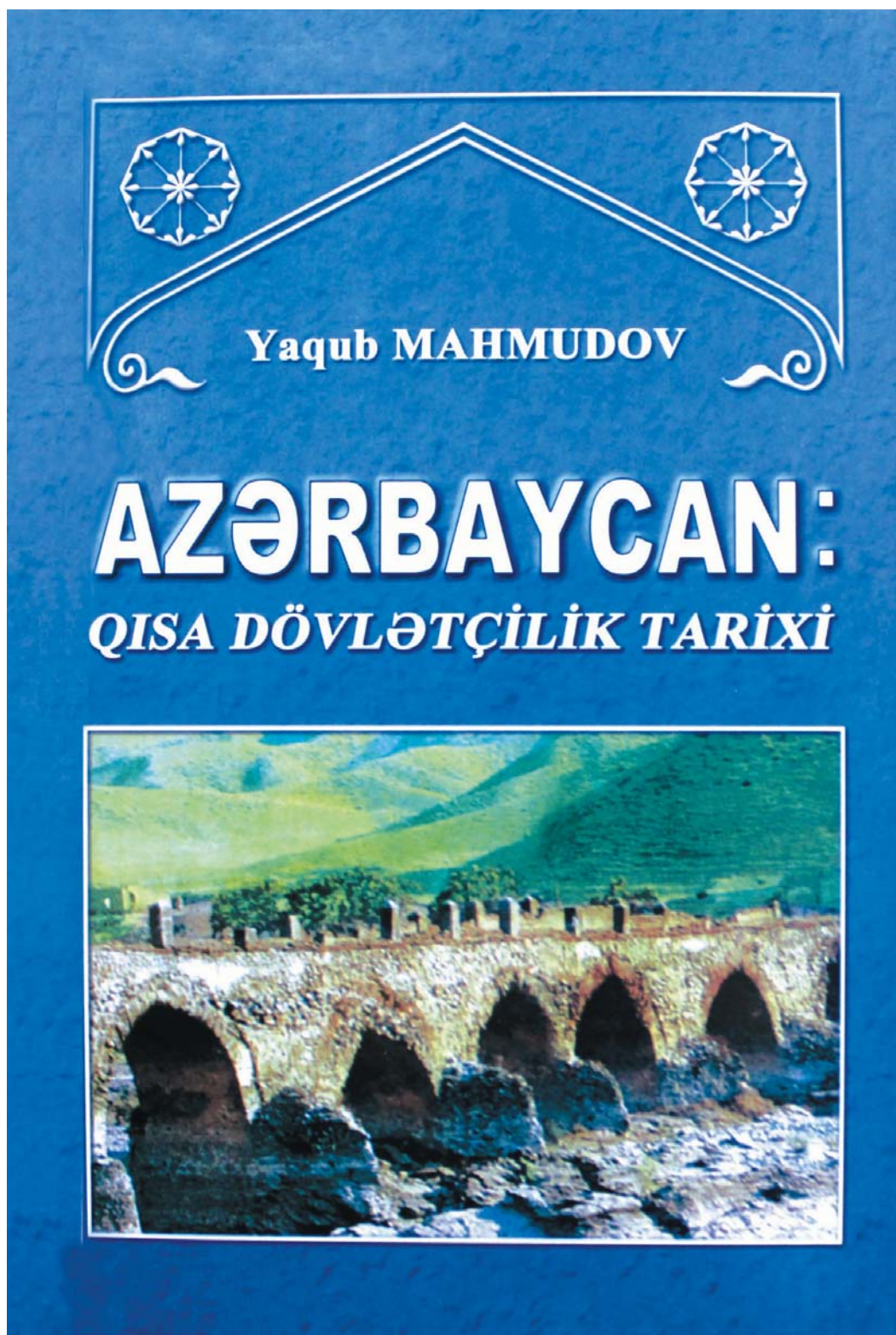

*İkicildlik "Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti
Ensiklopediyası" (Bakı, 2014)*

Yaqub Mahmudovun mediaya açıqlamasından (2 yanvar, 2018):

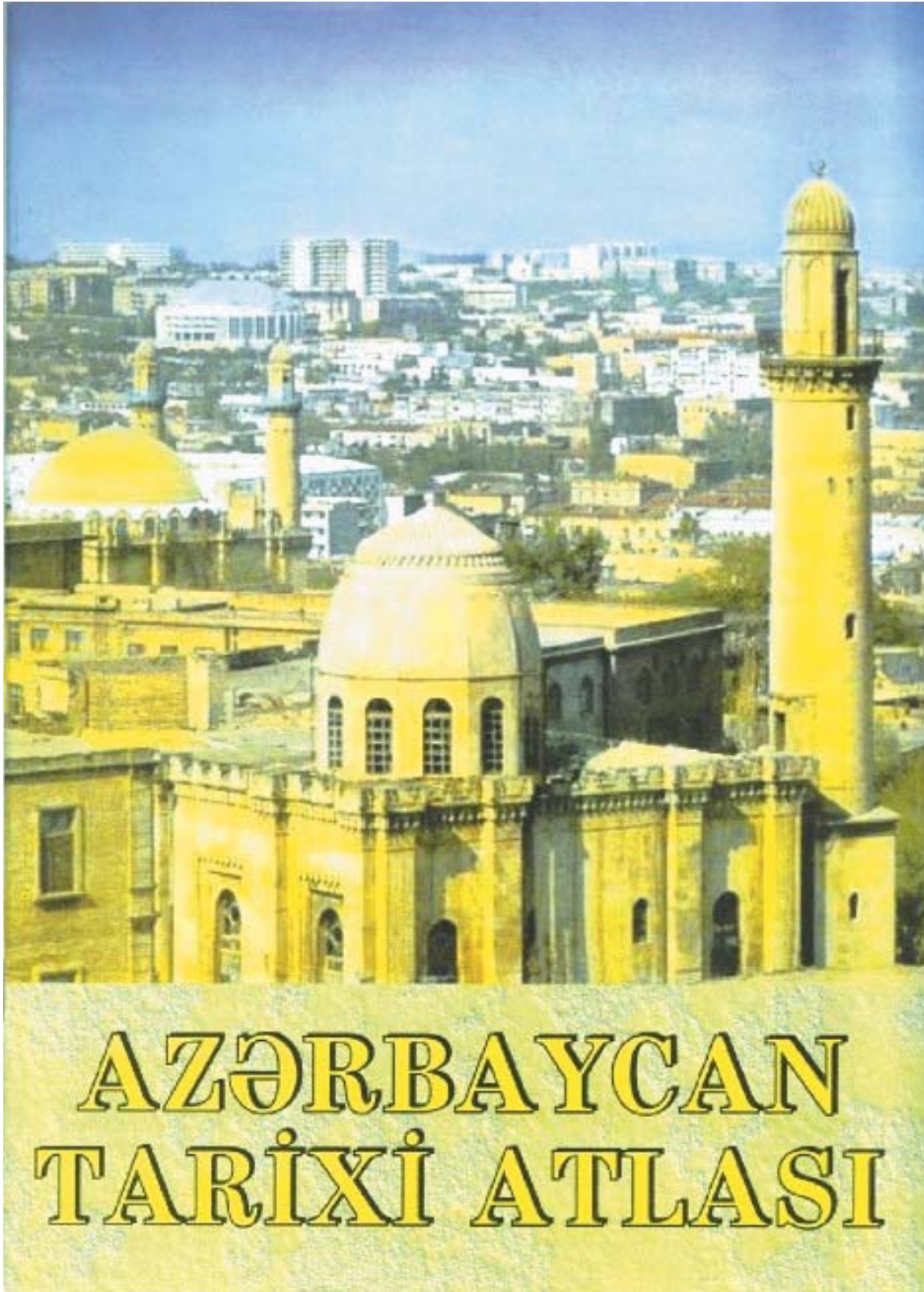
“Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Ensiklopediyası”nın baş redaktoruyam. Mənə təsir ola bilərdi, istiqamət verilə bilərdi. Bunlar olmayıb və biz buna yol da verməmişik. Açıb məqalələrin həcminə də baxa bilərsiniz. Onların hamısını bir-bir əlimdən keçirmişəm. Qoymamışam ora yad barmaq dəysin, kimisə kiçiltsinlər, kimisə qaldırsınlar. Cümhuriyyət haqda ən ötkəm fikirləri ulu öndər Heydər Əliyev söyləyib, adlarını çəkərək deyib. Hər il Respublika Günü qeyd olunur. Prezident İlham Əliyev Cümhuriyyətə xüsusi qiymət verir. İstiqlal Bəyannaməsinə abidə qoyuldu. Rəsulzadə Cümhuriyyətin banilərindən biridir, bu rolunu onun əlindən heç kim ala bilməz. Topçubaşovun rolunu da kiçiltməyə heç kəsin haqqı yoxdur”.

*Yaqub Mahmudovun "Azərbaycan: qısa dövlətçilik tarixi"
kitabı 5 dildə - Azərbaycan, rus, ingilis, urdu və ukrain
dillərində nəşr olunub.*

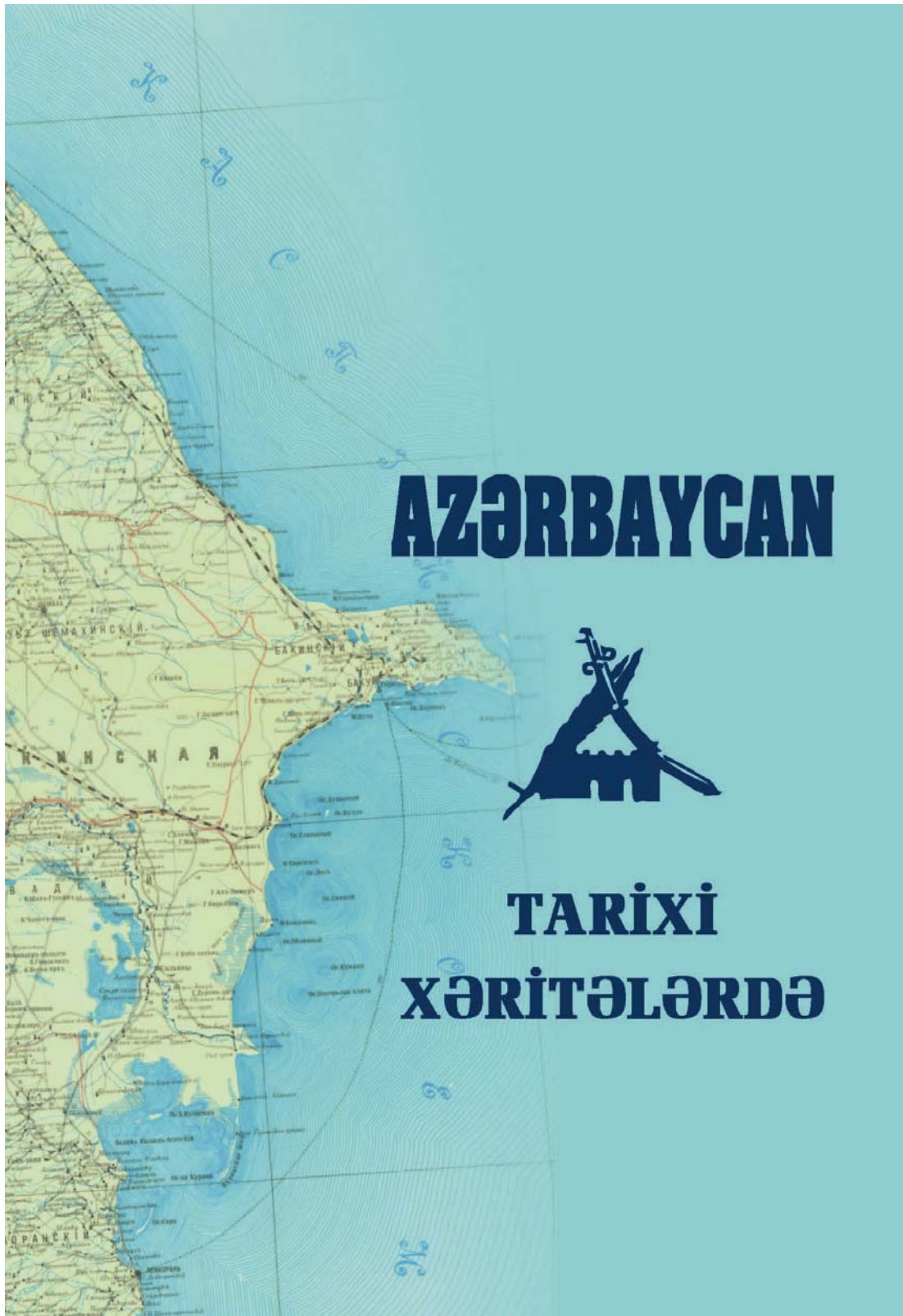

*İlk "Azərbaycan Tarixi Atlası" (Bakı, 2007).
Atlasın xüsusi məzmunu Yaqub Mahmudovun rəhbərliyi
və redaktəsi ilə işlənilib.*

Yaqub Mahmudovun "Azərbaycan xalqının İrəvan və ətrafındakı torpaqlara tarixi varislik hüququ bərpa olunmalıdır" kitabı (Azərbaycan, rus və ingilis dillərində)

"Azərbaycan Tarixi Xəritələrdə" atlası (Bakı, 2022)

Yaqub Mahmudovun 15 cildlik "Seçilmiş əsərləri"

Y.M.Mahmudovun
1-ci dərəcəli “Əmək” ordeni
ilə təltif edilməsi haqqında

**Azərbaycan Respublikası
Prezidentinin Sərəncamı**

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 23-cü bəndini rəhbər tutaraq **qərara alıram**:

Azərbaycan tarixinin tədqiqi sahəsində uzunmüddətli səmərəli fəaliyyətinə görə Yaqub Mikayıl oğlu Mahmudov 1-ci dərəcəli “Əmək” ordeni ilə təltif edilsin.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 9 fevral 2019-cu il

Yaqub Mahmudov 2019-cu ildə Türk Dünyası AraŐtırmaları Beynəlxalq Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü seçilib.

Türk Dünyası Araştırmaları Beynəlxalq Elmlər Akademiyası 2019-cu ildə Yaqub Mahmudovu türk dünyası elminə verdiyi böyük töhfələrə görə "Beynəlxalq Qızıl Ulduz" medalı ilə təltif edib. Bu medala türk dünyasının çox məşhur insanları – Süleyman Dəmirəl, Rauf Denktaş, Çingiz Aytmatov, İhsan Doğramacı və başqaları layiq görülüblər.

Türk Dünyası Araştırmaları Beynəlxalq Elmlər Akademiyası 2019-cu ildə Yaqub Mahmudovu türk dünyası elmi və təhsilindəki böyük xidmətlərinə görə Beynəlxalq Atatürk Mükafatı ilə təltif edib.

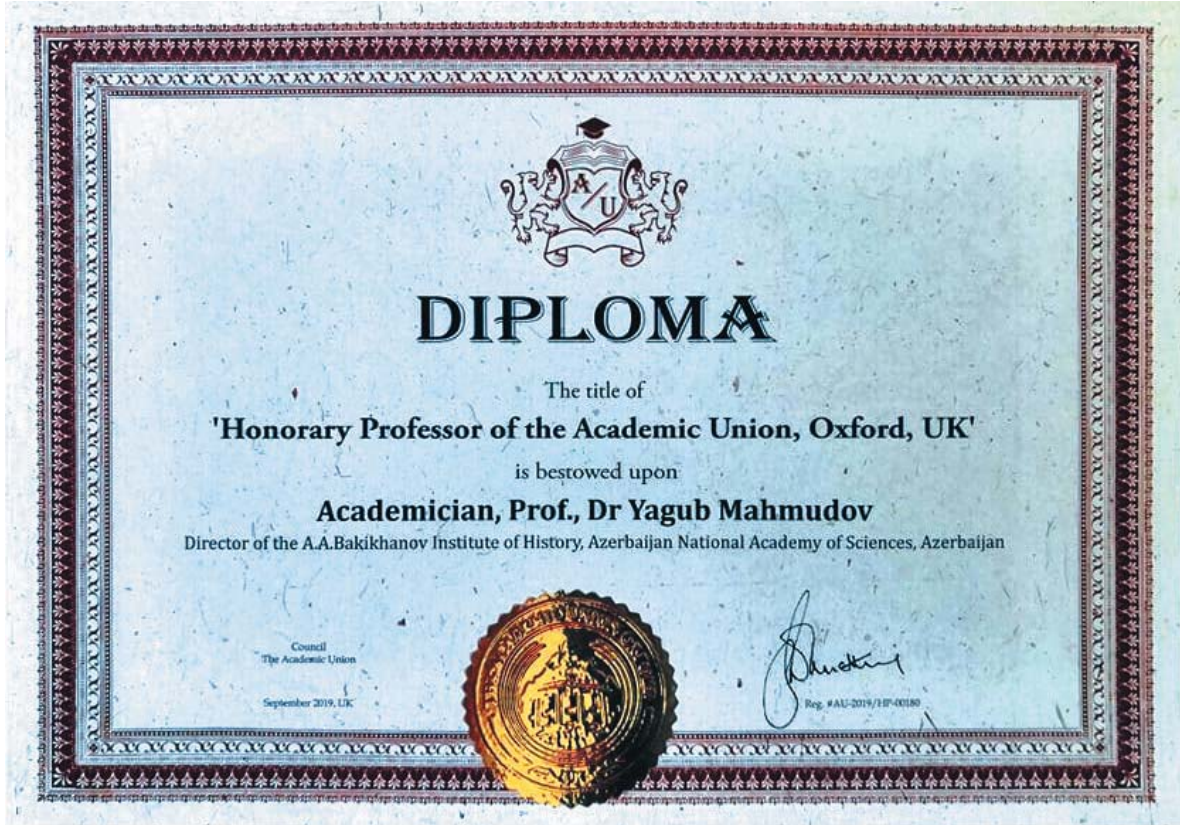

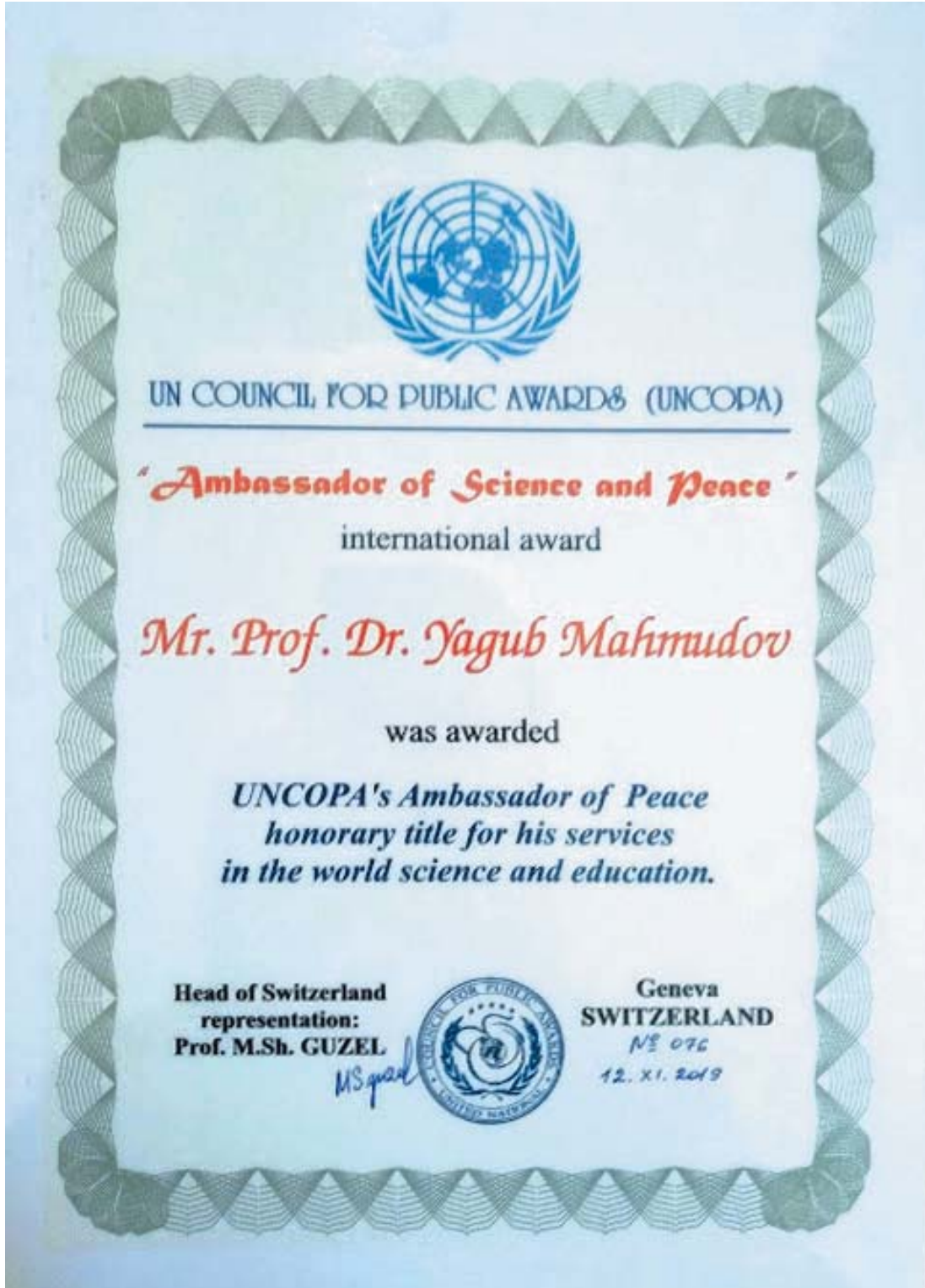
*Türk Dünyası Araştırmaları Beynəlxalq
Elmlər Akademiyası 2020-ci ildə Yaqub Mahmudovu
2019-cu ildəki uğurlarına görə "Türk dünyasında
ilin elm adamı" Beynəlxalq mükafatı ilə təltif edib.*

Beynəlxalq Sokrat Komitəsi 2012-ci ildə Yaqub Mahmudovu dünya elminə verdiyi töhfələrə görə "Elmdə ad" ("The Name in Science") fəxri titulu və "Dünya elminə töhfə" ("For contribution to world science") medalı ilə təltif edib. Bununla da, o, XXI əsrin məşhur elm adamlarının siyahısına daxil edilib.

Yaqub Mahmudov 2019-cu ildə müasir cəmiyyətdəki peşə nailiyyətlərinə görə Böyük Britaniyanın Oksford Akademik Birliyinin fəxri professoru adına ("Honorary Professor of the Academic Union, Oxford, UK") layiq görülüb.

*Millətlərin Birləşmiş İctimai Təltif Şurası
 (UN Council for Public Awards - UNCOPA) 2019-cu ildə
 Yaqub Mahmudovu dünya elmi və təhsilindəki xidmətlərinə
 görə "Sülh səfiri" fəxri titulu ilə təltif edib.*

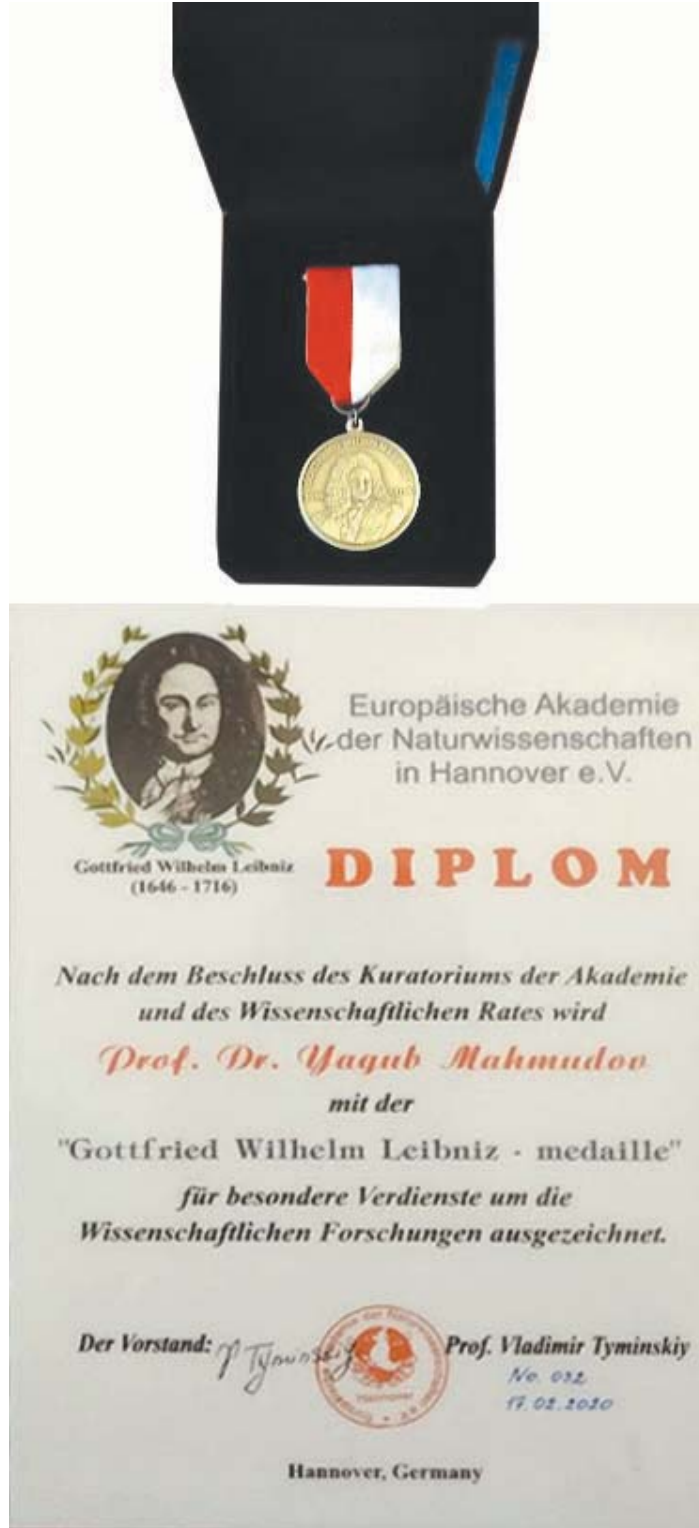
Millətlərin Birləşmiş İctimai Təltif Şurası (UN Council for Public Awards - UNCOPA) 2019-cu ildə Yaqub Mahmudovu dünya elmi və təhsilindəki xidmətlərinə görə "Avropa xidmət" ordeni ilə təltif edib.

Millətlərin Birləşmiş İctimai Təltif Şurası (UN Council for Public Awards - UNCOPA) 2020-ci ildə Yaqub Mahmudovu dünya elmi və təhsilindəki xidmətlərinə görə "Avropa lideri ulduzu" ordeni ilə təltif edib.

*Yaqub Mahmudov 2020-ci ildə Avropa Təbiət Elmləri
Akademiyasının həqiqi üzvü seçilib.*

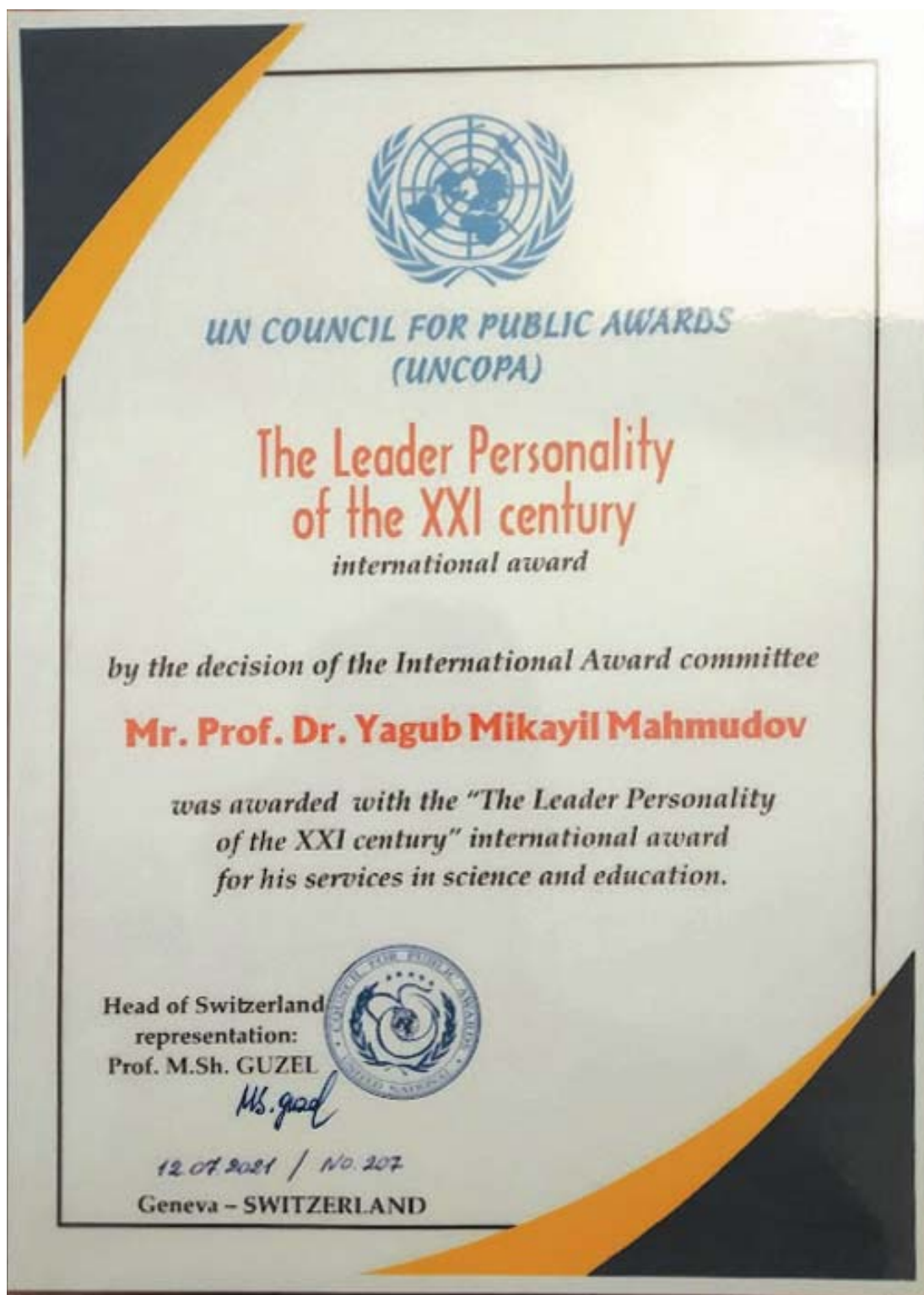

Avropa Təbiət Elmləri Akademiyası 2020-ci ildə Yaqub Mahmudovu elmi tədqiqatlardakı xüsusi xidmətlərinə görə "Qotfrid Vilhelm Leybnits" medalı ilə təltif edib.

*Millətlərin Birləşmiş İctimai Təltif Şurası
(UN Council for Public Awards - UNCOPA) 2021-ci ildə
Yaqub Mahmudovu dünya tarix elmindəki xidmətlərinə
görə "Lider" ordeni ilə təltif edib.*

Millətlərin Birləşmiş İctimai Təltif Şurası (UN Council for Public Awards - UNCOPA) 2021-ci ildə Yaqub Mahmudovu elm və təhsildəki xidmətlərinə görə "XXI əsrin lider şəxsiyyəti" Beynəlxalq mükafatı ilə təltif edib.

Yaqub Mahmudov 2021-ci ildə Azərbaycan-İtaliya əlaqələri tarixinin araşdırılmasına verdiyi töhfələrə görə İtaliyanın Bonifasiana Akademiyasının həqiqi üzvü seçilib.

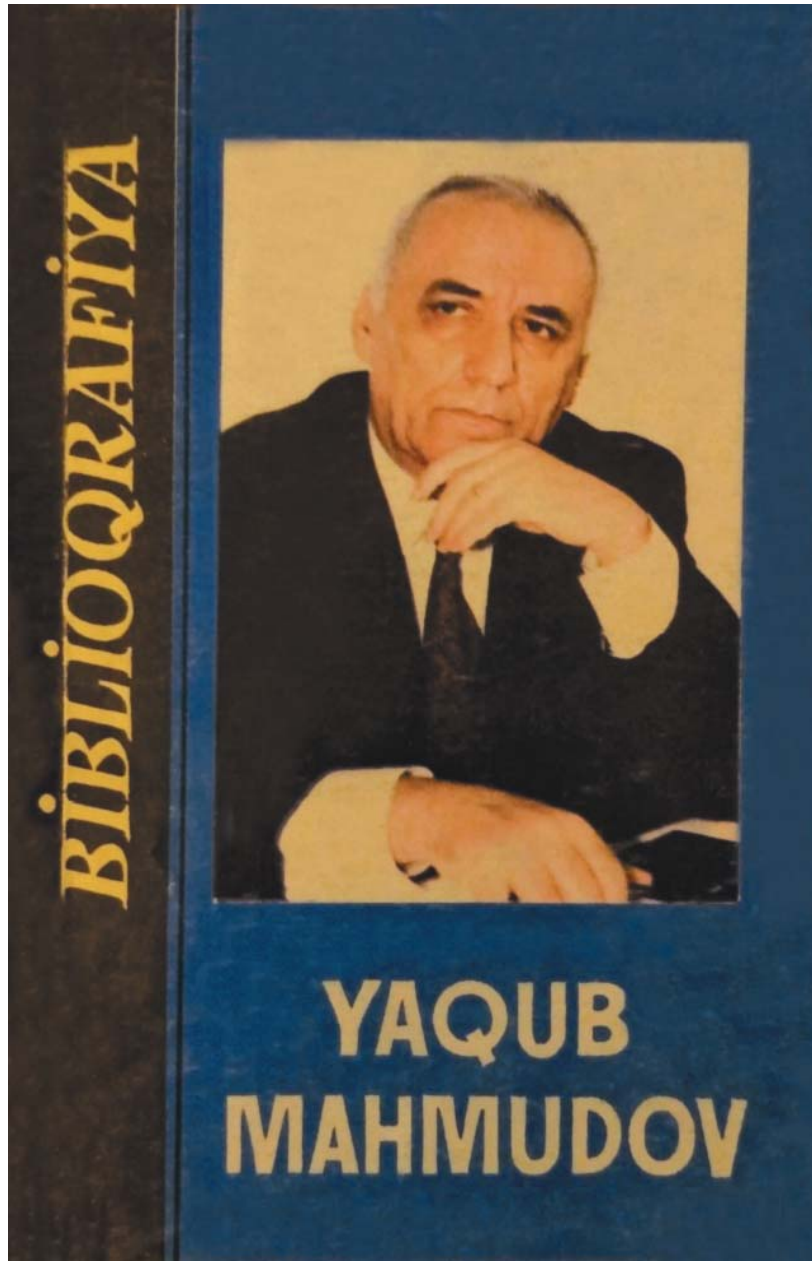
Yaqub Mahmudov 2022-ci ildə İtaliyanın Beynəlxalq İqtisadi və Sosial Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü seçilib.

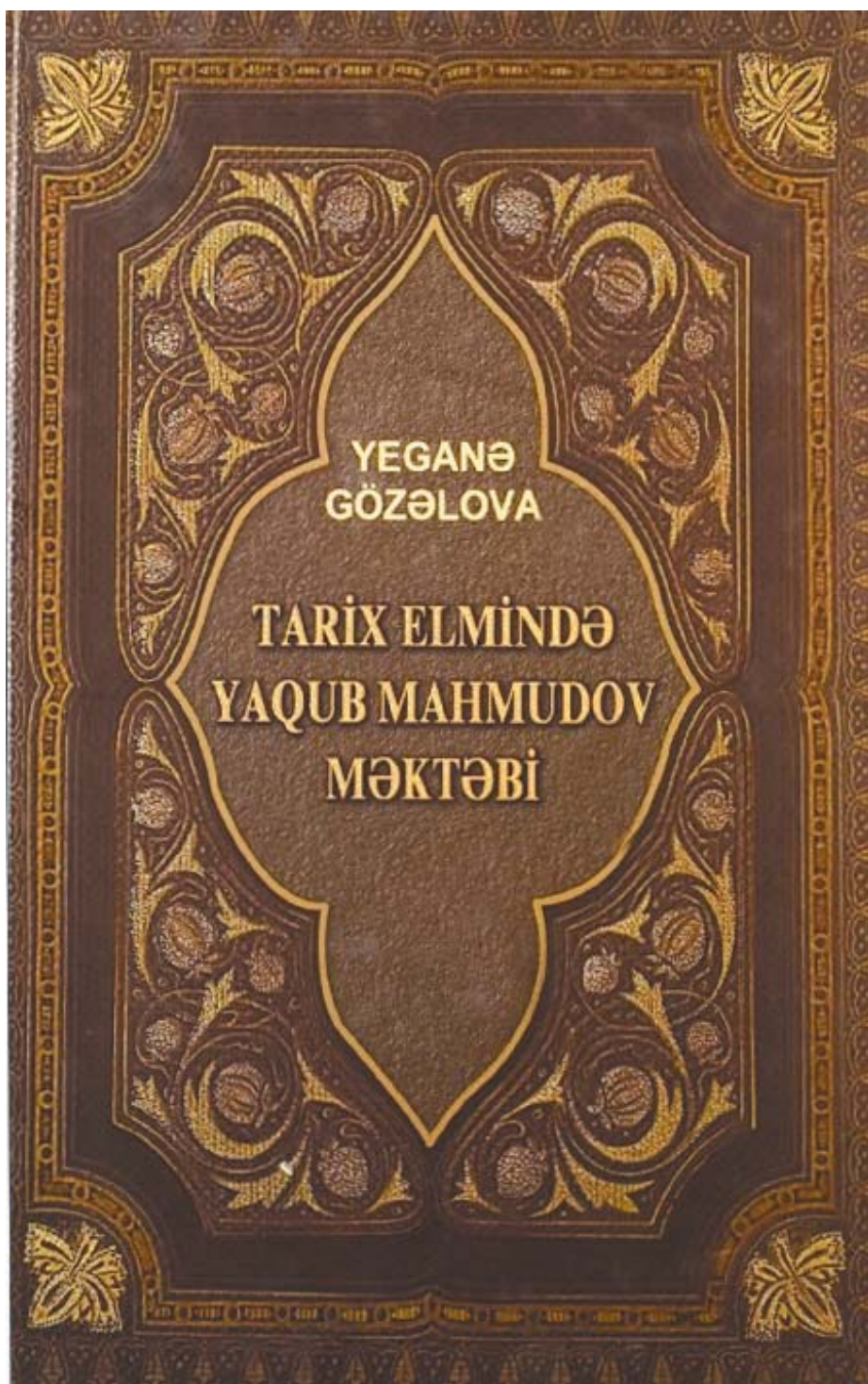
Avropa Təbiət Elmləri Akademiyası 2022-ci ildə Yaqub Mahmudovu dünya elmi və təhsilindəki xidmətlərinə görə "Fəxri Legion" ordeni ilə təltif edib.

Yaqub Mahmudov jurnalistlərlə

Yaqub Mahmudova həsr olunan ilk bibliografiya (tərtibçilər: N.Məmmədova, M.Mirzəyev, N.Məhərrəmov, V.Musayev) 1998-ci ildə çap olunub. Bu bibliografiya 2012 və 2019-cu illərdə təkmilləşdirilərək, yenidən nəşr olunub (2-ci və 3-cü nəşrlərin tərtibçiləri: Əmin Əfəndiyev və Zakirə Əliyeva). Bibliografiyanın 3-cü nəşri tarixçi-alimin ilk qələm təcrübəsindən başlayaraq 2018-ci ilə qədər işıq üzü görmüş əsərlərini (monoqrafiya, kitab, kitabça, dərslik, məqalə, çıxış, müsahibə və s.) əhatə edir.

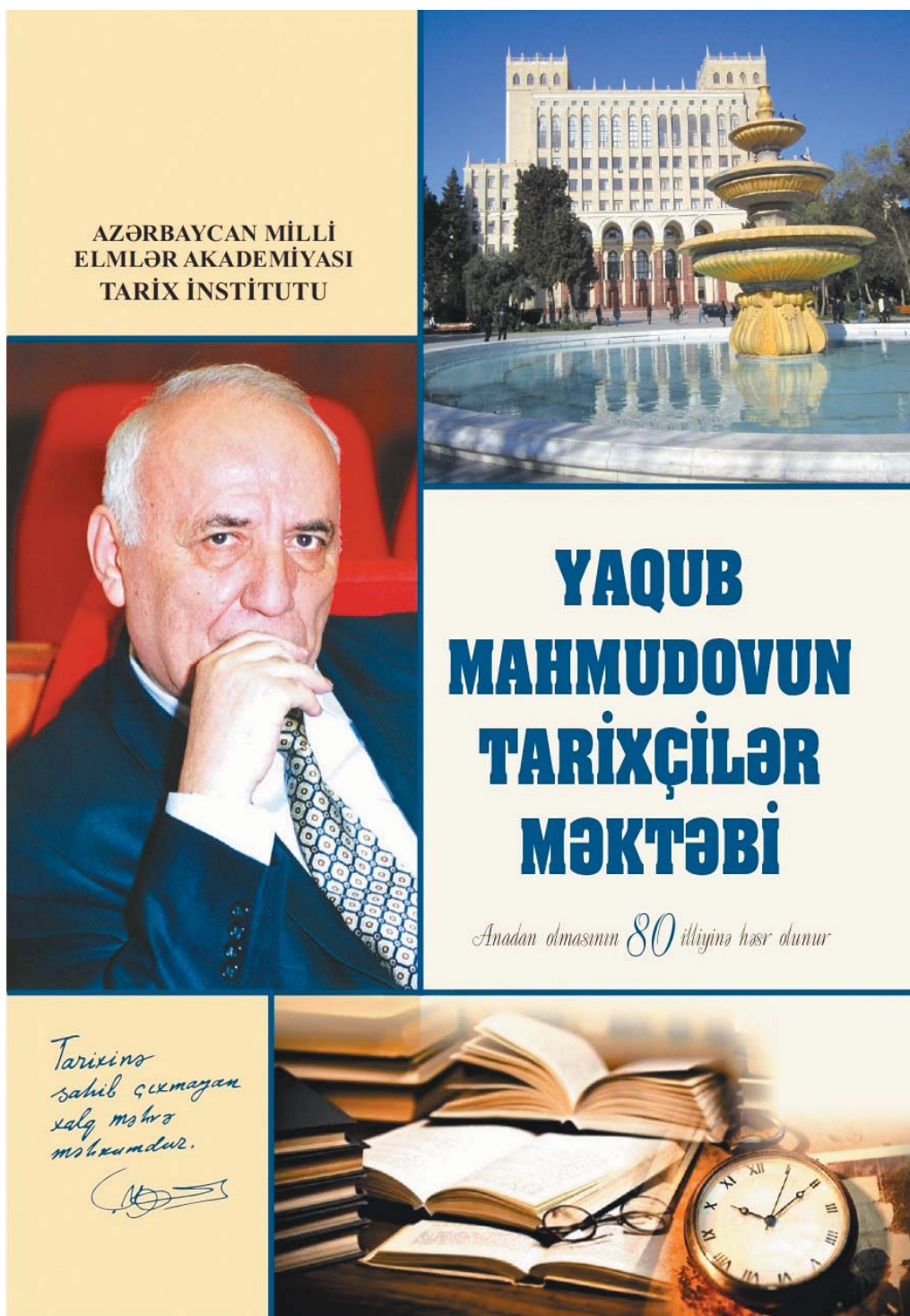

Tarixçi-alim Yeganə Gözəlovanın "Tarix elmində Yaqub Mahmudov məktəbi" kitabı (Bakı, 2013). Bu kitab Yaqub Mahmudovun 75 illiyinə həsr olunub və orada onun yaratdığı elmi məktəb və bu məktəbin Azərbaycan tarix elmində yeri və rolu araşdırılıb.

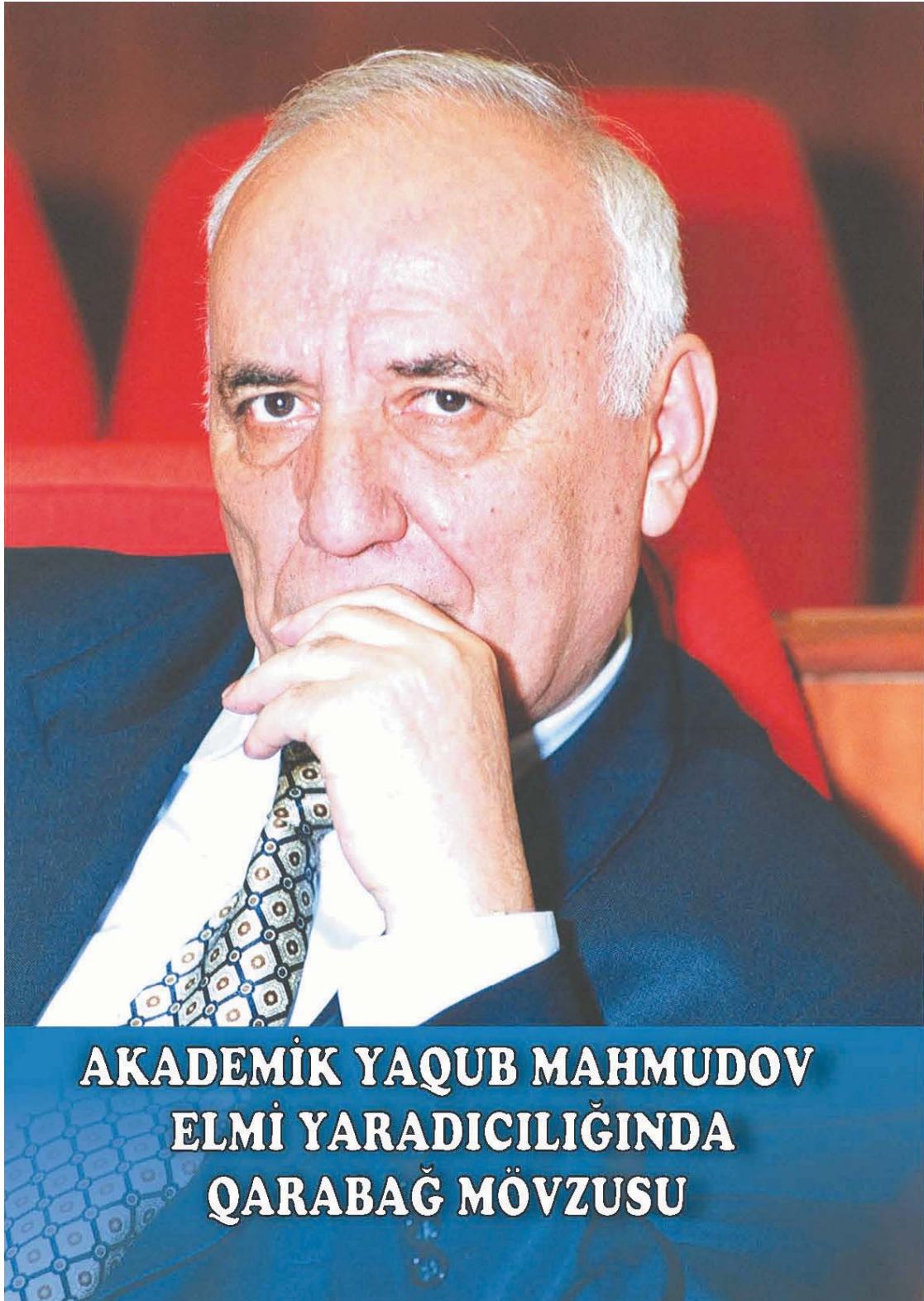

Tarixçi-alim Güntəkin Nəcəflinin tərtib etdiyi "Şərəfli ömrün bir səhifəsi: Tarix fakültəsi (1986-1990)" kitabı (Bakı, 2019). Bu kitab Yaqub Mahmudovun 80 illiyinə həsr olunub və orada 1986-1990-cı illərdə BDU-nun Tarix fakültəsində təhsil alan tələbələrin xatirələri öz əksini tapıb.

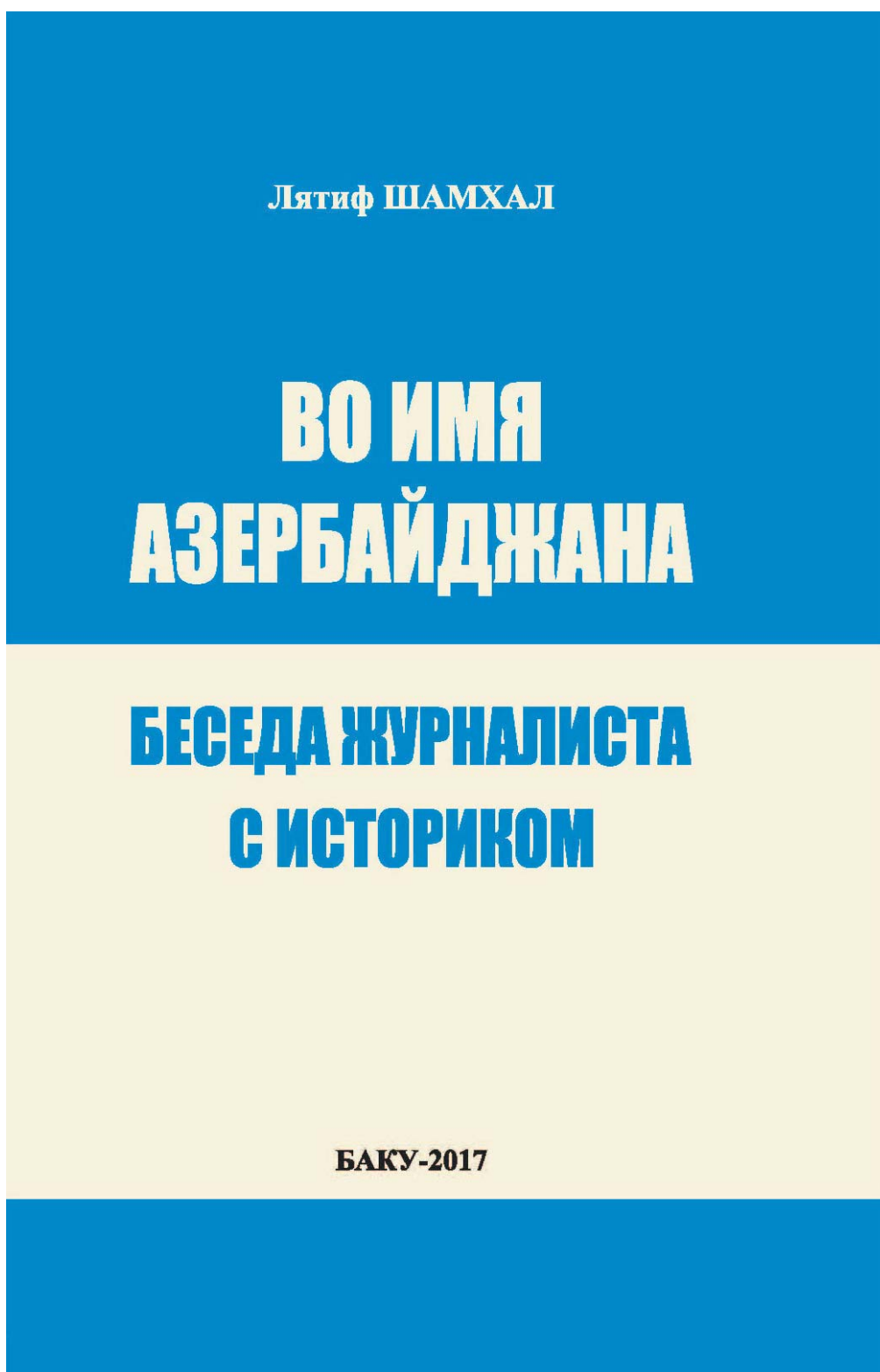

Tarix üzrə fəlsəfə doktoru İradə Əliyeva və filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Zakirə Əliyevanın tərtib etdikləri "Yaqub Mahmudovun tarixçilər məktəbi" toplusu (Bakı, 2019). Bu toplu Yaqub Mahmudovun 80 illiyinə həsr olunub və orada onun yetirmələri haqqında ətraflı məlumat verilib.

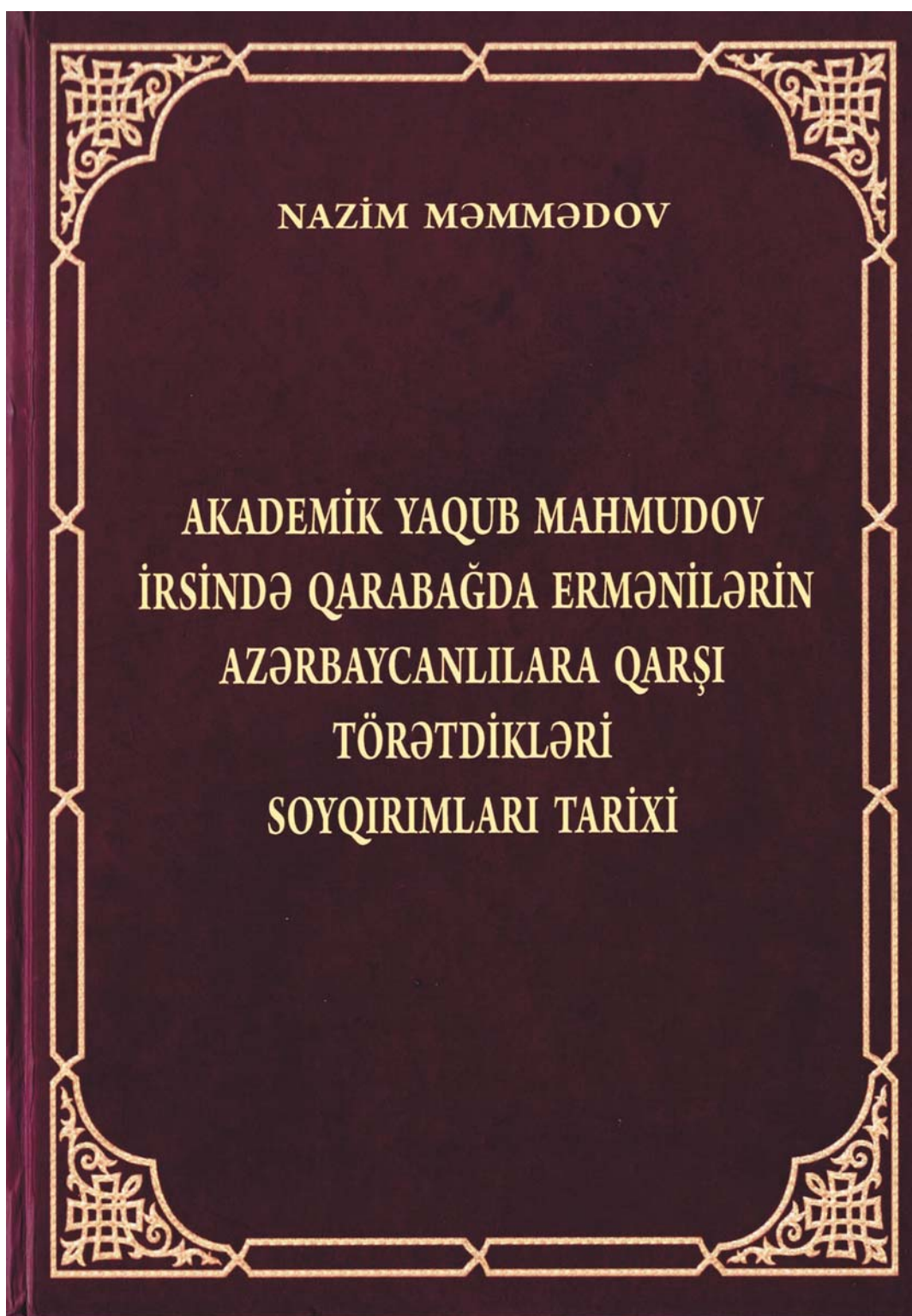

**AKADEMIK YAQUB MAHMUDOV
ELMI YARADICILIĞINDA
QARABAĞ MÖVZUSU**

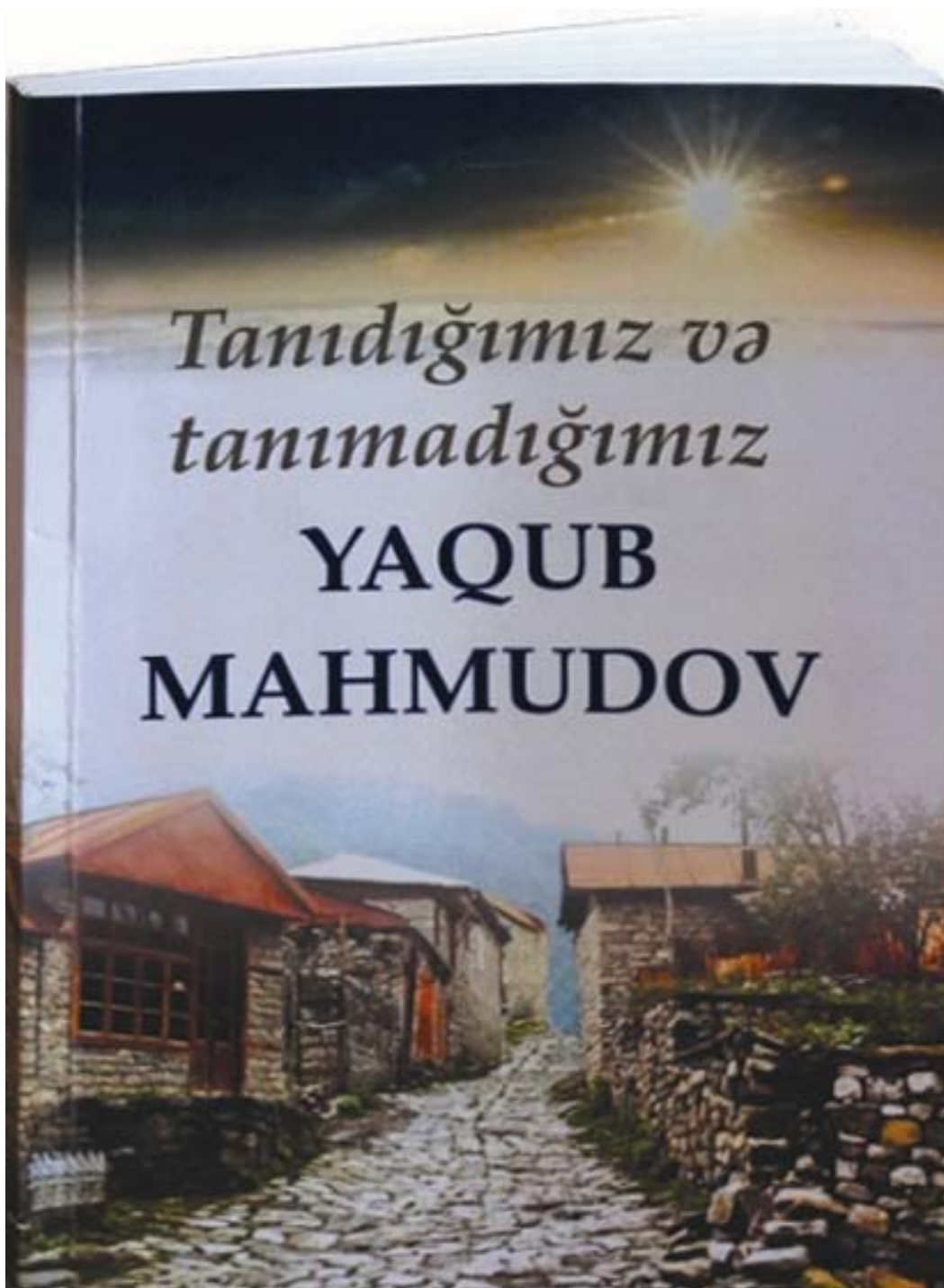
*Tarixçi-alim Nazim Məmmədovun
"Akademik Yaqub Mahmudov elmi yaradıcılığında
Qarabağ mövzusu" kitabı (Bakı, 2018)*

*Танınmış jurnalist Lətif Şamxalın (Mustafayev)
“Azərbaycan naminə: jurnalistin tarixçi ilə söhbəti”
kitabı (Bakı, 2017)*

Tarixçi-alim Nazim Məmmədovun "Akademik Yaqub Mahmudov irsində Qarabağda ermənilərin azərbaycanlılara qarşı törətdikləri soyqırımları tarixi" kitabı (Bakı, 2021)

Tarix üzrə fəlsəfə doktoru İradə Əliyeva və filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Zakirə Əliyevanın tərtib etdikləri "Tanıdığımız və tanımadığımız Yaqub Mahmudov" kitabı (Bakı, 2019). Kitaba Milli Məclisin deputatları, görkəmli alimlər, tanınmış jurnalistlər və başqalarının Yaqub Mahmudov haqqında məqalələri, xatirələri daxil edilib.

“Azərbaycan Televiziya və Radio Verilişləri” Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin istehsalı olan “Tarixin izi ilə... Yaqub Mahmudov” sənədli televiziya filmi (2011). Siyasi portret janrında çəkilmiş bu ekran əsəri Yaqub Mahmudovun həyatı, elmi və ictimai fəaliyyətinə həsr olunub. Çəkilişlər Şəki, Balakən və Bakıda aparılıb. Filmin ssenari müəllifi Yaqub Əlioğlu, rejissoru Murad Muradov, operatoru isə Mətləb Yaqubovdur.

*Ailəsi ilə birlikdə (Aşağı cərgə: sağdan sola –
Yaqub Mahmudov, həyat yoldaşı Almaz Mahmudova və gəlini
Nigar Mahmudova. Yuxarı cərgə: sağdan sola – böyük qızı
Aynur Mahmudova, kiçik qızı Gülnur Mahmud, kürəkəni
Elmar Bağırov, nəvəsi Sara Xatun Mahmudova
və oğlu Turxan Mahmudov.)*

Almaz Mahmudova - BDU-nun Mexanika-riyaziyyat fakültəsini bitirib. Azərbaycan Ensiklopediyasında redaktor və Bakının bir neçə məktəbində riyaziyyat müəllimi işləyib.

Turxan Mahmudov - Rusiya Dövlət Tibb Universitetini (indiki N.İ.Piroqov adına Rusiya Milli Tədqiqat Tibb Universiteti), İngiltərənin Nottingem Universitetini və London İqtisadiyyat və Siyasi Elmlər Məktəbini bitirib. Rusiyada və MDB ölkələrində qlobal şirkətlərin bölmələrində işləyib. Hazırda strategiya, marketinq və kommunikasiya üzrə məsləhətçidir.

Aynur Mahmudova - ADPU-nun Məktəbəqədər pedaqogika və psixologiya fakültəsini bitirib. Hazırda ADPU-nun Məktəbəqədər təhsil fakültəsində müəllim vəzifəsində çalışır.

Gülnur Mahmud - BDU-nun Şərqsünaslıq fakültəsini və ADU-nun İngilis-fransız dilləri fakültəsini bitirib. Filologiya üzrə fəlsəfə doktorudur. Hazırda BDU-nun Şərqsünaslıq fakültəsində dosent vəzifəsində çalışır.

Elmar Bağirov - BDU-nun Şərqsünaslıq fakültəsini, daha sonra Beynəlxalq münasibətlər və beynəlxalq hüquq fakültəsini bitirib. Tarix üzrə fəlsəfə doktorudur. Hazırda BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığında hüquq şöbəsinin müdiri vəzifəsində çalışır (Türkiyə, Ankara).

Nigar Mahmudova - Moskva Dövlət Universitetini və Nottingem Universitetini bitirib. Qlobal şirkətlərin baş və regional bölmələrinin rəhbərliyində çalışıb. Hazırda beynəlxalq şirkətlərin direktorlar şurasının üzvüdür.

Ođlu Turxan

Böyük qızı Aynur

Kiçik qızı Gülnur

*Turxan ailəsi ilə (Aşağı cərgə: qayınatası Arif Ağakışiyev.
Yuxarı cərgə: sağdan sola – həyat yoldaşı Nigar Mahmudova,
Turxan Mahmudov, qızları – Nailə Əliyeva və
Sara Xatun Mahmudova.)*

Arif Ağakışiyev - Diplomatdır. 1965-1971-ci illərdə Şuşa rayon partiya komitəsinin birinci katibi və uzun müddət SSRİ Xarici İşlər Nazirliyində işləyib.

Nailə Əliyeva - Moskva Dövlət Universitetini (MDU), MDU-nun Ali Biznes Məktəbini və Belçikadakı Vlerick Biznes Məktəbini bitirib. Hazırda qlobal şirkətdə marketing sahəsində çalışır.

Sara Xatun Mahmudova - İngiltərədəki Sevenoaks Məktəbinin beynəlxalq bakalavr proqramını bitirib. Hazırda London Universitet Kollegində (University College London – UCL) neyroelm ixtisası üzrə təhsil alır.

*Gülnur oğulları ilə (Aşağı cərgə: sağdan sola –
Xaqan Bağirov, Yaqub Bağirov və Alp Arslan Bağirov.
Yuxarı cərgə: Gülnur Mahmud.)*

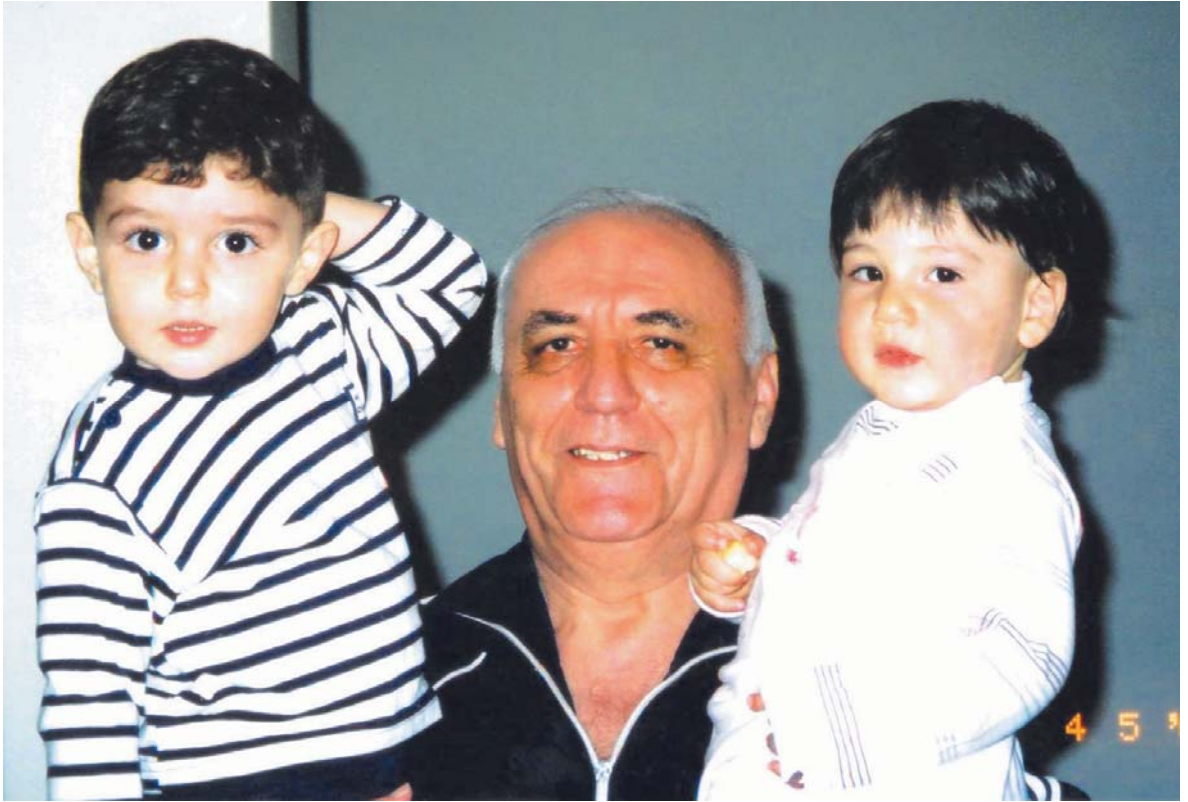
Xaqan Bağirov - Türkiyədəki Bilkent Beynəlxalq Məktəbinin beynəlxalq bakalavr proqramını bitirib. Hazırda Mançester Universitetinin Elm və mühəndislik fakültəsində təhsil alır.

Alp Arslan Bağirov - Türkiyədəki Bilkent Beynəlxalq Məktəbində beynəlxalq bakalavr proqramı üzrə təhsil alır.

Yaqub Bağirov - Məktəblidir.

Şərşünas qızı ilə Misirdə

N6v6l6ri Xaqan v6 Sara Xatunla

Əminə anası ilə. Əminə Yaqub Mahmudovun nəticəsidir.

Mənbə və ədəbiyyat

Akademik: Azərbaycanın XX əsr tarixinin əlli ildən çox bir dövrü dahi Heydər Əliyev şəxsiyyəti ilə sıx bağlıdır // Azertag.az. - 2020. - 13 iyul.

Akademik Yaqub Mahmudovun şəxsi arxivi.

Azərbaycan Milli Kitabxanasında saxlanılan materiallar.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin rəsmi internet saytı (<https://president.az/>).

Bakı Dövlət Universitetinin rəsmi internet saytı (<http://bsu.edu.az/>).

Nazim Məmmədov. Akademik Yaqub Mahmudov elmi yaradıcılığında Qarabağ mövzusu. Bakı, "Avropa", 2018.

Nazim Məmmədov. Akademik Yaqub Mahmudov irsində Qarabağda ermənilərin azərbaycanlılara qarşı törətdikləri soyqırımları tarixi. Bakı, "Avropa", 2021.

Şərəfli ömrün bir səhifəsi: Tarix fakültəsi (1986-1990). Bakı, "Turxan" NPB, 2019.

Tanıdığımız və tanımadığımız Yaqub Mahmudov. Bakı, "Turxan" NPB, 2019.

Təhsil Qanununun əzablı yolu // "Azərbaycan" qəzeti. - 1992. - 18 dekabr.

Yaqub Mahmudlu. Seçilmiş əsərləri. 15 cildə. Bakı, 2011-2019.

Yaqub Mahmudov: Azərbaycanın müstəqilliyi yolunda Heydər Əliyevin tarixi xidmətləri danılmazdır // Azertag.az. - 2019. - 15 noyabr.

Yaqub Mahmudov: "Bacım meşədə keçindi..." // Lent.az. - 2009. - 21 oktyabr.

Yaqub Mahmudovun tarixçilər məktəbi. Bakı, "Turxan" NPB, 2019.

Yaqub Mikayıl oğlu Mahmudlu (Mahmudov). Biblioqrafiya. Bakı, "Altay", 1998.

Yaqub Mikayıl oğlu Mahmudlu (Mahmudov). Biblioqrafiya. Təkmilləşdirilmiş və yenidən işlənilmiş 2-ci nəşri. Bakı, "Təhsil", 2012.

Yaqub Mikayıl oğlu Mahmudlu (Mahmudov). Biblioqrafiya. Təkmilləşdirilmiş və yenidən işlənilmiş 3-cü nəşri. Bakı, "Turxan" NPB, 2019.

Yeganə Gözəlova. Tarix elmində Yaqub Mahmudov məktəbi. Bakı, "Təhsil", 2013.

Ziyad Əmrahov, Samir İsmayılov. Bakı Dövlət Universitetinin tarixi. Bakı, "Elm və təhsil", 2019.

Лятиф Шамхал. Во имя Азербайджана. Беседы журналиста с историком. Сборник интервью журналиста Лятифа Шамхала с академиком Ягубом Махмудовым. Баку, ИПО Турхан, 2017.

Nazim Xəlilov, Elnur Nəciyev

**Ağır sınaqlarda sınımayan
böyük alim:**

YAQUB MAHMUDOV

Formatı: 60x90 ¹/₁₆. F.ç.v. 10,25.

Tiraj 500 nüsxə.
